

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Jitka Snášelová

ČINNOST CÍRKEVNÍCH TAJEMNÍKŮ NA ŠUMPERSKU
DO ROKU 1968

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

Praha 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „Činnost církevních tajemníků na Šumpersku do roku 1968“ napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury a že jsem ji nevyužila k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 5. prosince 2011

Jitka Snášelová .....

Bibliografická citace

Činnost církevních tajemníků na Šumpersku do roku 1968 [rukopis]: diplomová práce / Jitka Snášelová; vedoucí práce: PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D. -- Praha, 2012.-- 115 s.

Anotace

Diplomová práce se zabývá činností okresních církevních tajemníků v okrese Šumperk. Časové rozmezí práce se pohybuje od roku 1948 do roku 1968. Po stručném vylíčení situace v olomoucké diecézi po únoru 1948 se text věnuje teritoriálnímu vymezení okresu Šumperk, v průběhu 50. a 60. let. Poté práce sleduje působení tajemníků během jednotlivých let, přičemž se snaží z jejich zpráv nadřízenému orgánu stanovit nejdůležitější události a problémy římskokatolické církve toho kterého údobí. Speciální pojednání náleží výuce náboženství (spojené s těžkostmi při přihlašování do tohoto předmětu) a protináboženské propagandě, tedy tzv. ateistické výchově. Dále se text zabývá kauzami duchovních, kteří byli nespravedlivě odsouzeni a vězněni ve vykonstruovaných procesech komunistického režimu. Ačkoliv se jednalo o místní procesy, o kterých za hranicemi okresu nebylo nic známo, přesto stojí za zmínku, protože těmto kněžím zásadně ovlivnily životy. V neposlední řadě je pozornost věnována osobám církevních tajemníků a kněžím, kteří se museli snažit pod státním nátlakem spolu vycházet, přestože stáli každý na jiné straně barikády.

Klíčová slova

církevní tajemník – státní souhlas - komunistický režim – reakční kněz – náboženství – státní dozor

Abstract

Activity of Ecclesiastical Secretaries at Šumperk region till 1968.

The thesis comprises of activities of ecclesiastical secretaries in Šumperk district. The frame of the work covers period from year 1948 till 1968. After a brief description of situation in Olomouc diocese after February 1948, the text follows territorial delimitation of Šumperk district during fifties and sixties. Then it takes a closer look at influence of secretaries during specific years and from their reports to the senior authority it's trying to determine the most important events and problems of roman catholic church at that time. Special part belongs to religious teaching (connected with difficulties of joining this subject) and antireligious propaganda, therefore atheistic education. Further

the text follows litigations of priests, that were unlawfully sentenced and imprisoned based on fabricated cases of communist regime. Even though these were local cases, that no one knew about past the district borders, it is worthwhile mentioning them as they substantially influenced lives of these priest. Last but not least the attention is brought to persons of ecclesiastical secretaries and priests, that had to try to get on under the pressure despite being on opposite sides of the barricade.

Key words

Ecclesiastical secretary - state approval - communist regime - reactive priest - religion
– state control

Počet znaků (včetně mezer): 267 366.

Poděkování

Děkuji PhDr. Tomáši Petráčkovi, Ph.D., Th.D. za cenné rady vztahující se ke koncepci práce. PhDr. Janu Stříbrnému za rady k upřesnění některých detailů, PhDr. Michaele Munkové ze 4. oddělení Národního archivu za spolupráci při nalezení důležitých údajů, Janě Veberové, archivářce šumperského archivu, za informaci o chodu spisovny Městského úřadu Šumperk, Mgr. Pavlíně Jaškové a Mgr. Karlu Směšnému za zkontaktování některých pamětníků. Poděkování patří také mým rodičům za kontakty na řadu pamětníků i za některá důležitá sdělení týkající se šumperského okresu.

OBSAH

ÚVOD	8
1. LEGALIZACE STÁTNÍHO DOZORU NAD CÍRKVEMI	10
1.1. Státní úřad pro věci církevní a církevní zákony	11
2. STAV OLOMOUCKÉ ARCIDIECÉZE PO ÚNORU 1948	16
2.1. Vývoj okresu Šumperk	19
2.2. Charakteristika okresu Šumperk	20
3. ZAKÁZANÝ PASTÝŘSKÝ LIST	22
4. MILOSTIVÉ LÉTO 1950	24
4.1. Průzkum reakce věřících na „proces“	27
4.2. Vzpurný kněz Oldřich Koutný	29
5. UDÁLOSTI ROKU 1951	32
6. POVINNÉ BESEDY DUCHOVNÍCH	36
7. REPRESÉ CÍRKVE V ROCE 1952	40
8. ROK, KDY ZEMŘEL STALIN	45
9. ÚTLAK CÍRKVE V ROCE 1954	48
9.1. Stát žije volbami	50
9.2. Chruščov o ateistické výchově	51
10. POLOVINA PADESÁTÝCH LET	53
10.1. Slavnost Božího těla a protiakce	56
10.2. Hrdý děkan Jaroslav Koplík	57
11. KATOLICKÉ DĚNÍ ROKU 1956	59
11.1. Pokyny krajského církevního tajemníka podřízeným	61
11.2. Neposlušný kaplan Ladislav Jedelský	63
11.3. Rudsko – oblast s fanatickými katolíky	64
12. CÍRKEVNÍ ŽIVOT V ROCE 1957	66
12.1. Božítělová slavnost	69
12.2. Nebezpečná náboženská činnost	70
14. KONEC PADESÁTÝCH LET	74
14.1. Mírové hnutí katolických duchovních na okrese	76
15. ŠEDESÁTÁ LÉTA	78
15.1. Šumperk za éry děkana Jana Gregorka	80
15.2. Reakce na II. vatikánský koncil v Šumperku	81
15.2.1. Úprava liturgie v Rudě nad Moravou	83
15.3. Ateistická propaganda	83
15.4. Nedostatky a kritika mírového hnutí	84
16. ZÁBLESK NADĚJE PRAŽSKÉHO JARA	86
16.1. Oživení náboženského života na příkladu Rudy nad Moravou	88
17. VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ	89
17.1. Zákaz agitace k přihlašování dětí do náboženství	91
17.2. Negativní důsledky návštěv náboženství	92
17.3. Ateistická výchova	93
17.4. Víra jako překážka pracovního poměru	94
18. PROFILY KNĚŽÍ PODLE KÁDROVÝCH POSUDKŮ	96
18.1. Kádrové připomínky	101
19. OSOBY CÍRKEVNÍCH TAJEMNÍKŮ	104
19.1. Jaroslav Waisr	104
19.2. Vladimír Matoušek	105
19.3. František Smyček	106
19.4. Karel Jäckel	106
ZÁVĚR	110

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	112
SEZNAM PRAMENŮ	113
SEZNAM LITERATURY	114

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá regionálním působením církevních tajemníků v jednom z našich okresů – a sice v severomoravském okrese Šumperk. Časové údobí pouhých dvaceti let dovoluje vcelku detailní náhled na problém, a to nejen v okresním městě, ale i v okolních obcích. Práce je vystavěna chronologicky od počátků státního dozoru nad církví v roce 1949 až po relativní uvolnění poměrů v přelomovém roce 1968, po němž nastoupila normalizace. Zabývám se nejdůležitějšími náboženskými událostmi okresu rok po roce, přičemž jsem zvolila neobvyklou perspektivu práce, vnímanou z pohledu církevního tajemníka. S tím souvisí i užívání specifické dobové terminologie, která odráží vztah církevních tajemníků k popisovaným skutečnostem. Zajímalo mě, jakými prostředky a způsoby tito úředníci svou práci vykonávali. Při shromažďování autentických dokumentů a materiálů jsem nejvíce informací našla v šumperském archivu, zvláště v jeho fondu ONV Šumperk. Stejně cenná jsou ovšem i osobní svědectví pamětníků, která dokreslují celkovou situaci.

Práce se snaží co nejvěrněji zachytit atmosféru doby, jak ji prožívala církev a věřící. Abych co nejkonkrétněji popsala, jak bylo omezováno slavení liturgie, věnovala jsem se hlavně křtům, sňatkům, poutím a slavnostem Božího těla. Náboženskou činnost a církevně politické dění jsem vsadila do širokého rámce společenského a politického. Věnovala jsem se pouze církvi katolické, neboť byla nejpočetnější, tudíž pro režim nejnebezpečnější, a proto také nejvíce perzekvovaná. Z pohledu státu ovládaného komunistickou stranou se jako nejzávadnější na církvi jeví její vnímání světa: nepovažovala totiž za poslední a jedinou autoritu stranu, ale Boha.

Tajemníci se stali všemocnými vládci nad církvemi a bděli nad dodržováním schválených úkonů kněží. Šlo jim o to, aby se duchovní postupně vytratili z povědomí společnosti a kostely zůstaly pouhými skanzeny minulosti, dob nepokrokového myšlení a nadvlády církve. Živá církev s žitou vírou měla být vymýcena. Režim pro tuto vizi dělal maximum: internoval biskupy, rozpustil mužské řády, ženské řehole směly sloužit jen u duševně nemocných, v zemědělství nebo v pohraničních továrnách, kde po odsunu Němců chyběly pracovní síly. Náboženská výchova byla potlačována a kdo ji navštěvoval, uzavřel si dveře k dalšímu studiu, zvláště humanitního směru. Budoucí kněží byli přísně vybíráni z dělnických rodin a museli být ochotni zaměřit svou službu pouze na generaci nejstarších věřících. Budoucnost církve měla totiž skončit spolu s touto generací, nad tou mladší již měl zvítězit ateistický materialismus. K většině náboženských úkonů vymysleli straničtí funkcionáři světské varianty; namísto křtu tedy nastoupilo vítání nových občánků, na pohřbech hovořil občanský řečník, svatby

probíhaly povinně na národních výborech apod. Ze začátku vlády komunistické strany byly represe vůči církvi velmi tvrdé. Kněze věznili a neustále je zastrašovali státním systémem. Samozřejmě duchovním, kteří se zapojili do spolupráce s režimem, byl naopak nabídnut podíl na výhodách moci. Za veřejně projevovanou oddanost straně byl většinou knězi umožněn kariérní růst.

Všechny tyto obecné parametry dějin lze nalézt i v konkrétním provedení regionu, o kterém píše. Na mnoha příkladech upřednostňuji dění v Bludově – toto protežování vesnice není náhodné. Jedná se totiž o mé rodiště a při shromažďování materiálu k této práci jsem více pozornosti zaměřovala právě na materiál související s touto obcí. Taktéž jeden ze tří kněží, kterým se pečlivěji věnuji, působil v Bludově. Není od věci, že se zde navíc narodili dva ze čtyř církevních tajemníků, o kterých práce pojednává.

V textu zřetelně odlišuji doslovné citace, které jsem označila kurzívou. Pravopis citací jsem neopravovala, jsou uvedeny v originálním znění, aby vyniklo dobové vyjadřování a potažmo i úroveň pisatele. Cenným přínosem k dokreslení dobové atmosféry jsou vzpomínky pamětníků, se kterými jsem se osobně setkala. Pomohly mi doplnit, upřesnit, vysvětlit to, co jsem našla v oficiálních písemných materiálech té doby. To vše společně umožňuje ukázat vývoj dvaceti let snah o odstranění církve z veřejného života, a to na regionu, který nebyl centrální. O to zajímavější je možná sledovat, jak se lidé, kteří se zde sešli mnohdy bez vlastní vůle (nově příchozí do vysídlených německých oblastí, internované řeholní sestry, přeložení kněží), vyrovnávali s novými poměry.

1. LEGALIZACE STÁTNÍHO DOZORU NAD CÍRKVEMI

Po převzetí moci komunistickým režimem si zpočátku církve jako jediné zachovaly svou nezávislost, což nesla vládnoucí strana nelibě. Snažila se je včlenit do Národní fronty a tím je získat pod svou nadvládu. Největší problém viděla v početné katolické církvi, navíc ideově a organizačně stmelené. Další potíž pak vyvstávala v nadnárodnosti katolické církve, neboť její hlava i vrcholné orgány dlely mimo území našeho státu, v kapitalistické cizině. Církev se kvůli tomu stala krajně podezřelou a těžko ovladatelnou.¹ Plán zněl ovládnout církve nenásilně, tedy jako spojence, který bude veřejně podporovat určité politické záměry. Komunisté se neustále snažili získat na svou stranu pražského arcibiskupa Berana, ten však důrazně odmítl zásahy do sféry politiky a potvrdil své zásadní stanovisko zůstat nadstranickým a nepolitickým. Dále varoval před zneužíváním svého jména a autority politickou mocí k získání jejího prospěchu.²

Spolu s únorovými událostmi roku 1948 muselo dojít i k upravení otázky mezi státem a církvemi. Zprvu hrál hlavní roli ÚAV NF, v jehož čele stál Alexej Čepička. Úkolem této instituce byla očista společnosti od nežádoucích živlů a dále upevnění jednoty lidu a zajištění politické moci dělnické třídy, jak tehdy psaly noviny. Intenzita těchto čistek byla závislá na slušnosti a charakterech lidí, kteří je prováděli. Nejčastěji sem byli dosazeni důvěryhodní komunisté a vybraní radikálové. Ideologicky nepohodlní lidé byli penzionováni, posíláni na dovolenou, za asistence lidových milic vyváděni z kanceláří a podniků, kde doposud pracovali. Na pracovní smlouvy členové akčních výborů ohled nebrali.³ K ÚAV NF patřila komise pro církevní a náboženské otázky a dále i vlastní církevní oddělení, do jehož kompetence spadala kádrová evidence všech duchovních spolu se shromažďováním kompromitujících materiálů o nich.⁴ Souběžně s touto komisí působila i církevní komise ÚV KSČ, avšak ani tyto dvě komise nestačily k vyřešení stále aktuálnějších potřeb církví.

K bohatému výčtu nezákonností, které byly páčány pod hlavičkou únorových událostí roku 1948, patřilo: protiústavní zakládání lidových milic, policejní prohlídky v sekretariátech nekomunistických stran, zřizování akčních výborů s mimořádnými pravomocemi, přepadání tiskáren nekomunistických stran, zabraňování vstupu ještě legitimním ministrům do vlastních pracoven atd. Vrcholem nezákonného postupu pak

¹ Srov. DUKA Dominik, BADAL Milan: Bílá kniha církve s černou kapitolou. 20 let svobody 1989–2009. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 13.

² Srov. VAŠKO Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II. Zlín: Zvon, 1990, 13–14.

³ Srov. VAŠKO Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I. Zlín: Zvon, 1990, 245–246.

⁴ Srov. VAŠKO: Neumlčená II., 22.

bylo ustanovení únorové vlády, která se skládala z členů levicových frakcí národních socialistů a lidovců, kteří byli zcela pod vlivem Klementa Gottwalda.⁵ Silně proticírkevním se nakonec stalo i samotné znění Ústavy z 9. května 1948, a to ta část, která hlásala, že veškerá výchova má být vedena v souladu s výsledky vědeckého bádání. Za vědecký se však považoval pouze marxisticko-leninský světový názor. Náboženství spadalo do idealistického světového názoru, jenž byl brzdou rozvoje moderní společnosti.⁶

V dubnu 1949 byla proto jmenována nová církevní komise, která spadala taktéž pod ÚV KSČ, ale rozdíl byl jak v jejím složení: skládala se z ministrů a členů vedení strany; tak v mnohem silnějších pravomocích: přímém zasahování do církevní politiky. Při svém vzniku měla komise šest členů, proto se jí začalo říkat „církevní šestka“.⁷ V květnu 1950 se stal jejím předsedou Zdeněk Fierlinger⁸ a o půl roku později to byl ministr vnitra Václav Nosek.⁹ Jejím úkolem bylo rozpracovat strategii boje proti církvi. Ještě předtím, v listopadu 1945, hovořil ministr školství Zdeněk Nejedlý na pracovní poradě katolického duchovenstva, které mu za jeho slova nadšeně tleskalo. Kněží si totiž mysleli, že když nebude provedena odluka církve od státu, bude to znamenat automaticky uznání svrchovanosti církve ve věcech duchovních. Nikdo z nich tehdy ještě netušil, že těsný svazek církve a státu bude znamenat jedině: její ovládnutí komunisty.¹⁰

1.1. Státní úřad pro věci církevní a církevní zákony

Církevní komise zanikla ke konci roku 1951 a její místo zaujal již dříve zřízený Státní úřad pro věci církevní (dále SÚC), založený zákonem č. 217/1949 Sb., ze dne 14. října 1949. Jeho úkolem bylo dbát o to, aby se církevní a náboženský život vyvíjel v souladu se zásadami lidově demokratického zřízení, a zajistit tak pro každého ústavou zaručené právo svobody vyznání, založené na zásadách náboženské snášenlivosti a rovnoprávnosti všech vyznání (viz § 2). Na SÚC tak přešla centrální působnost ve věcech

---

⁵ Srov. VAŠKO: Neumlčená I., 248.

⁶ Srov. VAŠKO: Neumlčená II., 21–22.

⁷ Členy tzv. církevní šestky byli: předseda Alexej Čepička, dále Vladimír Clementis (později popravený spolu se Slánským a jeho místo v komisi zaujal Jaroslav Havelka), Zdeněk Fierlinger, Jiří Hendrych, Václav Kopecký a Viliam Široký. Takto se komise scházela po dobu jednoho roku od vzniku církevní šestky, přičemž se k ní připojoval i Zdeněk Nejedlý, ministr školství, věd a umění. [Srov. BALÍK Stanislav, HANUŠ Jiří: *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, 20.]

⁸ Dosavadní předseda Alexej Čepička byl jmenován ministrem obrany.

⁹ Srov. BALÍK, HANUŠ: op. cit., 20.

¹⁰ Srov. VAŠKO: Neumlčená I., 44.

církevních, které do té doby vykonávaly jiné ústřední úřady. Zákon č. 228/1949 Sb., ze dne 25. října 1949, upravoval v § 2 působnost SÚC, do níž náleží mimo jiné i normotvorná, řídicí a dozorčí činnost ve všech věcech církevních a náboženských, správní věci církví, ochrana církevních památek, věci rozpočtové, úvěrové a plánovací, osobní a platové věci duchovních, úprava vyučování náboženství, schvalování učebních osnov, učebnic a pomůcek, vrchní dozor nad vyučováním náboženství, věci charitativní činnosti církví, vydávání informačních zpráv, různých publikací a v neposlední řadě i péče o to, aby se náboženský život vyvíjel v souladu s ústavou.

V čele SÚC stál přednosta,¹¹ v letech 1949–1950 jím byl Alexej Čepička, po něm až do září 1953 Zdeněk Fierlinger a do zrušení úřadu v roce 1956 pak Jaroslav Havelka, za jehož působnosti již neměl SÚC takovou váhu, aby prosadil své vize. Pod tento úřad spadali i okresní (krajští) církevní tajemníci (dále OCT), kteří byli ustanoveni při okresních a krajských národních výborech. Jejich hlavní náplní bylo dohlížet na činnost církevních organizací ve svém regionu a informovat zpětně SÚC. Šlo zde o praktický, úřední výkon moci – měli na starosti udělování a odebrání státních souhlasů, umístění kněží do farností, povolování procesí a poutí, rozhodování o opravách církevních budov apod.¹²

Další zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, vyšel taktéž dne 14. října 1949.¹³ V § 1 tohoto zákona bylo uvedeno, že stát poskytuje úhradu osobních požitků duchovních, působících jako zaměstnanci církví a náboženských společností v duchovní správě, v církevní administrativě nebo v ústavech pro výchovu duchovních. Částky základního platu, jakož i způsob jeho zvyšování a odměny stanovuje vláda¹⁴ nařízením a sociální dávky (zvláště penzijní zabezpečení duchovních a jejich rodinných příslušníků) se poskytují dle předpisů platných pro státní zaměstnance (viz § 6). Věcné náklady spojené s výkonem bohoslužeb a jiných náboženských úkonů i s církevní administrativou hradí taktéž stát. V § 9 stálo, že zástupci církví jsou povinni sestavovat rozpočty a závěrečné účty, které pak předkládají SÚC ke schválení, přičemž peníze na řádné věcné náklady rozděljuje SÚC v dohodě s ministerstvem financí, a to podle zásad státního rozpočtu. Veškerý soukromý a veřejný

---

¹¹ Do roku 1953 působil současně jako ministr vlády. [Srov. BALÍK, HANUŠ: op. cit., 29].

¹² Srov. BALÍK, HANUŠ: op. cit., 33.

¹³ Oba zákony č. 217/1949 a č. 218/1949 ze 14. října 1949 patřily mezi tzv. církevní zákony, kterými zavedl komunistický režim kontrolu nad církvemi a náboženskými společnostmi. Jelikož uvrhly církve do naprostého područí státu, výstižnější název pro ně by byl „proticírkevní“ zákony.

¹⁴ Rozdělování peněz bylo uplatňováno oboustranně, jak krácením platu nespolupracujícím duchovním, tak vyplácením mimořádných odměn těm loajálním.

patronát nad kostely, obročními a jinými církevními ústavami přechází na stát (viz § 11). Veškeré závazky přispívat na účely církví zanikly.¹⁵

Vládní nařízení č. 219/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církve římskokatolické státem, vyšlo dne 18. října 1949. Řešilo osobní požitky duchovních, působících se souhlasem SÚC v církevní správě, církevní administrativě nebo v ústavech pro výchovu duchovních (viz § 1). Zřízení nových míst v duchovní oblasti vyžadovalo souhlas SÚC v dohodě s ministerstvem financí (viz § 5). V § 8 vládního nařízení byla stanovena možnost přiznání hodnostního přídatku za úřad spojený se zvláštní odpovědností, dále pak náležela duchovnímu odměna za vyšší výkon, jestliže prokáže mimořádné pracovní zatížení a má podíl na budovatelském úsilí pracujících lidí. V § 14 se řešila výuka náboženství na školách prvního a druhého stupně, kterou byli povinni bezplatně zastávat duchovní, neučil-li zvláštní učitel náboženství. Státního souhlasu bylo třeba pro jakoukoliv duchovenskou činnost (viz § 16). Duchovní I. a II. stupně získají státní souhlas od KNV, duchovní III. stupně od SÚC a jmenování duchovních IV. stupně vyžaduje předchozí souhlas vlády (viz § 17). Předpokladem výkonu duchovenské činnosti pak bylo složení slibu věrnosti Československé republice,¹⁶ složeného převážně do rukou předsedů okresních nebo krajských národních výborů (viz § 19).

Stejně tak se stalo i v Šumperku, kde byli kněží předvoláni na 18. ledna 1950 k ONV za účelem složení slibu, „*zvláště když věrnost a lojalita k státu je samozřejmou povinností každého poctivého kněze, jak žádají i příkázání církve.*“¹⁷ Ze čtyřiaadvaceti duchovních okresu Šumperk se výše stanoveného dne dostavilo dvaadvacet (zbylí dva byli toho času mimo okres), z čehož 20 z nich žádalo ústně doplnit ke slibu i formulaci: „*pokud to není v rozporu s božskými a církevními zákony a přirozenými právy člověka.*“¹⁸

Obecně se dá říci, že nejdůležitější z hlediska existenčního bylo řešení platové otázky duchovních. Plat měl nahradit všechny příjmy plynoucí z odebraného majetku církve. Každý z kněží žil v rozdílných majetkových poměrech (farnost na venkově, ve městě), proto se i k novému vymezení platové situace stavěli různě – nepřijmout plat si dovolili jen ti nejradiálněji z nich. „*Kdyby ovšem většina kněží, jak je k tomu tlačilo*

¹⁵ Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností je platný dodnes, ovšem s následujícími novelizacemi: 88/1950 Sb., 16/1990 Sb., 165/1992 Sb., 522/1992 Sb., 3/2002 Sb. a 562/2004 Sb. Po tzv. sametové revoluci byly odstraněny represivní složky zákona, stát tedy již nemůže zasahovat do vnitřních záležitostí církve (např. vyžadovat státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti).

¹⁶ Slib zněl: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice a jejímu lidově demokratickému zřízení a že nepodniknu nic, co by bylo proti jejím zájmům, bezpečnosti a celistvosti. Budu jako občan lidově demokratického státu plnit svědomitě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení, a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahu lidu.*“ [§ 19 odst. 2 vládního nařízení č. 219/1949 Sb.].

¹⁷ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, inv. č. 1130.

¹⁸ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1130.

svědomí, plat odmítla,¹⁹ vyznělo by to jako politická manifestace [...] Různí funkcionáři dostali proto za úkol navštěvovat kněze a přesvědčovat je, aby pochopili, že stát to s nimi myslí dobře, že jen chce odstranit sociální rozdíly mezi nimi, když toho sama církev není schopna nebo nemá o to ani zájem.“²⁰

Po přijetí všech zákonů z roku 1949 vyšlo najevo, že místo aby stát církev hmotně zabezpečil, zabavením majetku jí znemožnil aktivity vyžadující ekonomické zázemí. Nejvyšším kontrolorem nad církvemi se stal SÚC. Státní souhlas byl nutný pro výkon kněžské služby a taktéž o obsazení duchovních míst nerozhodoval biskup, nýbrž stát. Na něm se stali duchovní existenčně a sociálně závislími. Církevní školství, výuka náboženství i církevní tisk se dostaly pod naprostou kontrolu státu.²¹

Ačkoli znamenalo zřízení SÚC definitivní konec svobody církví, přesto je v důvodové zprávě vládního návrhu zákona o zřízení SÚC ze dne 4. října 1949 demagogicky uvedeno, že i první republika vyhlásila svobodu vyznání, avšak kapitalistický řád ji nikdy neuvedl v život. Zneužíval náboženského cítění lidu, podporoval rozpory mezi církvemi a dovolil, aby jedna církev získala výsadní postavení. Z této náboženské nesnášenlivosti těžila jen třída vykořisťovatelů. SÚC byl tedy paradoxně zřízen proto, aby důsledně uvedl v život náboženskou svobodu a organizačně ji zaštitil, jak o tom hovoří Ústava z 9. května 1948.

Dne 31. ledna 1953 bylo vydáno vládní nařízení č. 6/1953 Sb., kterým se zrušily některé orgány státní správy. Statut SÚC byl změněn – neřídil jej již prezidentem pověřený ministr, nýbrž předseda jmenovaný prezidentem na návrh vlády (§ 9).²² V letech 1953–1956 se SÚC snažil o zlepšení postavení církví ve veřejném životě, ale tyto snahy byly rázně ukončeny spolu s potlačením maďarské revoluce, které mělo vliv na upevnění pozice komunistického vedení.²³ V roce 1954 byli církevní tajemníci přeřazeni ze samostatného církevního odboru ONV do všeobecného oddělení. Režim tím dal najevo, že církevní otázka je už „vyřešena.“²⁴

Vládním nařízením ze dne 16. června 1956 č. 19/1956 Sb., bylo zrušeno ministerstvo kultury a SÚC. Sloučením bylo zřízeno nové ministerstvo školství a kultury

---

¹⁹ Dle církevního průzkumu arcibiskupa Matochy by asi 20–30 % kněží plat vrátilo a 30–40 % by si plat ponechalo, i když samotný zákon odmítají. Biskupové proto zvážili celou situaci a po prokonzultování záležitosti mezi sebou navzájem i se svými laickými poradci se rozhodli na kněze netlačit a nechat na jejich vlastním rozhodnutí, zda plat přijmout či ne. Tímto počinem chtěli zabránit rozštěpení církve. [Srov. VAŠKO Václav: Dům na skále 1. Církev zkoušená. 1945–začátek 1950. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 165].

²⁰ Tamtéž, 165.

²¹ Srov. KAPLAN Karel: Stát a církev v Československu 1948–1953. Brno: Doplněk, 1993, 101.

²² Srov. DEMEL Zdeněk: Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945–1989 na příkladu jihočeského regionu. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 49.

²³ Srov. BALÍK, HANUŠ: op. cit., 31.

²⁴ Srov. DEMEL: op. cit., 46.

se Sekretariátem pro věci církevní, na něž přešla dosavadní působnost ministerstva školství a ministerstva kultury, jakož i zásadní církevní otázky z dosavadní působnosti SÚC. Na mnoha okresech byla zrušena funkce církevních tajemníků, případně ji spojili s pracovní náplní jiné funkce (např. s organizováním žní a jiných sklizní). Do čela Sekretariátu se postavil v roce 1956 Václav Molkup a po něm až do roku 1971 Karel Hruž. ²⁵ Církevní představitelé si zrušení SÚC vysvětlovali jako důkaz politické změny – jako vstřícnost, ústupek státu a snahu o nápravu vztahu k církvím. Postupem času začalo komunistické ústředí kritizovat oslabení aparátu pro dohled nad církvemi a znovu požadovali, aby odpovědní pracovníci navázali dřívější pravidelná setkávání s duchovními. ²⁶

---

²⁵ Hružovo vedení bylo přerušeno v letech 1968–1969, kdy jeho pozici obsadila Erika Kadlecová.

²⁶ Srov. KAPLAN Karel: Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956. Brno: Barrister & Principal, spol. s r.o., 2005, 623.

2. STAV OLOMOUCKÉ ARCIDIECÉZE PO ÚNORU 1948

Ještě před vlastním exkurzem do olomoucké arcidiecéze pohlédněme na obecný stav katolické církve po roce 1945. Ten byl charakterizován obnovou církevních struktur narušených za okupace, tzn. došlo k obsazení uprázdněných biskupských stolců, k obnovení tisku a spolkové činnosti. Věřící se odkláněli od politického katolicismu, neboť církve nepatří do politiky, ale do pastorače, jak se tehdy proklamovalo. Po válce se více angažovali v církevním životě také laici a cítili zodpovědnost za jeho vývoj. Stoupla nechuť k tradičnímu katolickému spolkaření a naopak vznikaly spontánní kroužky Katolické akce. V nich se rozvíjela spolupráce mezi českým a slovenským duchovenstvem. Podobně tomu bylo i na nejvyšší úrovni mezi katolickými biskupy, kteří se snažili hájit základní lidská práva. Bohužel při událostech, které těsně předcházely „Vítěznému únoru“, církve selhala ve více aspektech. Když se objevilo nebezpečí marxismu, nevěnovala tomu pozornost, takže ani žádný z našich biskupů neprostudoval dějiny socialistického hnutí, natož díla Marxe. V rozhodujících chvílích boje o politickou moc se katolická hierarchie nedokázala domluvit s protestanty na společné obraně. Církve se neustále odvolávala na práva církve a na práva Boží. Neodvolávala se však na práva člověka. V tom případě tedy šlo o výlučně konfesionální záležitost. V prvních týdnech po únorových událostech byla církve stejně zmatená jako všichni, kteří s komunismem nesouhlasili. Dokonce se v tu dobu objevilo několik kněží, kteří doporučovali vstoupit do komunistické strany a přetvářet ji zevnitř. Když se církve vzpamatovala, přestala dávat politické rady a věnovala se výchozím zásadám křesťanské morálky.²⁷

Po smrti arcibiskupa Leopolda Prečana (2. března 1947) se olomoucká kapitula dožadovala svého 800 let trvajícího privilegia zvolit si nového arcibiskupa.²⁸ Stejně jako v minulosti, také tentokrát byl nový olomoucký ordinář jmenován raději přímo Svatým stolcem. Stal se jím ThDr. et PhDr. Josef Karel Matocha.²⁹ Studoval v Římě teologii, filozofii a kanonické právo, po vysvěcení na kněze (roku 1914) působil jako kaplan na Šumpersku, později jako vojenský kaplan v československé armádě. Stal se profesorem filosofie a dogmatiky na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci.³⁰

²⁷ Srov. VAŠKO: Neumlčená I., 202, 236, 251.

²⁸ Dva poslední arcibiskupy – Antonína Cyrila Stojana a Leopolda Prečana – jmenoval Vatikán přímo, obával se totiž nestabilní situace v české církvi, kdy by na základě privilegia mohl být jmenován nevyhovující uchazeč na post arcibiskupa. V červnu 1948 se na přání Vatikánu olomoucká kapitula své výsady volit si arcibiskupa definitivně vzdala. [Srov. VAŠKO: Neumlčená II., 23].

²⁹ Narodil se 14. května 1888 v Pitíně a zemřel 2. listopadu 1961 v Olomouci.

³⁰ Srov. VAŠKO: Neumlčená II., 23.

Biskupské svěcení přijal v květnu 1948 v metropolitním chrámu sv. Václava v Olomouci za účasti ministra školství Zdeňka Nejedlého, ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky a ministra zdravotnictví Josefa Plojgara, kteří zastupovali vládu. Hlavním světitelům byl pražský arcibiskup Beran, dále košický biskup Čárský a olomoucký světící biskup Zela. Ve svém prvním pastýřském listě z dubna 1948 žádal, aby kněžstvo nebylo zatahováno do politických bojů, neboť všichni jsme Kristovi a patříme zcela výlučně Bohu. Jako své heslo si nový arcibiskup vybral: „Jedinému Bohu čest a sláva!“³¹

V novém biskupském úřadu se musel potýkat i s terorem a zvlášť komunistické moci. Jeho postoj však byl od počátku pevný a statečný, jak dosvědčují jeho pastýřské listy i působivá kázání. Na srdci mu leželo blaho kněžského dorostu a dokud nebyl seminář komunisty zrušen, navštěvoval pravidelně bohoslovce. Byl spoluautorem pastýřského listu z června 1949, který obsahoval neohroženou výzvu kněžím i věřícím, aby se postavili zlu i v hodině nejtěžší zkoušky.

Státní moc eliminovala jeho velký vliv na věřící tím, že ho od dubna 1950 až do své smrti v roce 1961 věznila v jeho bytě na arcibiskupství.³² Jelikož nebyl ochoten ani k malým ústupkům ve prospěch režimu, nikdo kromě zpovědníka k němu nebyl vpuštěn. Zpovědník měl dovolen přístup dvakrát do roka. A dokonce i tato návštěva byla arcibiskupovi zakázána, když projevil větší míru neoblomnosti, než byla tehdejší moc ochotna tolerovat. Za jedenáct let domácího vězení v arcibiskupském paláci jej směl navštívit lékař jen jedenkrát a i jeho úmrtí bylo utajováno, aby se pohřeb nestal podnětem k manifestaci věřících. Podobně jako arcibiskup Beran v Čechách, ani arcibiskup Matocha nelpěl na osobním prospěchu či majetku, ale byl znám jako člověk čistého srdce a dobrých úmyslů, nepřítel polopravd a přetvářek.³³ Po jeho smrti komunisté znemožňovali znovu obsadit úřad arcibiskupa. Pouze v letech 1973–1987 spravoval

---

³¹ Srov. tamtéž.

³² Tuto zprávu se režim snažil před veřejností vyvrátit, příkladem může být článek s názvem „Názorná ukázka zahraničních lží“, ve kterém se píše, že „*Neue Zürcher Nachrichten* přinesly 14. 2. letošního roku [myslí se rok 1951] zprávu, že prý olomoucký arcibiskup Dr. Matocha zemřel v prosinci ve vězení. Tuto nestydatou lež opakovala i západoněmecká agentura KND, vycházející v Kolíně nad Rýnem. Odtud ji převzal londýnský časopis *The Catholic Times*. Každá lež má však krátké nohy. Tentokrát se o lživosti těchto zpráv mohl přesvědčit každý velmi rychle a velmi názorně. Slavnostní instalaci v Olomouci provedl sám arcibiskup Dr. Matocha, který dle zahraničních lží je prý již tři měsíce mrtev. Věřící v Olomouci na vlastní oči viděli Dr. Matocha v plné síle a zdraví a s nimi církevní hodnostáři ze všech diecézí, kteří se slavnosti zúčastnili., jsou svědky lživosti pomluv zahraničního tisku. Instalace sama o sobě je důkazem, že arcibiskup Dr. Matocha nejen, že není mrtev, ale že není také uvězněn, jak současně lhaly zprávy, ba naopak, že vykonává svůj úřad dle všech předpisů církevních. Sami lháři v cizině mohli se potom poslechem našeho rozhlasu přesvědčiti na vlastní uši o tom, že arcibiskup Dr. Matocha při instalaci byl osobně přítomen a že tam pronesl svůj projev, jehož podstatná část byla rozhlasem vysílána. Výrazný a zvučný hlas Dr. Matochy v našem rozhlasu a věřící, kteří se slavnosti zúčastnili, usvědčují zahraniční lháře ze záškodnického pomlouvání.“ [SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138].

³³ Srov. GRAUBNER Jan: *Kněžské osobnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2010, 73–75.

diecézi biskup Josef Vrana jako apoštolský administrátor. Dalším olomouckým arcibiskupem byl vysvěcen až František Vaňák v prosinci 1989.

Další výraznou postavou olomoucké arcidiecéze byl pomocný biskup Stanislav Zela.³⁴ Zastával funkci sekretáře u arcibiskupů Stojana a Prečana, v roce 1931 dosáhl doktorátu teologie a byl jmenován papežským prelátem. Za války prošel koncentračními tábory v Dachau a Buchenwaldu. V roce 1941 byl vysvěcen na biskupa a prakticky vedl diecézi až do smrti arcibiskupa Prečana, který se ze zdravotních důvodů stáhl do soukromí. Nový arcibiskup Matocha jej jmenoval generálním vikářem. V roce 1945 byl nařčen z velezrady a z kolaborace s německými nacisty, ovšem vzápětí byl očištěn. Už v roce 1950 však byl znovu křivě obviněn z vyzvědačství a velezrady, tentokrát byl v monstrprocesu odsouzen k pětadvaceti letům žaláře.³⁵

V tomto vykonstruovaném procesu byly obžalovaným vnuceny předem vypracované odpovědi a ti je pak museli v procesním řízení odříkávat. Mnozí občané z různých společenských vrstev byli udiveni zvláštní terminologií odsouzených, která se jim zdála v případě duchovních velmi nepřírozená.³⁶

Biskup Zela si fakticky odseděl třináct let ve vězení, byl propuštěn na podmínku a poté žil v charitním domě u sester premonstrátek v Radvanově, kde však měl dovolen pouze omezený pohyb a MNV informoval soud v ročních intervalech o jeho chování. Rehabilitován byl v období Pražského jara, za normalizace došlo ke zrušení této rehabilitace, takže zcela rehabilitován byl až v roce 1993.³⁷

Spoluvězeň Zely uvádí: „*Pokora byla jeho největší ctností ve vězení. Byl mlčenlivý člověk, který nic neprozrazoval.*“ Další spoluvězeň říká: „*Poznal jsem v Leopoldově mnoho lidí, ale nejhodnější byl biskup Zela [...].*“ Celým svým životem, zdá se, naplňoval své životní heslo: „*V tebe, Pane, jsem doufal, nebudu zahanben na věky.*“³⁸ Znovu se tak bohužel mohla naplnit nadčasová slova arcibiskupa Prečana z 28. října 1945. Ve svém pastýřském listě tehdy zdůraznil, že „*v dobách útlaku je snažší zachovat věrnost Bohu než v dobách svobody, kdy se člověka snadno zmocňuje pýcha, představa, že na všechno stačí sám, že pozemské prostředky spraví vše.*“³⁹ Totality se sice změnily, ale jeho slova platila stejně jak pro nacismus, tak pro komunismus.

V obou režimech byli zatýkáni katoličtí kněží, potlačováno vyučování náboženství, perzekvovány řády, zrušeny katolické organizace a zastaven katolický tisk.

³⁴ Narodil se 12. července 1893 v Horních Nětčicích a zemřel 6. prosince 1969 v Radvanově.

³⁵ Srov. GRAUBNER: op. cit., 151–152.

³⁶ Srov. KRATOCHVIL Antonín: Žaluji I. Svědectví a myšlenky o deformacích stalinské justice v Československu. Praha: Dolmen, 1990, 21.

³⁷ Srov. GRAUBNER: op. cit., 152.

³⁸ GRAUBNER: op. cit., 153.

³⁹ VAŠKO: Neumlčená I., 21.

V době komunismu však bylo toto nespravedlivé násilí vůči církvi působeno vlastními spoluobčany a počet zatčených kněží oproti období války značně vzrostl. V rámci objektivitu je třeba připomenout, že po válce v protiněmecké hysterii vynikalo i několik kněží, kteří přežili koncentrační tábory. V promluvě vyšehradského kanovníka Bohumila Staška, který v koncentračním táboře přišel o oko, můžeme proto slyšet, že v budoucnosti nadchází neslavnější doba slovanská vedená Ruskem. Vzniká nepřemožitelný tábor slovanský a naplňuje se idea Kollárovy vítězoslavné Slávy dcery.⁴⁰

2.1. Vývoj okresu Šumperk

Okres Šumperk tak, jak ho známe dnes, v období let 1945–1959 neexistoval. Byl vytvořen až na základě správní reorganizace v roce 1960 ze tří bývalých politických okresů, šumperského, zábřežského a jesenického. Do počátku šedesátých let se proto práce zabývá pouze teritoriem tehdejšího šumperského okresu, ke kterému nepatřilo Zábřežsko ani Jesenicko, konkrétně tedy těmito farnostmi: Bludov, Branná, Bratrušov, Dolní Bohdík, Dolní Studénky, Hanušovice, Horní Libina, Hraběšice, Kopřivná, Loučná nad Desnou, Malá Morava, Mladoňov, Nová Seninka, Nové Losiny, Nový Malín, Ostružná, Podlesí, Pusté Žibřidovice, Rapotín, Raškov, Rejchartice, Ruda nad Moravou, Sobotín, Staré Město pod Sněžníkem, Šumperk, Velká Morava, Velké Losiny, Vernířovice, Vojtíškov a Vysoké Žibřidovice.

Za dobu existence KNV Olomouc (1.1.1949–30.6.1960) proběhla tři volební období. V prvním funkčním období od 1. ledna 1949 do 31. května 1954 byli členové KNV jmenováni do funkce ministrem vnitra na návrh ÚAV NF. V červnu 1954 proběhly první volby do národních výborů. Následující dvě funkční období se již shodují s obdobími volebními. Současně s ukončením existence Olomouckého kraje v rámci územně správní reorganizace státu byla ukončena i činnost KNV Olomouc. K 1. červenci 1960 vznikl Severomoravský kraj se sídlem KNV v Ostravě. Církevní tajemníci posílali tedy své zprávy nejdříve nadřízenému KCT do Olomouce (Ladislavu Horákovi, Evženu Černému), od července 1960 pak KCT do Ostravy (Bohumilu Jasiokovi).⁴¹

Od července 1960 do konce roku 1968 jsou pak do této práce zahrnuty i regiony Zábřežska a Jesenicka, které v té době již patřily pod jeden velký okres Šumperk.

---

⁴⁰ Srov. tamtéž, 30, 40.

⁴¹ Srov. FILIP, Zdeněk: Léta 1968–1970 na Šumpersku (elaborát pro Komisi vlády ČSFR pro analýzu událostí let 1967–1970). Strojopis, 1991, 1.

2.2. Charakteristika okresu Šumperk

Po roce 1960 byl okres Šumperk svou rozlohou největším okresem v republice (počítaly se k němu bývalé okresy Zábřeh a Jeseník) a i co do počtu obyvatel se řadil do skupiny velkých okresů. Na území značně rozlehlého okresu byla jen čtyři města nad 10 000 obyvatel (Šumperk, Zábřeh, Jeseník, Mohelnice). Větší část okresu byla do roku 1945 obývána německou národností. Před rokem 1945 byl počet Němců a Čechů na Zábřežsku téměř vyrovnaný, na Šumpersku představovalo 14 českých obcí 14 procentní menšinu a na Jesenicku, nejseverněji položeném, se jednalo o oblast výlučně německou. Pohraniční oblasti byly po válce poznamenány masovým odsunem německého živilu a příchodem nových osídlenců z vnitrozemí, ale také reemigrantů z Volyně, Rumunska, Maďarska a Řecka. Ačkoliv zůstával tento region v padesátých a šedesátých letech na okraji politického, hospodářského i kulturního dění, ofenzíva KSČ a snaha nastolit stalinský model společnosti se uplatňovala i zde (agresivním a dogmatickým stalinistou byl např. Konrád Zaoral ze Šumperka, později s nástupem nové komunistické generace zastával významnou funkci předsedy okresní kontrolní a revizní komise). Okres situovaný na východ u hranic s Polskem byl svědkem mnohdy ještě primitivnější a vulgárnější podoby komunistického vládnutí než kdekoli jinde.

Menší podniky byly slučovány, soukromé živnosti a obchody byly zcela zlikvidovány, továrny v pohraničí při přechodu na centralizované řízení hospodářství byly uzavřeny. Vesnice byly násilně združstevňovány v mnoha případech nekvalifikovanými agitátory. Státní statky jen velmi těžko přežívaly v nepříznivých horských podmínkách a jejich vznik měl za následek velké zbídačení venkovského obyvatelstva. Tento odlehlý kraj nebyl ušetřen ani devastování kultury a školství, jejichž bohatství bylo vydáno na milost a nemilost nevzdělcům a primitivům.

Taktéž Stalinova smrt a pád jeho kultu v roce 1956 změnil v šumperském regionu jen pramálo. Předválečnou garnituru starých komunistů vystřídali komunisté mladší. Bohužel, i mezi těmito tajemníky KSČ, byli málo vzdělaní lidé, kteří patřili k horlivým zastáncům starých metod vládnutí a jen s velkým sebezapřením a odporem přijímali sebenepatrnější projevy demokratizace (např. šumperský Eduard Rusek). V roce 1966 měla KSČ v šumperském okrese ve svých řadách více než 10 % všeho obyvatelstva. Okupace Šumperska armádami Varšavské smlouvy v noci z 20. na 21. srpna 1968 byla provedena od severu jednotkami polské armády. Ozbrojený odpor se

v celém okrese neobjevil, vojáci se setkávali pouze s projevy lítosti, překvapení a vzdoru.⁴²

OCT sledoval na Šumpersku nejen církev římskokatolickou, ale i další církve na okrese působící, tedy: církev československou, církev pravoslavnou, místní odbor Kostnické jednoty, členy sboru bratrské jednoty baptistů (Šumperk a Vikýřovice) a církev adventistů sedmého dne (Šumperk a Hanušovice). Tato práce se však zaměřuje, jak již bylo řečeno, jen na římskokatolickou církev, která jako nejpočetnější poutala největší díl pozornosti státních úřadů. V následujícím textu uvádím i jména některých kněží, které režim perzekvoval a též něco málo z jejich osudů, nakolik se to dalo z archivních materiálů zjistit.

---

⁴² Srov. tamtéž, 2–3, 19.

3. ZAKÁZANÝ PASTÝŘSKÝ LIST

Pastýřský list z 15. června 1949 se nesměl, stejně jako v celé republice, tak ani v šumperském okrese číst z kazatelen, neboť zakládal skutkovou podstatu trestného činu podle § 32 zákona č. 231/1948 Sb., o ochraně lidově demokratické republiky. Přesto ho v neděli 19. června 1949 na Boží tělo (dnes správně Těla a krve Páně) četla třetina všech kněží v republice,⁴³ v okrese Šumperk byl čten v těchto kostelech: Bludov, Bratrušov, Dolní Olešná, Dolní Studénky, Branná, Podlesí, Sobotín, Staré Město pod Sněžníkem, Velká Morava, Šumperk, Vernířovice a Vojtíškov.

Inhed v pondělí 20. června 1949 odňal těmto kněžím KNV v Olomouci – referát bezpečnostní – dočasně výhody, kterých jinak užíval řádný občan republiky. To znamená, že jim bylo odňato povolení k jízdě motorovými vozidly, zbrojní pas, honební lístek a šatenky.⁴⁴ Dne 22. června 1949 bylo vydáno stejným KNV opatření, kterým byla k vyšetření celé záležitosti ustanovena na každém okrese speciální komise sestávající z předsedy ONV, bezpečnostního referenta ONV a úředníka kultových záležitostí při školském referátu ONV. Tato komise měla za úkol během sedmi dnů individuálně vyslechnout provinilé kněze a protokoly zaslat KNV. Duchovní, kteří nebyli předem upozorněni a oběžník četli z nevědomosti, byli napomenuti (Jaroslav Kostera ze Šumperka). Kněžím, kteří i přes zákaz list přečetli, byla výměrem uložena pokuta, ovšem nebylo podáno trestní oznámení (Ladislav Jedelský z Vojtíškova a Oldřich Koutný z Bludova – každý byl povinen uhradit složenkou 5000 Kčs, a to do pěti dnů; Bohumír Konečnick z Dolních Studének pak 3000 Kčs). Kněží, kteří i přes výstrahu text přečetli, jeho obsah pobuřujícím způsobem vykládali a znepokojovali tak katolickou část obyvatelstva nepravdivými údaji, byli obviněni z trestného činu (Josef Šenkyřík ze Sobotína).⁴⁵

Z protokolu sepsaného na ONV Šumperk, vyplývá, že sobotínský farář Josef Šenkyřík⁴⁶ přijel 18. června 1949 na farní úřad v Šumperku vyřizovat nějaké záležitosti. Poté zašel do farního kostela pozdravit kolegy. Když vyšel ven, stál před sakristií neznámý muž, který mu předal obálku s výše zmíněným pastýřským listem. Rozhodl se, že oběžník přečte hned zítřejší neděli. Ještě přede mší svatou se za ním dostavili vrchní

⁴³ Srov. DEMEL: op. cit., 37.

⁴⁴ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1162.

⁴⁵ Srov. tamtéž.

⁴⁶ Josef Šenkyřík (1.11.1916–19.7.1993) byl vězněn od 1. října 1949 do 28. října 1949. Propuštěn byl na amnestii. Podruhé strávil ve vězení dobu od 9. ledna 1950 do 29. června 1957. Po návratu se chtěl přihlásit k trvalému pobytu na faru v Sobotíně, což mu ale OCT nedovolil a doporučil mu najít si podnájem. Pracoval jako dělník u pozemních staveb v Šumperku. Bez státního souhlasu byl od roku 1957 do roku 1970. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3629.].

strážmistr SNB Antonín Minařík, předseda MNV v Sobotíně Jaroslav Vojtek, dále předseda MAV NF Sobotín Jan Martinec a předseda místní KSČ Dr. Vlček a požadovali vydání pastýřského listu. Kněz to odmítl učinit a na dotaz, zda jej bude i přes zákaz číst, odpověděl, že ano a také tak provedl. Během mše mu kostelník donesl přípis od pražské konzistoře, který pater Šenkyřík vzápětí taktéž přečetl. V něm stálo, aby bylo upuštěno od čtení pastýřského listu. Kněz naslouchajícím oznámil, že podpis na tomto přípisu je nečitelný, proto na jeho obsah nebude brát zřetel. Na dotaz předsedy ONV Šumperk, zda lituje přečtení pastýřského listu, odvětil, že „*nikterak*“.⁴⁷

I z dalších protokolů plyne, že pastýřský list byl kněžím doručen ilegálně, tedy osobami neznámými, a i přes varování apelativní komise, která před ranní mší svatou osobně intervenovala u faráře, si učinil každý z vyslychaných kněží vlastní úsudek a list přečetl z důvodu poslušnosti církevní hierarchii a svému svědomí. V Bludově se např. stalo, že komise přišla na faru v inkriminovanou neděli asi o čtvrt na osm ráno varovat před čtením pastýřského listu, který však knězi Koutnému v té době ještě nebyl doručen. List mu přinesla až farní hospodyně Anděla Dřímálová, a to těsně před začátkem ranní bohoslužby o půl osmé. Hospodyně dostala oběžník cestou do kostela od cizího muže se vzkazem, aby byl přečten.

V této souvislosti není od věci podotknout, že podvodnou Katolickou akci z celkového počtu pětadvaceti kněží šumperského okresu nepodepsalo devět z nich,⁴⁸ ostatní buď souhlasili, nebo podepsali s výhradou. Katolická akce byla vyhlášena 10. června 1949 jako hnutí „pokrokových katolíků“ a jeho cílem bylo vytvoření národní církve. Jednalo se o akci režimu konanou za zády biskupů, kteří právě proto vydali výše zmíněný pastýřský list jako varování před porušováním práv církve.⁴⁹

---

⁴⁷ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1162.

⁴⁸ Byli to převážně reakční kněží zařazení do IV. kategorie: Oldřich Koutný z Bludova, Matěj Jašek z Dolního Bohdíkova, Antonín Kryl z Rudy nad Moravou, Jaroslav Koplík z Rejchartic, Josef Šenkyřík ze Sobotína, František Přecechtěl z Loučné nad Desnou; František Hlouška, Jaroslav Kostera a Vincenc Šalša ze Šumperka [SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1162].

⁴⁹ Srov. DEMEL: op. cit., 36–37.

4. MILOSTIVÉ LÉTO 1950

Rok prvního poválečného milostivého léta⁵⁰ znamenal rozhodující zlom v omezení práv a působnosti církve. Napomohlo tomu i uvedení nového zákona o právu rodinném, s nímž vstoupila do právního řádu obligatornost uzavření sňatku občanskou formou. Až teprve poté směl být uzavřen sňatek církevní, od něhož však byli snoubenci často zrazováni.⁵¹ Ještě 24. prosince 1949 napsal arcibiskup Matocha pastýřský list nadepsaný „Moje drahé děti!“, ve kterém sděluje, že náboženský církevní sňatek není dovolen před tím občanským, ovšem tento zákaz se nevztahuje na ohlášky, které nejsou obřadem svátostným, ale podmínkou přípravy k němu. Na to velmi promptně reagoval SÚC, který vydal směrnicí rozeslanou všem důstojným pánům, ve které sdělil, že ke sňatkovým obřadům náboženským se počítají i ohlášky, jež nemohou být provedeny před občanským sňatkem. Pokud by tedy snoubenci chtěli absolvovat občanský i církevní sňatek v jeden den, je třeba, aby jim kněz vyřídil případný dispens od ohlášek.⁵²

Duchovní také nesměl oslovovat snoubence již civilně oddané „ženichu a nevěsto“, toto by totiž znamenalo nerespektování státně uzavřeného sňatku.⁵³ Dodržování této směrnice bylo přísně kontrolováno, jak o tom svědčí nařízení, které v únoru 1950 zaslal KCT v Olomouci všem církevním referentům s výzvou, aby sdělili jména snoubenců a jméno oddávajícího faráře, který provedl církevní ohlášky před občanským sňatkem.⁵⁴ V dubnu 1950 bylo uzavřeno 89 sňatků civilních, z toho 45 církevních, o téměř dva roky později, v únoru 1952 proběhlo 64 svateb, z toho 38 uzavřelo sňatek i církevní formou.⁵⁵ Vidíme tedy, že během prvních let od zavedení povinného občanského sňatku se ještě zhruba polovina snoubenců účastnila taktéž náboženského obřadu.

V šumperském děkanátu přetrvávala zaujatost proti funkcionářům KSČ, duchovní se izolovali od věřících a vyskytly se případy, kdy kněží nevycházeli na veřejnost (kromě mší), neboť se báli zatčení. Z jejich celkového postoje je zřejmé, že nebyli na změny v náboženské otázce vybaveni a nedokázali rychle zareagovat na nový život po boku státní moci. Doposud chápali státní funkcionáře jako objekt respektu a úcty, jak tomu byli ostatně v seminářích do roku 1948 vychovávaní. Stejně tak byli kněží vedeni k úplné poslušnosti vůči církevní autoritě. Problém nastal, když se legitimní církevní autoritou stali režimem dosazení a prověřeni kapitulní vikáři. Nebylo pak už na koho se obrátit.

⁵⁰ Jubilejní rok vyhláší církev každých pětadvacet let a nabízí plnost milosti zvláštním, mimořádným způsobem, chce obnovit v duši veškerého lidstva život v Bohu a pro Boha.

⁵¹ Srov. BALÍK, HANUŠ: op. cit., 39.

⁵² Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1163.

⁵³ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 678, in. č. 3569.

⁵⁴ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1159.

⁵⁵ Srov. tamtéž.

Stejně tak nebyli kněží nijak připraveni ani na jednání s církevními tajemníky, v horším případě s StB. Až po nějaké době si duchovní zvykli na to, že jsou odkázáni pouze sami na sebe.⁵⁶

Přesun řeholnic v rámci tzv. akce Ř⁵⁷ proběhl v poklidu, věřící jej považovali vcelku za samozřejmý z hlediska nevyužití objektů, které řády vlastnily. Velké rozladění ale nastalo v děkanátu Branná, ve kterém byly na začátku školního roku odstraněny kříže ze škol. OCT přislíbil, že věc prošetří na ONV Šumperk a záležitost napraví.⁵⁸ Nálada v obcích byla podobná náladě místního kněze, proto ve vsích s „reakčním“ knězem byli i věřící „zfanatizováni“. Dlužno podotknout, že za „reakčního“ byl označen každý, kdo nebyl po vůli státnímu zřízení a jako takový měl nálepku „člověka mařícího «budovatelské úsilí pracujícího lidu», člověka, který je pro «kapitalismus», je proti znárodnění a socialismu vůbec.“⁵⁹ V říjnu 1950 se zdáli být reakční kněží ve velmi dobré náladě, která vyplývala podle názoru OCT z úspěchu západních imperialistů v jižní Koreji.⁶⁰ Církevní referent Jaroslav Waisr 31. října 1950 píše do Olomouce: *“Mezi duchovními skupiny III. a IV. bylo velkým sklamáním vysvědčení nového generálního vykáře v diecezi Hradeckrálové. Tito se domnívali, že novému gen. vykáři nebude dána jurisdikce biskupem Píchou, který je stejného ražení jak tito reakšní duchovní. [...] Nyni tito duchovní jak jsem vycítil při jejich rozhovoru, mají obavi, že obdobně se stane i na naší diecezi.”*⁶¹

Na neděli 19. listopadu 1950 byla arcibiskupskou konzistoří v Olomouci ve spolupráci s ONV vyhlášena mírová neděle. OCT měl osobně navštívit duchovní katolické i nekatolické, ozřejmit jim obsah oběžníku o mírové neděli, připomenout, že mají kázat o míru a použít sbírku na mírový fond. Nekatoličtí duchovní sbírky provedli, OCT narazil na odpor až u reakčních duchovních.

V Bludově to byl pater Oldřich Koutný a kaplan Jan Železník.⁶² Podle zprávy odbyli tajemníka těmito slovy: *„Nebudem sloužití slavnostní mši svatou, nebude kázat o míru a také sbírku na tento účel nebude dělat. Výtěžky sbírek patří pro kostel a nikam*

---

⁵⁶ Srov. PETRÁČEK Tomáš: Kněží a státní moc, in: Salve 1 (2011), 9, 13, 14.

⁵⁷ Akce vyklizení ženských klášterů probíhala dlouhodoběji, byla rozčleněna na tři etapy, od července 1950 do března 1951. Sestry se alespoň zčásti dostaly pod kontrolou režimu, ale nejvýznamnějším počinem bylo převedení řádových nemovitostí pod státní dozor. Řeholnice z nemocnic, starobinců a ústavů pro tělesně a duševně choré internovány nebyly – stát sem nemohl sehnat dostatek ochotných civilních zaměstnanců. [Srov. BALÍK, HANUŠ: op. cit., 178–181.].

⁵⁸ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1097.

⁵⁹ VAŠKO: Neumlčená I., 116.

⁶⁰ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1097.

⁶¹ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1097: Církevně politická situace v okrese šumperském od 16. do 31. října 1950.

⁶² Jan Železník (26.12.1921–27.12.1998) byl vězněn od listopadu 1952 do května 1960, kdy byl propuštěn na amnestii. Od svého propuštění až do října 1966 nezískal státní souhlas k duchovenské činnosti. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 187, 205.].

jinde.“⁶³ Otec Kostera, provisor v Šumperku, téma míru také nepřijal a odmítl použít sbírku na světské záležitosti. Ani farář v Dolních Studénkách Konečník žádost OCT nepřijal kladně, přirovnal zvonění z věže kostela ke každé maličkosti k situaci „za reichu“ a odmítl mírové téma, neboť má spojitost s politikou, která do kostela nepatří. Mírovou neděli ignorovalo dvanáct duchovních ze šumperského okresu, sedm kněží se o míru zmínilo, ale sbírky neprovedlo, jeden duchovní přinesl vybrané peníze na poradu s OCT a prosil, aby ostatním kněžím neříkal, že splnil jeho pokyny.⁶⁴ Z toho je zřejmé, že v počátcích padesátých let byl okresní duchovní život pod vedením silných kněžských osobností.

OCT museli v této době zasílat církevnímu oddělení KNV v Olomouci vždy ke 14. a 30. dni v měsíci situační zprávu, což bylo důsledně kontrolováno. Aby byly zprávy srozumitelné, zaslal jim jejich nadřazený vzor, jak mají situační zprávy sepsovat:

- a) nálada mezi duchovními všech církví, a to vlasteneckými, indiferentními a reakčními
- b) ohlas na poslední události z oblasti církevní a politické a jak duchovní a věřící reagují na naši církevní politiku
- c) v jakém smyslu proběhla kázání, kde se duchovní dotýkal církevně politických událostí nebo je komentoval
- d) vybudování a práce důvěrníků⁶⁵
- e) krátký přehled, jak se schází církevní trojka a jak řeší dané úkoly
- f) co nového se vyskytlo v církevní problematice vůbec
- g) zápis z poradního sboru duchovních
- h) jak plní OCT úkoly uložené mu na poradách KCT
- i) celkově církevně politická situace na okrese.

Jednotlivým referentům církevního oddělení KNV zasílal OCT další zprávy, např. kultovému referentu o Charitě a Katolické akci, kádrovému referentu o konkrétních připomínkách týkajících se kádrové práce a informačnímu referentovi o člancích duchovních, zprávách pro tisk a o brigádách duchovních v rámci budovatelského úsilí.⁶⁶

Mezi církevní důvěrníky v obcích patřili většinou členové MNV, ale vyskytly se výjimky, kdy se do jejich řad zapojil dělník (v Sobotíně), řezník (v Pustých Žibřidovicích), soustružník (v Dolním Bohdíkově) nebo listonoš (ve Vojtíškově).

---

⁶³ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1097: Podrobná zpráva o průběhu mírové neděle ze dne 24. listopadu 1950.

⁶⁴ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1097.

⁶⁵ Nejvíce důvěrníků vycházelo z řad věřících komunistů, kteří chodili pravidelně do kostela a mohli tak podávat hlášení o tom, co říkal farář při kázání. Vedle důvěrníků existovali i pozorovatelé, tedy osoby žijící v blízkosti kostela, kteří sledovali, kdo chodí na mše a pohyb duchovního. [Srov. DEMEL: op. cit., 46.].

⁶⁶ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1097.

Jak vypadala taková zpráva jednoho z církevních důvěrníků, můžeme vidět v dopisu Josefa Trtíka, předsedy MAV NF v Rapotíně, který sděluje: „*Dle rozmluvy s panem farařem Tylšářem v Rapotíně. jsem zjistil nasledující informaci. Tázál jsem se ho co říká na postátnění církevních statků. Odpověděl: že stým úplně souhlasí že to nadělolo dost zla. Další rozmluvě co říká na naši vládu. opoveděl nesmíme věřit našeptavačům že co činí vláda zložené K. S. Č. že činí špatně. neboť pro sociální otozkách činí pro lid velmi dobře. Další mně slibil že bude nabádat lidi kpoctivé práci. aby každý viděl v práci modlibů. a kam vede nepoctivá práce.*“⁶⁷

4.1. Průzkum reakce věřících na „proces“

OCT Jaroslav Waisr sdělil 14. prosince 1950 KNV v Olomouci, že nálada duchovních skupiny III. a IV. se neustále mění podle světové situace. Před čtrnácti dny bylo možné u těchto duchovních pozorovat určité uspokojení, ovšem nyní opět „*zalézají do děr,*“ když se situace v Koreji změnila a Američané opouštějí jednu pozici za druhou. Na duchovních skupiny II. nebyly viditelné žádné změny, nejvíce na ně však zapůsobil „proces“,⁶⁸ který nechápali. Širší veřejnost odsuzovala štvavé a lživé zprávy z Vatikánu a Západu a požadovala vysoké tresty pro církevní hierarchii. Pouze zarytí lidovci věřili do písmene všem informacím od Svatého stolce. Pod vlivem procesu bylo možno pozorovat zvýšenou náboženskou fluktuaci. Dále si OCT pochvaloval, že síť důvěrníků na okrese je vybudována na 75 % a církevní trojka se schází pravidelně každých čtrnáct dnů.

Za účelem zjištění reakcí kněží a věřících na proces byl zaslán z KNV Olomouc dotazník, dle něhož byl zorganizován průzkum v místních podmínkách, a to co nejvěcnější a nejkonkrétnější. Průzkum prováděl OCT a jeho důvěrníci, přičemž důležitá byla pro nadřízeného přesná data, výroky, charakteristické příhody, čísla a procenta.

V severních částech šumperského okresu (kde se usídlili reemigranti a občané slovenské národnosti) lidé pochybovali o pravdivosti tohoto procesu. V obcích starousedlíků s velkým počtem „zarytých lidovců“ (Bohutín, Bludov, Dolní Studénky, Chromeč, Ruda nad Moravou) se vedlo plno debat a podle církevních důvěrníků v obci

---

⁶⁷ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1139: Zpráva církevního důvěrníka ze dne 24. listopadu 1950.

⁶⁸ „Procesem“ se myslí monstrproces (27.11.1950–2.12.1950) s devíti vysokými církevními hodnostáři: Jan Anastáz Opasek, ThDr. Bohuslav Stanislav Jarolímek, ThDr. Josef Čihák, ThDr. Otakar Švec, ThDr. Jaroslav Kulač, ThDr. Antonín Mandl, ThDr. Jan Boukal, P. Václav Mrtvý a ThDr. Stanislav Zela. Obžalovaní byli vybráni dne 25. září 1950 koordinační komisí pro církevní procesy při ministerstvu spravedlnosti, obvinění ze spolčení za účelem zničení lidově demokratického zřízení, z vyzvídání státního tajemství a tři z nich dokonce ze spolupráce s gestapem. Celý proces se nesl v rámci široké propagandy, kdy byla souzena prakticky celá církev. [Srov. http://www.totalita.cz/cirkev/cir_1002.php, (30. září 2011).]

dosud nepadl správný konečný názor na provinění církevní hierarchie. V Horní Libině požádalo asi 100 občanů o výstup z římskokatolické církve, ale církevní oddělení ONV tyto organizované výstupy nedovolilo, ba naopak, nabádalo tyto občany, aby v církvi zůstali a působili na ostatní věřící. V případě rozkladu uvnitř církve by totiž mohla vzniknout církev vedená pouze vlasteneckými kněžími.⁶⁹

Po vynesení rozsudku v procesu byla většina veřejnosti spokojena, jen tu a tam se ozvaly hlasy, proč nedostali obžalovaní trest smrti pro výstrahu ostatním církevním hodnostářům. Během procesu zaslali občané Hanušovic k soudu do Prahy protestní rezoluci, ve které žádali co nejpřísnější tresty zrádcům. Reakční duchovní mlčeli, avšak bylo zřejmé, že s výsledkem procesu nesouhlasili. Ostatní duchovní se vyhýbali debatám o procesu, i na nich však bylo možno pozorovat rozladění.⁷⁰ Učitelé dostali instrukce, aby žactvo denně informovali o průběhu procesu. Nekatolíci přijali proces s povděkem a v některých místech ještě ovlivňovali věřící k výstupu z církve, která má jistě ve svých řadách mnoho dalších podobných zrádců a špiónů. OCT Waisr svou zprávu zakončil domněnkou, že proces přesto nebyl pro okres Šumperk žádnou výstrahou, a to kvůli velkému počtu reakčních duchovních na okrese.⁷¹

Spolu s tímto procesem velkého rozsahu probíhal v závěru roku i v Bludově místní monstrproces, při kterém došlo k zatčení patera Oldřicha Koutného (viz podkapitola 4.2.). Dále byl zadržen Jaroslav Kostera, děkan v Šumperku.⁷² Oba kněží poslali svým farníkům na Vánoce 1950 pozdravení, čímž je uklidnili, neboť se naoko jevílo, že nejsou internováni, ale že pobývají v Želivě dobrovolně. Změna nastala i v řadách zbývajících duchovních, kteří při přebírání výplat u OCT na konci prosince byli velmi vlídní oproti minulým měsícům, tuto změnu si tajemník Waisr nedovedl ničím vysvětlit.⁷³ Z výše uvedených informací je však zřejmé, že nejspíše duchovní zasáhla internace obou spolubratrů z okresu a bez silných jedinců, jakými tito dva nepochybně byli, docházela ostatním odvaha k revoltě. „Známým reakcionářem a fanatikem“ spolu se dvěma výše zmíněnými byl počítán i Antonín Kryl,⁷⁴ duchovní z Branné.

---

⁶⁹ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1097.

⁷⁰ Srov. tamtéž.

⁷¹ OCT rozdělil kněze podle zjištěných reakcí do čtyř skupin: reakční kněží patřili do IV. skupiny (striktně odsuzovali proces) a na okrese jich bylo na konci roku 1950 osm, do III. skupiny spadalo jedenáct kněží (pochybovali o pravdivosti procesu), do II. skupiny spadali tři duchovní (mlčeli a o procesu nechtěli hovořit) a ani jeden kněz nebyl zařazen do I. skupiny. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1097.].

⁷² Jaroslav Kostera (2.11.1910–30.5.1975) byl internován od 14. prosince 1950 do roku 1953, poté pracoval ve výrobě. Státní souhlas k vykonávání duchovenské činnosti mu nebyl udělen až do jeho smrti. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 180, 199.].

⁷³ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1098.

⁷⁴ Antonín Kryl (nar. 12.6.1918 v Šumvaldu, vysvěcen 21.3.1942 ve Wroclavi) se stal kaplanem v Rudě nad Moravou, kde sloužil v rozmezí let 1942–1949, přičemž pouze dva měsíce mezitím, v roce 1945, kaplanoval v Bludově. V padesátých letech se stal farářem v Branné. Byl internován od 24. července 1950

4.2. Vzpurný kněz Oldřich Koutný

Bludovský kněz Oldřich Koutný⁷⁵ patřil k reakčním kněžím, kteří se nebyli ochotni podřídit novému státnímu zřízení a měl velký vliv nejen na okolní kněze, ale hlavně na věřící občany Bludova. V této obci byl vysoký počet katolíků, neboť se jednalo o starousedlickou ves a pod duchovním vedením patera Oldřicha neexistovalo téměř nic, co by je zastrašilo. Špatným příkladem, působícím na spoluobčany, bylo např. jeho ignorování pozdravného archu zasílaného do Moskvy, který podepisovali jednotlivci, aby tak „lid naší republiky projevil úctu a vděčnost generalissimu Stalinovi při jeho 70. narozeninách v listopadu 1947. [...] Bylo velmi málo těch, kteří snad vědomě archy nepodepsali.“⁷⁶ Jak je evidentní, prvořadým úkolem OCT Waisra bylo zamezit paterovu působení na občany.

Protikomunistická činnost otce Koutného se projevovala už při volbách v roce 1948, při nichž volil veřejně bílý lístek. A ve výčtu přečinů můžeme pokračovat: bludovská farnost neodebírala jako jedna z mála prorežimní Katolické noviny, slib věrnosti republice složil s výhradou a veřejně přečetl pastýřský list z 15. června 1949, známý pod názvem „Hlas biskupů a ordinářů v hodině velké zkoušky“, jehož rozšiřování režim zakázal. Poté přečetl i druhý exkomunikační dekret z července 1949, který zakazoval katolíkům vstup do komunistické strany, její podporu a vydávání tiskovin propagujících materialistickou nauku. Navíc farář Koutný zcela přehlížel vlasteneckou Katolickou akci. Je nade vší pochybnost, že byl režimu nepohodlný. Odmítl jakoukoliv spolupráci s komunisty, ačkoliv musel vědět, že dříve nebo později za toto jednání zaplatí vlastní svobodu.

To se naplnilo 14. prosince 1950, kdy byl zatčen a internován v koncentračním táboře v Želivě. Situace ve vesnici se však jeho nuceným odchodem neuklidnila, ba naopak. Farníci odmítali chodit na bohoslužby vlasteneckého kněze Bubeníka, který se stal novým administrátorem farnosti, a výbušná atmosféra v obci neustávala. V rámci zastrašení bludovských farníků tedy byly o pár měsíců později zatčeny i dvě farnice. Bylo

---

do 20. dubna 1953, bez státního souhlasu k duchovní službě zůstával od roku 1954 bezmála do roku 1957. V současné době je ve výslužbě. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 180, 198.]

⁷⁵ Oldřich Koutný (31.1.1914–21.10.1970) se narodil v Biskupicích u Jevíčka, studoval v Olomouci a Vidnavě. Vysvěcen byl 16. července 1939 a ještě toho roku přišel do Bludova, své první, ale i poslední farnosti. Za druhé světové války byl vězněn v Terezíně (3.5.1944–5.5.1945). V bludovské farnosti byl v letech 1945–1946 administrátorem, od roku 1946–1950 farářem. Po návratu z vězení pracoval v lihovaru v Biskupicích. Státní souhlas pro duchovní činnost získal až v roce 1960, a to pouze pro domov důchodců v Plavči u Znojma, kde dožívaly řádové sestry. Je pohřben v Biskupicích v rodinném hrobě. [Srov. BALÍK Stanislav: Miloval jsem okrasu domu tvého. Bludovský monstrproces v letech 1950–1952. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, 15, 82–83.]

⁷⁶ Pamětní kniha obce Bludova (Václav BLAŽEK), SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, I. díl, 260. Nепublikováno.

proti nim vzneseno obvinění, že kradly kostelní inventář (spolu s dalšími pomocníky), k čemuž je měl nabádat otec Koutný (tou dobou již internovaný). Spolu s tímto nesmyslným obviněním jim bylo kladeno za vinu, že kolem sebe s otcem Koutným v roce 1949–1950 vytvořili skupinu reakčně smýšlejících lidí a neváhali pomáhat církevní hierarchii v protistátní činnosti.

Hlavní líčení proběhlo u Státního soudu v Praze 7. listopadu 1951. Zde byl vydán rozsudek (spisová značka 4 Ts I 40/51), ve kterém byli pachatelé odsouzeni podle § 78 odst. 1 trestního zákona pro trestný čin velezrady, uskutečněný ve spolupráci s vysokou církevní hierarchií. Velezrada spočívala v tom, že otec Koutný „*neváhal přečísti v kostele všechny známé štvavé pastýřské listy [...], nešťítil se přečísti ani již zmíněné exkomunikační dekrety. [Všichni tři] chtěli rozeštvati občanstvo, přiváděti jej do nenávisli vůči našemu státnímu uspořádání a tak přispěti k zvratu našeho lidově-demokratického zřízení, které všichni tři obvinění nenáviděli.*“⁷⁷ Ke konci roku 1951 byla svoláno plenární zasedání MNV Bludov s účastí nejširší veřejnosti, na kterém se řešil průběh vyšetřování „*zrádných církevních hodnostářů*“. Referát o jejich činnosti si připravil dělník ze Šumperka, který se osobně účastnil vyšetřování. „*Živě vylíčil průběh soudního líčení o zrádných piklech vysoce postavených provinilců. Přítomnými bylo jednání viníků s opovržením odsouzeno a vysloveno uspokojení nad spravedlivě udělenými tresty.*“⁷⁸

Pateru Koutnému byl uložen trest odnětí svobody na šest let, ztráta občanských práv na pět let a propadnutí celého majetku. Trest si odpykal v celém rozsahu a z vězení byl propuštěn 14. prosince 1956.⁷⁹ Dohromady bylo za smyšlené rozkrádání církevního majetku odsouzeno deset osob v souhrnu na osmnáct a čtvrt roku vězení, odseděli si celkem čtrnáct let a pět měsíců (na Pankráci, Borech, Mírově, Valdicích...), třem osobám byl zkonfiskován veškerý majetek a společně museli uhradit 45 000 Kčs pokut. Za zničení života několika lidí (pater Koutný se po propuštění nesměl do Bludova nikdy vrátit) nebyl nikdo nikdy potrestán.⁸⁰ Tento politický proces byl vykonstruován na základě nesmyslného zločinu, který byl přisouzen uměle sestavené skupině lidí, přičemž o vině nebo nevidně nerozhodoval soud, ale nejvyšší političtí představitelé.⁸¹

Smutným paradoxem v tomto příběhu byla skutečnost, že patera Koutného po válce komunisté s pýchou vítali v Bludově, patřičně hrdí na to, že mají kněze, který přežil

⁷⁷ BALÍK: Miloval jsem okrasu domu tvého, 61–65.

⁷⁸ Pamětní kniha obce Bludova (Václav BLAŽEK): I. díl, 262.

⁷⁹ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.

⁸⁰ Srov. BALÍK Stanislav: Šedesát let od bludovského politického monstrprocesu, in: Bludovan 9 (2011) 8–9.

⁸¹ Srov. DEMEL: op. cit., 72.

koncentrační tábor. O pár let později ho sami ve vykonstruovaném procesu bezdůvodně uvěznili. Toto druhé věznění nesl hůře než válečné útrapy.⁸²

---

⁸² Osobní svědectví Karla Straky ze dne 8. října 2011, archiv autorky.

5. UDÁLOSTI ROKU 1951

Na začátku roku 1951 psal OCT Waisr zprávu do Olomouce, v níž zmiňoval změnu chování věřících občanů: mírového projevu 10. ledna 1951 se v Bludově účastnil překvapivě vysoký počet lidovců. Doposud tyto osvětové akce vždy sabotovali. Také mezi duchovními nastaly tyto - ze strany režimu - pozitivní změny, které se promítaly v jejich vyšší účasti na školeních.⁸³ Např. Ladislav Jedelský, administrátor ve Vojtíškově, zpočátku školení odmítl, ale poté přislíbil, že na ně přijede. Hlavní příčinu změny viděl OCT v obavách kněží z přesunů a ztráty teplého místa. Tvrdošíjnost, která byla na okrese tak častá (viz pater Koutný a Kostera), se podle jeho slov přestávala vyplácet.

Dne 8. února 1951 nastoupil do Bludova na místo nedobrovolně uvolněné Oldřichem Koutným nový duchovní: Alois Bubeník.⁸⁴ Již před jeho příchodem o něm kolovaly různé negativní zvěsti, které po několika bohoslužbách byly vyvráceny, jak uklidňoval OCT nadřízené. Sami věřící se prý jeden druhého dotazovali, kdo tyto pomluvy o něm rozšířil. Pater Bubeník byl uveden OCT Waisrem při mši 11. února 1951. Kostel sv. Jiří byl přeplněn, ale spíše zvědavci, než upřímnými věřícími. V dalších týdnech nastalo podle slov otce Bubeníka v Bludově uklidnění, když se fanaticové, kteří po jeho nástupu začali chodit ostentativně na bohoslužby do sousedních obcí, zase pomalu vraceli.

Toto jeho tvrzení hlášené tajemníkovi však nebylo pravdivé, jak dokládají svědectví bludovských pamětníků. O knězi Bubeníkovi jim bylo řečeno, že spolupracuje s KSČ, proto ho po celou dobu jeho působení v Bludově bojkotovali a chodili na mše do nedalekých Dolních Studének a do Chromče. Jedna pamětnice uvádí, že proto i sňatek v roce 1952 uzavřela v Dolních Studénkách u patera Konečníka. Aby to bylo možné, přihlásila se k trvalému pobytu mimo Bludov. Tehdejší předseda MNV Bludov František Hamal, zastánce prorežimního kněze, prováděl šetření, proč neproběhla svatba řádně v její rodné obci. Do bludovského kostela začali chodit až po příchodu nového kněze Segeta v roce 1953.⁸⁵

Taktéž rodina Strakova začala mše prorežimního kněze bojkotovat, když viděla, že se nejvíce přátelí s ředitelem bludovské školy Břetislavem Březinou, zatvrzelým komunistou. Dojížděli do Postřelmova a do Chromče, nejčastěji na kole. Slova pamětníků

---

⁸³ KCT v Olomouci Evžen Černý nabádal, aby kněží nebyli do školení nuceni, ani nesměli být přitahováni na školení pod záminkou, že se jedná o záležitost náboženskou. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1098.].

⁸⁴ Alois Bubeník (1914–1995) přišel do Bludova z litoměřické diecéze, ze vsi Bičkovic, a působil zde od 8. února 1951 do 1. února 1953. Poté vystřídal ve Slatinicích kněze Vladimíra Segeta, který přijal duchovní službu v Bludově. [Srov. BALÍK: Miloval jsem okrasu domu tvého, 52–54.].

⁸⁵ Osobní svědectví Jaroslavy Juránkové ze dne 14. srpna 2011, archiv autorky.

o přátelství kněze a ředitele školy potvrzuje i archivní dokument, ve kterém ředitel bránil otce Bubeníka: při příležitosti rodičovského sdružení v září 1952 důrazně přikázal rodičům, aby skoncovali s docházením do sousedních kostelů, za což si později vysloužil napomenutí od OCT. Do kompetence ředitele školy totiž nepatřilo starat se o to, kdo z věřících kam chodí na mše.⁸⁶ Při přijímacím pohovoru na vojnu musel Karel Straka vysvětlovat, proč ignoruje bohoslužby kněze Bubeníka a když zjistili, že je synem živnostníka a podléhá vlivu nábožensky silně založených rodičů, byl přiřazen k PTP (Pomocné technické prapory) do Komárna.⁸⁷ PTP představovaly v podstatě druh táborů nucených prací a sloužili zde ti, kteří na základě uvážení komunistické strany nebyli hodni držet zbraň. Spolu s řeholníky a kněžími se zde setkávali také kulaci, úředníci, lékaři, účastníci zahraničního odboje atd.⁸⁸

Pamětnice Marie Směšná, která se přivdala do Bludova v roce 1952, chodila s manželem na bohoslužby po celou dobu působení kněze Bubeníka do Klášterce, a to pěšky v kterémkoliv ročním období.⁸⁹ Další obyvatelka Bludova jezdila s rodiči v létě na kole do Postřelkova a v zimě autobusem do Šumperka poté, co se její otec vrátil s nepořízenou z olomoucké konzistoře, kde žádal za spolufarníky změnu kněze.⁹⁰

O existenci církevních důvěrníků v obci - Františka Šimka⁹¹ a ředitele školy Břetislava Březiny⁹² - neměl žádný z dotazovaných pamětníků tušení. Znalí tato dvě jména, věděli o jejich inklinování ke komunistické straně, ale nebylo jim známo, že patřili k blízkým pomocníkům církevního tajemníka.

Do Šumperka byl místo nepohodlného děkana Kostery dosazen 1. března 1951 Cyril Záruba. Na jeho bohoslužbách byl kostel prázdný, pokud celebrou kaplan Hlouška, bylo plno. Spolu s bývalým děkanem Kosterou patřil mezi špičky reakčně smýšlejících kněží taktéž rejchartický děkan Koplík. Projevilo se to na okresní konferenci duchovních 21. února 1951, kdy kněží byli pod jeho vlivem a záměrně mlčeli, aby tak zdůraznili svůj nezáměr o probíraná témata.⁹³

V této době byl internován arcibiskup Beran, KCT tedy požadoval zprávu, jak se k této události staví kněží. Duchovní III. a IV. stupně nad tímto vyhoštěním kroutili

---

⁸⁶ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 330, in. č. 1127.

⁸⁷ Osobní svědectví Karla Straky ze dne 8. října 2011, archiv autorky.

⁸⁸ Srov. BALÍK, HANUŠ: op. cit., 167–168.

⁸⁹ Osobní svědectví Marie Směšné ze dne 22. října 2011, archiv autorky.

⁹⁰ Osobní svědectví Boženy Jurkové ze dne 8. října 2011, archiv autorky.

⁹¹ František Šimek (27.4.1888–15.4.1964), zvaný „Čibuček“, byl předsedou MNV Bludov v letech 1954–1960. [Srov. BALÍK: Miloval jsem okrasu domu tvého, 19.]

⁹² Břetislav Březina (1908–1982) byl ředitelem bludovské školy do 30. června 1968. V mládí studoval v kněžském semináři, ale posléze těchto studií zanechal, oženil se a rodina manželky ho podporovala v dalším vzdělávání. Jako člen KSČ se po roce 1948 stal předsedou MAV NF v Bludově a později důrazně vystupoval proti církvi. Koncem září 1950 bylo jeho přičiněním založeno JZD Bludov. [Srov. Osobní svědectví Marie Směšné ze dne 22. října 2011, archiv autorky.]

⁹³ Srov. SOkA Šumperk, Fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1098.

nevěřicně hlavou a tvrdili, že takto se povede každému, kdo nebude spolupracovat s komunisty, zatímco kněží II. stupně jednání státu schvalovali. Věřící s napětím očekávali, zda olomoucký arcibiskup Matocha složí slib věrnosti republice, či zda bude také internován.⁹⁴

O spolupráci kněží s režimem vypovídá následující událost: Sokol Šumperk uspořádal 21. dubna 1951 pochod míru, kterého se zúčastnil šumperský děkan Cyril Záruba; stejně se stalo i 25. dubna 1951 v Bludově, kde byl účastníkem farář Alois Bubeník. I v ostatních vsích okresu probíhaly pochody míru, ale jen v těchto dvou případech byli kněží aktivní. OCT Waisr uvedl pohrdavě, že reakční živly a fanatičtí věřící slavnost ignorovali. Situace se opakovala na Prvního máje, kdy kněží Bubeník a Záruba spolu s dalšími nekatolickými duchovními zaujali místa vykázaná jim na tribuně vedle OCT. Všem duchovním se průvod líbil, jak dále čteme ve zprávě OCT, po celou dobu jeho hodinového trvání stále tleskali a mávali a na závěr zpívali s davem Píseň práce. Po skončení průvodu se společně odebrali s OCT na sokolský stadion, kde oslavy pokračovaly.⁹⁵

Provisor Bubeník pokračoval ve své loajalitě vůči režimu, když 4. června 1951 promluvil do místního rozhlasu o významu mírového hlasování⁹⁶ a toto taktéž zopakoval 11. června 1951 v Šumperku. Na duchovní III. a IV. stupně měl však stále neblahý vliv zahraniční rozhlas a poslední z nejreakčnějších duchovních, děkan Koplík. Aby byl jeho vliv nivelizován, byl zadržen a internován do Želiva. Po této akci se v kraji rozhostil naprostý klid – jako důkaz, že nelad do řad duchovenstva přinášel právě tento internovaný.

Duchovní se začali ve větším počtu zapojovat do brigád v období žní (př. František Fiala, provisor ve Velkých Losinách, vypomáhal dva dny u JZD při sklizni sena). Veřejností tou dobou otrásl „Babický případ“, podávaný režimem nepravdivě jako teroristický čin dvou kněží. Alois Bubeník pronesl 20. července 1951 v místním rozhlase krátkou resoluci k tomuto případu.⁹⁷

Podzim roku 1951 byl ve znamení celostátního mírového sjezdu katolického duchovenstva v Praze. V celé republice se konaly náborů duchovních na tuto událost. Pro každou diecézi byl stanoven fixní počet účastníků, kteří byli do Prahy vysláni. V šumperském okrese bylo přesvědčování kněží k účasti obzvláště obtížné. V děkanátu Branná působil na kolegy kněze spolu s OCT i rapotínský farář Tylšar, ale administrátor

---

⁹⁴ Srov. tamtéž.

⁹⁵ Srov. tamtéž.

⁹⁶ Mírové hlasování nepodepsali Jaroslav Koplík, děkan v Rejcharticích, a dále Josef Tabach, provisor v Sobotíně. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1098.]

⁹⁷ Srov. tamtéž.

z Vysokých Žibřidovic Josef Macík a stejně tak Ladislav Jedelský z Vojtíškova svou účast odmítli s tím, že nevěří duchovním, kteří mají být v čele tohoto sjezdu. Nábor na sjezd prováděl OCT Waisr spolu s bludovským farářem Bubeníkem, který nasadil všechny síly, aby počet šesti duchovních, který byl určen pro šumperský okres, dodržel. O sjezdu hovořili opovržlivě „bigotní“⁹⁸ věřící (hlavně z bludovských) a roztrušovali, že sjezd má za úkol vytvořit národní církev, odtrženou od Vatikánu. Jelikož se tak nakonec nestalo, utržili ostudu u „pokrokových věřících“.⁹⁹ Sjezdu se zúčastnilo více než 1200 duchovních z celé republiky.¹⁰⁰

6. prosince 1951 řešil OCT příchod asi 300 řeholnic ze Slovenska k pracovním povinnostem do továren v Sudkově a Hanušovicích. Řeholnice nesplnily očekávání veřejnosti, že budou výrobu sabotovat. Opak se totiž ukázal pravdou, sestry měly výtečnou pracovní morálku.

Z této doby pochází také záznam OCT, že po zatčení Rudolfa Slánského¹⁰¹ je možné pozorovat vnitřní uspokojení u fanatických věřících, kteří tvrdí, že se blíží konec. „Potom bude řádně naloženo se všemi, kteří spolupracují s komunisty.“¹⁰²

---

⁹⁸ V záznamech církevních referentů se pojmu „bigotní“ užívá velmi často, ovšem zcela nepřesně. Bigotní totiž není ten, který žije v pravdě a zachovává z vnitřního přesvědčení Boží a církevní ustanovení a je pravidelným návštěvníkem bohoslužeb. Bigotní je ten, který projevuje svou zbožnost s vnějškovou halasností a intolerancí k jinak smýšlejícím. [Srov. VAŠKO: Neumlčená I., 39.].

⁹⁹ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1098.

¹⁰⁰ Srov. DEMEL: op. cit., 77.

¹⁰¹ Rudolf Slánský (1901–1952) byl generálním tajemníkem KSČ a poslancem Národního shromáždění. Měl zásadní podíl na převzetí moci komunistickým režimem v roce 1948. V letech 1950–1951 se začal připravovat politický proces s čelními představiteli strany, zaměřený výrazně antisemitsky, který měl odhalit protistátní spiknutí ve špičkách politiky. Do čela spiknutí byl postaven právě Slánský, neboť měl budovat paralelní mocenské centrum ve straně. V pečlivě zinscenovaném procesu bylo vyneseno jedenáct rozsudků smrti, mezi nimi byl i Slánský, který byl popraven 3. prosince 1952. V roce 1963 byl občansky a právně rehabilitován, stranicky až v roce 1968. [Srov. <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-slansky>, (18. listopadu 2011).].

¹⁰² Tento výrok slyšel pater Bubeník v autobuse, nahlásil ho 28. listopadu 1951 tajemníkovi na besedě, jenž vše promptně oznámil KCT do Olomouce. [SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1098.].

6. POVINNÉ BESEDY DUCHOVNÍCH

Zajímavým fenoménem byla právě pravidelná setkávání kněží s OCT, povětšinou v měsíčních intervalech. Duchovní se často vymlouvali na různé přírodní jevy, aby nemuseli na tyto politické besedy jezdit (př. odhazování sněhu apod.). Bylo vcelku obvyklé, že zasedání byl přítomen také předseda ONV Šumperk Ludvík Pecha, aby v referátu shrnul současnou politickou situaci. Po něm hovořil příkladný host z řad obyčejných věřících, jako např. Marie Valouchová, přímá účastnice zájezdu zemědělců v Sovětském svazu.¹⁰³

Besed se účastnily v průměru dvě třetiny všech kněží na okrese, mezi pravidelné referenty patřil Alois Bubeník z Bludova, Cyril Záruba ze Šumperka a Theodor Meitner¹⁰⁴ z Hraběšic. Naopak velmi často chyběl Josef Tabach¹⁰⁵ ze Sobotína nebo František Šimon¹⁰⁶ z Nového Malína, který např. den před besedou konanou 16. srpna 1951 odjel na ryby.¹⁰⁷ Stávalo se, že se před začátkem besedy promítal sovětský film. Následovalo přednesení referátu na politické téma (kněží se měli v referátech střídát) a pak probíhala diskuse, jejíž hlavní body si OCT zapisoval. Tak se po návštěvě Františka Pözela, vedoucího družstevního oddělení na ONV Šumperk, otázal František Fiala¹⁰⁸, provisor z Velkých Losin, proč je nedostatek masa na volném trhu, když dobytka jsou plné stáje. Jan Vitovský,¹⁰⁹ provisor ve Starém městě pod Sněžníkem, se zase ptal, kdo

---

¹⁰³ „[...]Paní Valouchová podávala svůj výklad lidově, zajímala se hlavně o náboženskou situaci v Sovětském svazu, jelikož je členkou lidové strany v Hraběšíně. Na dotazy kněží odpovídala: kostely navštěvují lidé všech generací; v pravoslavných kostelech jsou varhany jako u nás, jen tam chybí lavice. [...]Navštívila Velké i Malé divadlo v Moskvě a vždy bylo přeplněno, z čehož je zřejmé, že sovětské lidé jsou velmi kulturní. Divadla se nedají v kráse a velikosti srovnat s malým Národním divadlem v Praze. Malé divadlo v Moskvě je tak veliké, že mohou přijet na jeviště proti sobě i dva páry koní v kočáře. [...]Duchovní byli touto informací velmi překvapeni a mezi sebou si šeptali, že to přece jen není taková pravda, co se říká o Sovětském svazu.“ [SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138: Beseda duchovních církve římsko katolické, zpráva ze dne 30. dubna 1951.]

¹⁰⁴ Theodor Meitner (9.10.1901–?) byl vysvěcen 5. července 1925, v Hraběšicích působil od roku 1931. [Soukromý archiv Miroslava Pospíšila z Hostic.]

¹⁰⁵ Josef Tabach (2.8.1920–9.5.1989) byl vysvěcen 17. března 1945 v Olomouci. [Soukromý archiv Miroslava Pospíšila z Hostic.]

¹⁰⁶ František Šimon (4.7.1889–?) byl vysvěcen 6. července 1913 v Praze, administrátorem v Novém Malíně se stal od roku 1945. [Soukromý archiv Miroslava Pospíšila z Hostic.]

¹⁰⁷ Jelikož tento kněz nebyl po dlouhou dobu účasten besed, vypravil se za ním 10. září 1951 náměstek ONV Šumperk, kterému pater Šimon sdělil, že pochází z pražské diecéze a duchovní zdejšího okresu cizí kněze nenávidí, proto s nimi nechce trávit společný čas, a to ani na povinných besedách. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138.]

¹⁰⁸ František Fiala zemřel v roce 1992. [Srov. NEZBEDOVÁ Lenka, POSPÍŠIL Miroslav: 200 let kostela v Rudě nad Moravou. Ruda nad Moravou: římskokatolická farnost, 2006, 65.]

¹⁰⁹ Jan Vitovský (8.2.1914–?) byl vysvěcen 5. července 1939, ve Starém Městě pod Sněžníkem působil od ledna 1946. [Soukromý archiv Miroslava Pospíšila z Hostic.]

lépe pracuje, zda JZD nebo soukromník. Alois Tylšar¹¹⁰ z Rapotína se dotazoval na průběh žní.¹¹¹

Pro podobné nebezpečné dotazy rozeslal KCT připomínky k diskusi. Např. k dotazu, proč je církev utlačována a dochází k zatčení duchovních, měl OCT, poučen z materiálů, odpovědět následovně: „*Nikdo v našem lidově demokratickém státě nebyl zatčen pro to, že hlásal slovo Boží, nýbrž vždy proto, že se dopustil nějakého trestného činu. Naše zákony platí pro každého občana v naší republice stejně. Např. v Jeseníku byl zatčen minulý rok římsko katolický duchovní pro zneužití svého postavení. Měl poměr s nezletilými děvčaty od sedmi do dvanácti let. Ani jediný kostel na území republiky nebyl uzavřen a věřící mohou svobodně vyznávat svoji víru [...]*.“¹¹²

V závěru roku 1951 byli kněží vyzváni, aby se zúčastnili odhalení pomníku generalissima Stalina. Duchovní se vymlouvali, že mají zrovna v tento čas požehnání, proto je OCT požádal, aby ho odložili na pozdější dobu. Účast bez reptání přislíbil jen kněz z Bludova a ze Šumperka. Na sklonku roku 1951 a v roce 1952 většinu besed vedl pater Alois Bubeník, který nezřídka přednesl všechny referáty, které měl vždy pečlivě připraveny a byl také podle ostatních žhavým kandidátem na místo děkana. Po jeho příspěvcích se 19. prosince 1951 přihlásil prorežimní kněz Cyril Záruba, který poukázal na sovětského občana a jeho elán, se kterým pracuje na výstavbě své vlasti a na zachování míru.¹¹³

Na besedě 27. února 1952 byl zvolen na návrh Aloise Bubeníka tiskový referent pro rozvoj náboženských časopisů a brožur, na jejichž malý počet si ostatní kněží stěžovali. Zvolen byl kněz Tylšar z Rapotína.¹¹⁴ Náplní jeho práce bylo jednou za měsíc sdělit zprávy ze své diecéze do redakce Duchovního pastýře (časopis pro duchovní) a starat se o dopisovatele pro Katolické noviny (týdeník pro věřící lid).

Na dalších schůzích Alois Bubeník, nyní již pověřený delegát besed, rozdával kolegům referáty, které si měli do příště připravit a přednést. Hlavní referát o kosmopolitismu a buržoazním nacionalismu¹¹⁵ si ponechal on sám, referát o

---

¹¹⁰ Alois Tylšar (3.8.1909–30.6.1977) byl vysvěcen 5. července 1935, od listopadu 1946 do února 1957 působil v Rapotíně, od března 1957 do září 1963 byl provisorem v Dubicku a od 1. října 1963 se stal děkanem v Zábřehu na Moravě. [Soukromý archiv Miroslava Pospíšila z Hostic.].

¹¹¹ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138.

¹¹² SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138: Připomínky pro referenty k diskusi o návrhu zákona do národních výborů.

¹¹³ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138.

¹¹⁴ Srov. tamtéž.

¹¹⁵ Z tohoto referátu se mimo jiné dovídáme, že: „[...]kosmopolitismus je jedno z nejzákladnějších zbraní amerického imperialismu, jež mu má pomáhat ideologicky odzbrojovat odpor jiných národů proti americkému úsilí o světovládu. Nejde o nic jiného, než o to, aby rouškou mluvení o jednotě světa byly zastřeny světovládné plány vládců USA a aby v lidu ostatních národů byly umrtvovány vztahy k rodné zemi a k vlastnímu lidu. To má potom sloužit k tomu, aby americkým uchazečům o světovládu právě výchovou

Velikonocích – svátcích míru¹¹⁶ – měl uvést František Fiala z Velkých Losin, referát o splnění úkolů plynoucích z vládního usnesení byl určen Aloisi Tylšarovi z Rapotína a referát o získávání a výběru bohoslovců patřil Františku Hegerovi z Hanušovic. O tom, že kněží měli pramalý zájem o přípravu témat, svědčí to, že je pateru Bubeníkovi vrátili a tvrdili, že jsou velmi zaneprázdnění. Na příští schůzi 26. března 1952 tedy všechny referáty musel přednést on sám.¹¹⁷

Když se duchovním nepodařilo referát vrátit, vyřešili to tak, že na příští besedu nepřišli a svůj referát poslali po některém ze spolubratrů. V očích OCT Waisra to bylo „bezohledné a netaktní.“¹¹⁸ Zajímavý dotaz padl na besedě 23. dubna 1952, kdy se hanušovický kněz otázal, zda někdy přijde na besedu i arcibiskup Matocha. Na to reagoval otec Bubeník - vše záleží na postoji kněží vůči církvi a státu. Podle poznámky OCT ocitoval přesně slova generálního vikáře z posledního mírového diecézního výboru v Olomouci.¹¹⁹ Toto potvrzuje i následná návštěva právě zmíněného generálního vikáře Glogara na besedě kněží v Šumperku, při níž vyslovil povícero negativních připomínek k jejich osobám a varoval je, že jak oni se budou chovat k budování vlasti, tak stát se bude chovat k arcibiskupu Matochovi.¹²⁰

Jako prototyp pozvánky na kněžskou besedu uvádím pozvánku z 8. února 1956, která obsahovala následující body:

1. Stručný přehled nejvýznamnějších událostí v roce 1955.
2. Výsledky voleb ve Francii.
3. Pražské zasedání politického poradního výboru.
4. Vytvoření národní lidové armády v Německé demokratické republice.
5. Poselství Bulganinovo Eisenhowerovi.
6. Kulturní aktuality.
7. Úkoly našeho zemědělství ve II. pětiletce.
8. Diskuse.

Z uvedeného vyplývá, že kněží byli informováni o každé politické události a byli nuceni připravovat si k těmto tématům diskusní příspěvky. Při hodnocení porady OCT

---

k beznárodnosti bylo umožňováno nastolit nad celým světem vládu dolaru a zotročovat národy.“ [SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138.].

¹¹⁶ Zde čteme: „Na mnoha místech nalezneme v Písmě sv. odsouzení bohatců z úst samého Krista a v kázání horském velmi jasně ukazuje Spasitel na to, že se nesrovnává, ano, že je v přímém rozporu býti kapitalistou. [...] Kapitalismus naší doby se všemi zlořády a vykořisťováním lidí a s nejnemožnějším útlakem je příčinou všeho světového napjetí. Ve svém vývoji nemůže než vyústiti v imperialismu, který je potom pravou příčinou válečných konfliktů, jak jsme toho svědky na př. na Koreji, kde bojují imperialisté tisíce kilometrů od své vlasti a to v poslední době nekřesťanským a nemorálním bakteriologickým vražděním.“ [SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138.].

¹¹⁷ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138.

¹¹⁸ Tamtéž: Beseda duchovních církve římsko katolické, zpráva ze dne 21. května 1952.

¹¹⁹ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 331, in. č. 1138.

¹²⁰ Srov. tamtéž: Beseda duchovních církve římsko katolické, zpráva ze dne 25. června 1952.

uvedl, že celá tato beseda byla velmi živá, kněží se zapojovali do debaty, měli dotazy a dokazovali svůj zájem o socialistické zřízení, až na kněze Jedelského a Ptáčka,¹²¹ kteří žádnému bodu schůze nevěnovali pozornost a povídali si mezi sebou.¹²²

---

¹²¹ František Ptáček (18.5.1924–7.11.1988) strávil vojenskou službu u PTP od roku 1950 do roku 1953. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 191.].

¹²² Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.

7. REPRESE CÍRKVE V ROCE 1952

Církev římskokatolická v okrese Šumperk čítala v této době asi 46 000 věřících, mezi obce „bigotních“ katolíků patřil Bludov, Dolní Studénky, Ruda nad Moravou, tedy obce se starousedlíky. V Šumperku fungovala vojenská posádka skládající se z většího počtu Slováků, a to nábožensky založených. Z řad důstojnictva ovšem nikdo bohoslužby nenavštěvoval. Toto však neplatilo pro poslance Černého, který si nenechal ujít žádnou mši, když byl doma. I někteří další funkcionáři KSČ chodili do kostela - tento jev bylo možné pozorovat hlavně na vesnicích. Začátkem roku 1952 probíhala zásobovací opatření nařízená vládou, která se odrazila v diskusích a očekáváních na věřících. Ti začali prorokovat, že to s naší republikou jde pomalu z kopce, když se uchyluje k takovému opatření.¹²³

Duchovním v Bludově zůstával stále Alois Bubeník (38 let), o němž OCT s uspokojením sdělil, že *„je vlastenecký kněz, zapojen do budování a výstavby socialismu u nás, je pokladníkem v JZD, kterému dal také k dispozici hospodářské budovy, fary. Jmenovaný je členem krajského diecézního výboru obránců míru, členem SSSR a ROH. Je velmi oblíben u pokrokových věřících i občanů. Hrstka fanaticů jmenovaného doposud ještě ignoruje. [...] Jmenovaný duchovní dělá po všech stránkách dobrou práci jak mezi dospělými tak i hlavně mezi mládeží ve škole. Je považován za jednoho z nejlepšího duchovního v okrese, a proto je také navržen na děkana pro náš okres.“*¹²⁴ Stejný názor však nesdílel Bludovan Alois Ston, jenž odmítl přihlásit své dítě do náboženství s tím, *„že si kazit děcko od faráře nenechá.“*¹²⁵

V Šumperku působil Cyril Záruba (57 let). Stejně jako pater Bubeník, i on byl přeložen z litoměřické diecéze a taktéž byl po svém příchodu hrstkou věřících ignorován, neboť nastoupil po internovaném Jaroslavu Kosterovi a přeloženém kaplanu Hlouškovi (na okres Rýmařov). Záruba patřil mezi vlastenecké kněze se zájmem o Sovětský svaz a jeho literaturu. S občany hovořil pokrokově, nabádal je k plnění Pětiletky. Zúčastňoval se všech oficiálních oslav, školení duchovních v Praze a aktivně spolupracoval s místními složkami „lidospřávy“ (např. uvolnil novou faru pro nájemníky a přestěhoval se do staré fary). Své povolání konal jako řemeslo, nezáleželo mu, kolik má v kostele věřících. Zvládal obstarat sám to, co dříve konalo pět duchovních, tzn., že veškeré úkony omezil na nutné minimum. Úřady byl považován za druhého nejlepšího kněze v okrese, hned za Bubeníkem.

¹²³ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1099.

¹²⁴ Tamtéž: Politický profil všech farností církve římskokatolické v okrese Šumperk.

¹²⁵ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 330, in. č. 1127: Výuka náboženství – hlášení z 8. září 1952.

Z dalších kněží je dobré uvést Bohumíra Konečníka¹²⁶ z Dolních Studének (35 let), který byl znám jako „*zatvrzelý vatikánský fanatik*“,¹²⁷ mající ve své blízkosti mnoho věřících fanatiků ve svém okruhu, se kterými se scházel. V tomto případě bylo podle OCT nemyslitelné, aby svoje přesvědčení tento odpůrce socialismu změnil. V Rudě nad Moravou sloužil Karel Hruzík¹²⁸ (72 let), v té době nejstarší duchovní na okrese, „*povahy sobecké a zatvrzelé, známý jako starý bručoun*.“ I tento kněz lákal na svou stranu mnoho věřících, proto bylo nutné jej neustále hlídat, a to i z toho důvodu, že měl velký vliv na děti. V Branné sloužil Karel Pospíšil¹²⁹ (28 let), iniciativní kněz, který se nerad scházel s funkcionáři lidové správy a vyhledával společnost pouze lidí katolicky zaměřených. Školení odmítal, proto byl navržen k vojenské službě, aby neodvracel lid od budování naší vlasti. V Hanušovicích sloužil František Heger¹³⁰ (35 let), „*zatvrzelec a paličák*“, který měl velké obavy z vojenské služby. Právě proto byl k této povinnosti navržen.¹³¹

V lednu 1952 již patnáct obcí předalo matriky z farních úřadů na MNV. Z osmnácti duchovních se besedy s OCT většinou účastnilo patnáct z nich. Tito kněží změnilí svůj postoj vůči OCT i delegátu Bubeníkovi; pravděpodobně to bylo způsobeno odstraněním bývalých reakčních duchovních. Dříve nebyli ochotni jet na školení do Prahy, nyní se hlásili dobrovolně. V minulosti při návštěvách farností byl OCT odbýván mezi dveřmi. Začátkem roku 1952 však již byl zván dále, kněží ochotně odpovídali na každý jeho dotaz a při odchodu byl přemlouván, aby zůstal déle. Někdy mu kněží nabídli i občerstvení, což se dříve v tomto okrese nestávalo, ač v jiných územích to bylo zcela běžné, jak se nechali slyšet okolní OCT. Toto chování kněží však vedlo k větší bdělosti a ostražitosti, neboť OCT se obával, že se jedná pouze o past na úředníky.

Jedna z řeholnic internovaných ve Vikýřovicích zemřela v nemocnici v Trenčíně. Patřila do Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame. Deset řeholnic požádalo závod o propustku na jeden den, aby se mohly zúčastnit jejího pohřbu na Slovensku (jako zpěvačky). Závod je pustil, ovšem referentka sester Bravencová jim

---

¹²⁶ Bohumír Konečník (1917–2008) byl vysvěcen v Olomouci 5. července 1942, za celý svůj dlouhý život působil ve dvaceti farnostech. Byl farářem v Dolních Studénkách, děkanem v Šumperku a jeho poslední farností se staly Žalkovice. Zemřel v nemocnici Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži, pohřben byl v Kostelci u Holešova. [Srov. PALA Josef: Zemřel P. Bohumír Konečník, in: OLDIN 19 (2009), 8.].

¹²⁷ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1099: Politický profil všech farností církve řím. kat. v okrese Šumperk.

¹²⁸ Karel Hruzík (10.11.1880–18.2.1967) byl vysvěcen 16. července 1905 v Olomouci. V rudské farnosti sloužil od roku 1938 do roku 1955. Poté se stal spirituálem u řeholnic v Olšanech. [Srov. NEZBEDOVÁ, POSPÍŠIL: op. cit., 25.].

¹²⁹ Karel Pospíšil (12.10.1924–19.2.1965) byl vysvěcen 5. července 1949 v Olomouci a kaplanem v Rudě nad Moravou byl v letech 1949–1950. Poté se stal farářem v Branné. Zemřel ve Vídni. [Srov. NEZBEDOVÁ, POSPÍŠIL: op. cit., 26.].

¹³⁰ František Heger (6.2.1917–5.2.2003) byl vysvěcen v Olomouci 5. července 1941. [Soukromý archiv Miroslava Pospíšila z Hostic.].

¹³¹ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1099.

slíbila povolení, až když se vyjádří nadřizený v Praze. Ten ale výjezd zamítl, což řeholnice velmi těžce nesly a tímto zákazem se zhoršily jejich vztahy s referentkou. Proto byly sestry velmi přísně kontrolovány a vykonávaly těžší práci, než třeba poslušnější řeholnice v Hanušovicích na Holbě. V květnu měla referentka Bravencová potíže s přeložením svátku Nanebevstoupení Páně (22. května 1952), neboť řeholnice na obou internátech ten den odmítly pracovat. Ovšem zavázaly se, že si tento svátek nahradí. Nakonec řeholnice přesvědčila, aby alespoň na pondělí svatodušní (2. června 1952) šly do práce.¹³² OCT Waisr věnoval pozornost stále se měnícím referentkám u sester ve Vikýřovicích a pomáhal jim s uvedením do problematiky. Dne 1. června 1952 nastoupila jako referentka Marie Calašová, uvědomělá soudružka, s náboženskou otázkou zcela vyrovnaná, což dokazovalo např. to, že byla zmocněnkyní při likvidaci ženských klášterů v okrese Šumperk, kde se velmi dobře osvědčila.

V úplné tajnosti vypracoval sekretariát KSČ průběh zatčení představených řeholnic z internátů, aby nemohly narušovat morálku spolusester. Ve Vikýřovicích však udělali chybný krok, když dovolili představené Danielové, aby se šla převléct a vzala si prádlo. Tak mohla informovat další sestry, že ji odvádějí. Sestry tedy vyšly před internát, plakaly a dožadovaly se, aby alespoň jedna z nich mohla jít s představenou jako doprovod, neboť mají ve stanovách, že žádná sestra nesmí odejít sama. To jim nebylo dovoleno, a tak sestry použily nemístných výrazů (např. „*vy cikáni, lháři, sám Antikrist se spojil se zemí...*“).¹³³ Předseda odváděcí komise soudruh Skřeček byl jejich pokleslým chováním v tak důstojném oděvu velmi překvapen. Po odjezdu představené začal OCT s předvoláváním sester, aby jim vysvětlil situaci. Jak uvádí, „*tolik jsem se namluvil ještě nikdy jako tentokráte, trvalo to vše do 8 hod večerních.*“¹³⁴ Sestry pak při večerní bohoslužbě zpívaly smutné písně a v práci druhý den byly zaražené a nešťastné. Zatčené představené byly vyslýchány pro narušování pětiletky. Nálada mezi „reakčními duchovními a věřícími fanatiky“ se zdála skleslá, protože se jim nevyplnily sny o zvratech, které hlásilo rádio Svobodná Evropa. Jak uvedl OCT, jiný rozhlas tito „*pochybní lidé*“¹³⁵ neposlouchali.

Stav v Bludově, kdy věřící bojkotovali bohoslužby vlasteneckého kněze Bubeníka, ukazuje zpráva OCT Waisra ze dne 29. dubna 1952. O bludovské pouti byla

---

¹³² Svátky Nanebevstoupení Páně a svatodušní pondělí patřily ke státem uznávaným svátkům podle zákona o úpravě svátkového práva z prosince 1946. Mezi dny pracovního klidu patřily spolu s nimi ještě tyto církevní svátky: Tří králů, Velký pátek, Božího těla, Petra a Pavla, Nanebevzetí Panny Marie, Všech svatých, Neposkvrněného početí Panny Marie. [Srov. VAŠKO: Neumlčená I., 120.].

¹³³ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1099.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

sloužena pontifikální mše generální vikářem Glogarem¹³⁶ za asistence čtyř duchovních (kvůli pochmurnému počasí byla účast poutníků z okolních vsí mizivá). Při kázání poukázal otec Glogar na rozhárané poměry v obci a vyzval věřící, aby chodili do zdejšího kostela nikoliv jinam. Dále je poučil, že mírové budování věřící nejlépe podpoří svou prací a láskou k vlasti.

V červenci 1952 působil OCT Jaroslav Waisr naposledy ve své funkci. Jeho náhlý odchod narušil sledování církevního vývoje na okrese. Od srpna se pak objevuje v čele církevního oddělení nový OCT Vladimír Matoušek z Rapotína. Změna osob je v dokumentech patrná na první pohled, neboť v dopisech nadřízenému vidíme nápadný úbytek gramatických chyb.

Mezi prvními hlášeními se objevuje zpráva o schůzi učitelů okresu dne 27. srpna 1952. Ti řešili otázku výuky náboženství, ovšem jen učitelé komunisté zasahovali do diskuse, ostatní mlčeli, ač se jednalo o velmi důležité body. Z toho vyplynulo, že mezi učiteli „jsou ještě živly, které v náboženství vidí své staré zájmy a tito jsou nežádoucími v našem školství.“¹³⁷

Za měsíc září 1952 vystoupilo z římskokatolické církve celkem čtrnáct dětí do šestnácti let a 32 dospělých. OCT naplánoval na příští měsíce odborné přednášky pro veřejnost v obcích na různá témata (př. „Byl počátek a bude konec světa?“, „Doba husitská a doba temná“, „O původu člověka“, „O vzniku a vývoji vesmíru“ apod.). Dále OCT upozorňoval na pozitivní změnu u rapotínského faráře, který po určitých prožitých nepříjemnostech přeložil nedělní bohoslužby na pátou hodinu odpolední, aby se přes den mohla sklízet cukrovka a brambory.¹³⁸ Kněz totiž oznámil krádež peněz ze své fary, ovšem to se nakonec obrátilo proti němu, když byl usvědčen, že vlastní utajený majetek po Němcích. Z toho důvodu na něj také bylo podáno trestní oznámení.¹³⁹

Jelikož situační hlášení nebyla vypracovávána s takovou pečlivostí, jak by si to KCT představoval, rozeslal svým podřízeným vodítko, jak nejlépe vykonávat svou funkci. Doporučil, aby si každý OCT vedl deník, do kterého by si psal každodenní

---

¹³⁶ Josef Glogar (17.12.1891–11.10.1969) se narodil v Bernarticích, vystudoval gymnázium v Ostravě a po studiu bohosloví byl vysvěcen na kněze v Olomouci dne 5. července 1915. Působil jako kaplan ve Velké Bystřici a ve Velkém Týnci, od roku 1920 jako dómský vikář v Olomouci. V roce 1951 byl jmenován sídelním kanovníkem a 25. března 1952 pak prelátem arcijáhmem a generálním vikářem Josefa Karla Matochy, olomouckého arcibiskupa a metropolitě moravského, po jehož úmrtí byl zvolen kapitulním vikářem. V této funkci setrval od 9. listopadu 1961 do 11. října 1969. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. K 35, in. č. 1.].

¹³⁷ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1099: Situační zpráva od 15. srpna do 31. srpna 1952 z 1. září 1952.

¹³⁸ Srov. tamtéž.

¹³⁹ Spolu s tímto trestním oznámením měl nepříjemnosti i mezi občany, kteří ho veřejně zostouzeli kvůli jeho chování vůči ženám; jeden z obyvatel obce dokonce tvrdil, že jeho manželka čeká s knězem dítě. Pater Tylšar si tedy na základě těchto ostudných událostí podal žádost o přeložení. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1099.].

události z církevního života. Na situačních zprávách velmi záleželo, neboť z nich KCT vypracoval celokrajskou zprávu, která byla předkládána vládním činitelům a čas od času do nich nahlížel i předseda KNV.

Vánoční bohoslužby tohoto roku byly částečně omezeny z důvodu výskytu slintavky a kulhavky. Např. v Bludově nebyla ani jedna mše o svátcích, kostel byl uzavřen. Rapotín měl potkat stejný osud, ale nakonec veterinář varování odvolal a vánoční svátky proběhly standardně. Pro případ, že by byl kostel uzavřen, chystali se věřící z této obce na půlnoční do sousedních vsí na saních. OCT Matoušek si stěžoval KNV v Olomouci, že úplně selhali místní tajemníci ONV, neboť ani jen z nich mu nepodal zprávu o průběhu vánočních svátků. Ke konci roku se měla konat beseda na téma „Úloha Vatikánu z mezinárodního hlediska“ v obcích Olšany a Rapotín. V Olšanech ji museli nakonec odvolat kvůli výše zmíněné slintavce, do Rapotína přišlo jen šest občanů. Co se týče výstupů z církve, v prosinci dosáhly nejvyššího počtu. Vystupující osoby byly převážně ze Šumperka nebo ty, které ve městě pracovaly. Z pracujících se odhlašovali hlavně zaměstnanci z řad úřednictva, mezi dělnictvem bylo takových minimum.¹⁴⁰

---

¹⁴⁰ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1100.

8. ROK, KDY ZEMŘEL STALIN

Vedení KSČ pokračovalo po celý rok 1953 ve svých záměrech vytyčených na počátku roku: omezovat činnost kněží jen na prostor kostelů; nedoplňovat počty duchovních; kněžím, kteří se vracejí z vojenské služby, nepovolovat státní souhlas a převádět je do výroby; změnit katolickou hierarchii – sem byli dosazováni spolehliví kapitulní vikáři usměrňovaní ve smyslu protivatikánském a protiimperialistickém. Z blízkosti těchto vůdčích hlav katolicismu bylo třeba odstraňovat reakční osoby. SÚC projevil nespokojenost se situací na Olomoucku, kde podle něho fungovala tajná hierarchie.¹⁴¹

Okres Šumperk se v této době z hlediska náboženského skládal ze tří oblastí: Sever okresu patřil obyvatelstvu hluboce nábožensky založenému (Slováci, reemigranti kolem Starého Města pod Sněžníkem). Střed okresu zahrnoval Hanušovice a okolí, údolí řeky Desné a směr k Horní Libině, kde chybělo hlubší náboženské cítění. Poslední část regionu byla ohraničena údolím řeky Moravy od Dolního Bohdíkova; sem spadaly vesměs starousedlické obce se silným náboženským cítěním (Bludov, Dolní Studénky apod.). Šumperk samotný nevyňikal přílišnou náboženskou horlivostí.

Začátkem roku 1953 sloužilo na okrese 19 duchovních. Pokud se týká výstupů z církví, 65 % vystupujících představovali obyvatelé Šumperka, 35 % venkované. Mnoho věřících odmítlo z církve vystoupit jen kvůli tomu, že by při jejich úmrtí nebyl nikdo, kdo by promluvil nad rakví. Komunisté proto hledali řešení, čím církevní pohřby nahradit. Osvětová činnost dosud nebyla rozvinuta k úplné spokojenosti strany, lidé stále ještě brali mnoho ohledů na tradice (Mikuláš, Ježíšek, masopust apod.). Taktéž při organizování plesů byl brán stále zřetel na konec masopustu. Takovými ohledy se moderní společnost nevyznačuje, jak napsal OCT v jedné ze svých zpráv.

Děkanská porada konaná 23. dubna 1953 byla zahájena politicky: uctěním památky soudruhů Stalina a Gottwalda. Šumperský děkan Záruba pak obšírně hovořil k velké nelibosti OCT o křesťanském chování Gottwaldova nástupce Antonína Zápotockého.¹⁴²

Na Velikonoční neděli měl farář z Dolních Studének v úmyslu provést krátký průvod kolem kostela, který by však zasáhl do veřejné komunikace. Po rozhovoru s děkanem od této myšlenky upustil. Žádost o povolení průvodů na Vzkříšení podali

¹⁴¹ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 613.

¹⁴² Děkan chválil prezidenta Zápotockého, že navštívil poutní místo Hostýn, kde jeho manželka poklekla, když vstoupili do kostela. A prezident pak okřikl svůj doprovod, který si v kostele nahlas povídal. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1100.].

téměř všichni kněží a OCT rozhodoval pro každou farnost zvlášť podle místních podmínek. Průvod byl povětšinou povolen pouze kolem kostela a ti kněží, kteří si žádost o povolení průvodu k OCT nepodali, byli ve sváteční den kontrolováni příslušníky VB, zda ho nekonají bez dovolení.

V Bludově se slavnosti Vzkříšení zúčastnilo 700–800 věřících, z nichž někteří patřili mezi členy KSČ a funkcionáře lidové správy. V Dolních Studénkách bylo přítomno asi 560 osob, ovšem kázání nebylo mírově zaměřeno (jak zněl pokyn z vyšších míst). Až 1100 osob se účastnilo mše v Ropotíně a zde slyšeli kázání o potřebě světového míru. Kázání dále pokračovalo vzpomínkou na slavení Velikonoc v dřívějších dobách. Věřící tehdy brali tyto svátky natolik vážně, že nenavštěvovali ani své nejbližší, aby se mohli věnovat jen Bohu. Že si z této homilie vzali katolíci příklad dokazuje fakt, že na poslech besedy s ministry, vysílaný rozhlasem, přišli jen dva zemědělci. V okresním městě se zúčastnilo bohoslužby 4000–4500 osob, takže kostel byl obsazen do posledního místa. OCT po svátcích žádal, aby byla učiněna vhodná opatření, která by zamezila tomu, aby příště náboženské akce nenavštěvovalo tolik členů strany.¹⁴³

Na Boží tělo zažádalo o povolení průvodu 23 farností, všem z nich byly průvody dovoleny, ovšem někde v omezeném rozsahu (Loučná nad Desnou, Ruda nad Moravou, Bludov, Velké Losiny atd.). Výraznější rozruch kolem tohoto nařízení se neobjevil, i když šumperské církevní oddělení bylo pro jistotu v pohotovosti. Kněží Fiala z Velkých Losin a Hruzík z Rudy nad Moravou částečně povolené průvody nekonali, čímž chtěli vyjádřit svůj nesouhlas s jejich zkrácením. Aby režim co nejvíce narušil významný křesťanský svátek, rozhodl se v tu samou neděli uspořádat Mezinárodní den dětí,¹⁴⁴ který odlákal z průvodu děti školního věku. Božího těla se v Bludově zúčastnilo více věřících než v minulém roce, což bylo způsobeno odchodem nenáviděného kněze Bubeníka z farnosti.¹⁴⁵ Omezována byla i další procesí, zejména průvody do polí o Květné neděli a slavnosti prvního svatého přijímání.

Tradiční bludovská pouť konaná 26. dubna 1953 byla oproti loňskému roku taktéž početněji navštívena, v tomto případě to zavinilo jak slunné počasí, tak lehkomyšlné jednání družstva. To nechalo vyhlásit rozhlasem MNV, že se na pouti bude prodávat konfekce a další zboží (po vzoru úspěšné pouti v Klášterci o dva týdny dříve). Tato akce byla na poslední chvíli odvolána díky uvědomělému zákroku OCT, takže na pouti se nakonec nic neprodávalo. Tento stav se promítnul do nálady návštěvníků pouti, kteří čekali pravý jarmark a byli rozmrzelí, že se nekonal.

¹⁴³ Srov. tamtéž.

¹⁴⁴ Do Mezinárodního dne dětí byly masově zapojeny všechny složky pracující s dětmi a mládeží, tzn. školy, Pionýr, Československý svaz mládeže a Svaz pro spolupráci s armádou.

¹⁴⁵ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1161.

Na poslední chvíli zasáhl OCT i do konání zájezdu rapotínských na pouť do Horních Studének prostřednictvím Čedoku. Zaměstnanec cestovní kanceláře tajemníkovi sdělil, že směrnice o zákazu zájezdů na poutě dostali minulý rok, v letošním roce jim nic doručeno nebylo. OCT tedy nadřízenému do Olomouce zaslal připomínku, že „v zájmu věci a usměrnění vedoucích Čedoku bude nutné, aby byli tito znovu *«letos písemně upozorněni» na praktiku v podobných věcech, neboť na př. zdejší vedoucí asi rozumí jen tomu co dostane nařízeno a politicky vůbec nemyslí.*“¹⁴⁶

Zakazovány byly také průvody dětí od škol do kostela k prvnímu svatému přijímání, jak bývalo dříve zvykem. Režim se snažil co nejvíce rodičů od tohoto kroku zrazovat, ale „*je to ještě velmi vžitá tradice, kdy hlavně některé matky si myslí, že by jejich dítě bez tohoto nevyrostlo a existuje zde v celém aktu určitá setrvačnost, která se jen pozvolna bude odbourávat,*“¹⁴⁷ jak sdělil tajemník Matoušek.

Na termín konání tradiční poutě u sv. Trojice byla připravena protiakce na blízké Severomoravské chatě, aby bylo odlákáno co nejvíce poutníků. Celou protiakci však zhatilo vyhlášení měnové reformy, takže pouť nerušeně navštívilo asi 2000 osob.

Na říjnové besedě duchovních se chopil opět úvodního slova děkan, upozornil na výročí Velké říjnové revoluce a na její velký význam pro celé lidstvo. OCT Matoušek požádal kněze, aby se nebáli hovořit otevřeně o „lepší zítřku“ a neschovávali se za fráze z Bible (př. neustále omílané vyzdvihování ctností člověka apod.). Kněží byli nuceni vypracovávat čtvrtletní hlášení, uzávěrky a rozpočty; to vše předkládali OCT. Navíc v říjnu každý z nich obdržel osobní dopis od předsedy ONV, aby s ohledem na celonárodní podzimní práce přesunuli bohoslužby tak, aby občané mohli v neděli 11. října 1953 pracovat.¹⁴⁸

---

¹⁴⁶ Tamtéž: Závada v organizování zájezdů Čedokem ze dne 21. dubna 1953.

¹⁴⁷ Tamtéž: Zpráva o přijímání z 10. června 1953.

¹⁴⁸ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1099.

9. ÚTLAK CÍRKVE V ROCE 1954

Ve Vysokých Žibřidovicích pomáhal místní farář nacvičovat divadlo, proto se OCT snažil jeho vliv utlumit a odvést ho od této kulturní myšlenky, která by strhla pozornost věřících. O morálním životě věřících svědčí reakce na kázání kněze z Nového Malína (v obci Mladoňov), jehož tématem bylo „nesesmilníš“. Někteří občané po mši vzkázali, že již do kostela nepřijdou. Poměry v Novém Malíně se jevíly jako neutěšené, což potvrdil i samotný kněz Šimon při hovoru s OCT, neboť když hovořil v dřívější homilii o střídmosti, také se to věřícím nelíbilo. OCT Matoušek si tedy mohl poznamenat slova duchovního, že „setrvávání v této službě mu již nepřináší žádnou duchovní radost.“¹⁴⁹

V tomto roce se začaly rozšiřovat kritické hlasy církevních hodnostářů k dosavadní stranické politice a začaly zaznívat jejich první mírné požadavky. K této odvaze přispěl fakt, že ochabl zájem komunistických orgánů o církev, ačkoliv stále zůstával státní dohled a neochabovala ani justice, jež vykonala několik celostátních procesů.¹⁵⁰

Osvětové přednášky pro řeholnice se v Olšanech neseťkaly s valným úspěchem, neboť sester zde sloužilo pouze sedm a natolik byly zaměstnány mentálně postiženými dětmi, že se na přednášku nemohly soustředit.¹⁵¹ V dalším internátu sester, v Šumperku na Lužích, se vyskytl nešvar, že do místní kaple docházeli i věřící z okolí internátu. OCT přikázal místnímu knězi Valouchovi zamezit této nepříjemnosti a více se věnovat přípravě voleb, ovšem jedinou odpovědí duchovního na dotazy OCT bylo: „*Nevím, neznám, nemám zájem a jak pán Bůh dá.*“¹⁵²

Před Božím tělem, které připadlo na 20. června 1954, obeslal OCT tajemníky MNV, kteří měli za úkol zjistit: zda se průvod o slavnosti konal, kudy šel, kolik bylo oltářů, jak velká byla účast věřících (z toho počet dětí) a přirovnat stav k loňskému roku (nárůst či pokles). Tajemník z Hanušovic, stejně jako ostatní oslovení, odeslal na ONV zprávu tohoto znění: „[...] průvod šel jako obvykle okolo kostela a okolo Rychty, oltářů bylo 4. Průvod byl o něco větší než v loni, převážná většina dětí.“¹⁵³

---

¹⁴⁹ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1101: Situační zpráva za měsíc březen 1954 z 30. března 1954.

¹⁵⁰ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 614.

¹⁵¹ V ústavech si sestry mohly ponechat řeholní oděv, ale jinak navenek nesměly vykazovat činnost. [Srov. DEMEL: op. cit., 101.]

¹⁵² SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1101.

¹⁵³ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1161: Zpráva o průběhu Božího těla tajemníka z Hanušovic Stanislava Merty ze dne 21. června 1954.

V den tohoto svátku probíhaly také sportovní slavnosti, a to Den tělovýchovy. Tato akce odlákala hodně dětí v Šumperku. V Rudě nad Moravou byla spartakiáda, kdy i na dopolední rozcvičku přišli skoro všichni cvičenci, ačkoliv jinak by část z nich byla jistě účastna mše. V Bludově a Novém Malíně probíhala protináboženská oslava až odpoledne, takže neměla takový účinek, jak si straničtí funkcionáři přáli. Jedinou útěchou církevního tajemníka byla vize, že děti už při mši byly jistě myšlenkami na odpoledním cvičení. Bludovský duchovní Seget žádal o konání průvodu přes státní silnici až do zámku, jako tomu bylo v roce 1952, ale po osobní intervenci OCT od tohoto plánu upustil a průvod zkrátil ještě o 300 m, než měl povoleno.¹⁵⁴

V polovině měsíce června postihlo část okresu velké krupobití, které zničilo veškerou úrodu (Hrabenov, Bartoňov, Radomilov...). Byly slyšet hlasy, že je to trest Boží za to, že nejsou konány prosebné průvody do polí a božítělové průvody že nejsou konány v tom rozsahu jako dříve. OCT Matoušek takové hlasy svými argumenty umlčel, jak sdělil, ale uznal, že „*kalamita nahrála do karet třídnímu nepříteli*.“¹⁵⁵

Pouti „u kostelíčka“ nad Bludovem, jak ho dodnes Bludované nazývají, se účastnilo asi 2000 lidí. Jednota, která zde byla zastoupena mnoha stánky, se snažila zvýšit tržbu, což chtěl pro příště OCT zakázat. Tato pouť patřila k nejznámějším na Šumpersku spolu s bludovskou poutí na sv. Jiří a s tradiční maršíkovskou poutí. Početně navštěvované byly ještě poutě v Dolních Studénkách, Hanušovicích a Starém Městě pod Sněžníkem.¹⁵⁶

Řeholnice se i nadále stavěly odmítavě vůči režimu, tajemníku Matouškovi neodpovídaly na pozdrav a „*pokud nebudou provedeny nějaké sankce, resp. se jim nedá nějakým vhodným způsobem cítit, že svým postojem se vyřadily, dotud si budou stále víc troufat [...]*.“¹⁵⁷

V letních měsících se rozmnožily návštěvy farářů z cizích okresů, kteří zřejmě jezdili za kolegy vyměňovat si zkušenosti. Cizí farář většinou žádal místního, aby si mohl odsloužit tichou mši a z hlediska časové nouze si nestihl zažádat o povolení OCT. Místní faráři kolegův požadavek neodmítli a tím obcházel platná nařízení (př. v Hanušovicích). Hodně cestoval ke spolubratrům kaplan Jedelský ze Šumperka, který navštěvoval spíše reakční kněze (Rygala z Branné, Konečnicka z Dolních Studének a Segeta z Bludova).

Dále OCT zjistil, že farář v Rapotíně zorganizoval 4. července 1954 zájezd na Hostýn. Aby kněz nebyl iniciátorem, objednali autobus v Turistu rapotínští zemědělci

¹⁵⁴ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1161.

¹⁵⁵ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1101.

¹⁵⁶ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 334, in. č. 1161.

¹⁵⁷ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1101: Situační zpráva za měsíc červen 1954 ze dne 30. června 1954.

jako zájezd do Gottwaldova. Zájezdu se účastnilo mnoho lidí, jely dva autobusy. OCT sdělil, že napříště se postará o to, aby zájezdy nebyly takto zneužívány. Pamětník Zdeněk Suchomel vzpomíná, že poutní zájezdy byly naoko vydávány za poznávací zájezd (např. do jeskyní) a on sám se podílel na organizaci tří takových zájezdů. Za to byl odvolán ze svého postu vedoucího provozu a skončil jako řidič.¹⁵⁸

V srpnu 1954 vytvářeli duchovní rozpočty na rok 1955 a zde se „*zas u jedinců projeví jejich sklony, kdy bezostyšně přímo hledí vydírat peníze na státu jako Bludov, Staré Město, Vel. Losiny a Vel. Morava.*“¹⁵⁹ Jak konkrétně se tento neblahý postoj projevil, však OCT ve zprávě nesděljuje.

V září 1954 oslavoval olšanský farář ve výslužbě Jindřich Valouch¹⁶⁰ své devadesáté narozeniny. Měla to být oslava pro široké okolí, protože konzistoř zamýšlela uspořádat slavnostní mši v deset hodin dopoledne. To by ale mělo za následek dopolední nepřítomnost zaměstnanců v blízké papírně. OCT proto mši za těchto podmínek nepovolil, musela se konat brzy ráno bez účasti věřících. Přítomen jí byl i generální vikář Glogar z Olomouce a asi dvacet kněží. OCT poznamenává, že „*[...] v době kdy všechno úsilí je zaměřeno na splnění výkupu a jiných hospodářských úkolů, tito «pánové» mají hlavní zájem na oslavách a «žranicích», a nakonec svým chováním a svými zájmy narušují a snad i úmyslně klid na vesnici.*“¹⁶¹

Ke konci roku sděluje OCT do Olomouce, že bludovský provisor Seget se stal díky své samotářské povaze mezi věřícími neoblíbeným. V tomto období zklamal šumperský děkan Záruba, který sice dokázal hovořit kladně o lidově demokratické republice, ale vzápětí se přimlouval se stejným úsilím za řeholnice, které byly podle něj utiskované a i jinak se snažil pozvedat náboženský život ve městě.¹⁶²

9.1. Stát žije volbami

Rok 1954 se nesl v duchu příprav na volby do národních výborů a do Národního shromáždění, o něž ovšem kněží z okresu nejevili hlubšího zájmu a neúčastnili se ani volebních veřejných schůzí. Před Velikonocemi byli zaneprázdněni přípravami na svátky,

---

¹⁵⁸ Osobní svědectví Zdeňka Suchomela ze dne 17. října 2011, archiv autorky.

¹⁵⁹ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1101: Situační zpráva za měsíc srpen 1954 ze dne 31. srpna 1954.

¹⁶⁰ Jindřich Valouch (18.9.1864–5.3.1955) byl vysvěcen na kněze 5. července 1890 v Olomouci. Tento olšanský rodák byl dlouholetým kaplanem ve Vsetíně a čestným kanovníkem kroměřížské kapituly. Od roku 1924 působil v rodných Olšanech, kde v letech 1925–1930 nechal vybudovat kapli a ústav pro sirotky. [Srov. NEZBEDOVÁ, POSPÍŠIL: op. cit., 11, 22, 26.]

¹⁶¹ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1101: Situační zpráva za měsíc září 1954 ze dne 30. září 1954.

¹⁶² Srov. tamtéž.

po Velikonocích zase odmítali předvolební schůze s tím, že mají plno starostí s přípravou májových bohoslužeb. Takto se systematicky vyhýbali činnosti, která by naznačovala, že to myslí s režimem skutečně upřímně, jak si posteskl OCT ve zprávě z 3. května 1954.

Pouze na dvou místech v okrese (Hraběšice, Sobotín) měli v úmyslu kněží kandidovat do voleb, ale po promluvě s OCT od tohoto plánu upustili. Duchovní byli ti poslední, které by komunisté chtěli mít v komunální politice. Kněží z okresu nakonec odvolili všichni, ať už s většími či menšími zdrženými. Největší problém však viděl OCT v řeholnicích. *„Řeholnice právě v průběhu voleb se jasně ukázaly jaký živel jsou a že si dnes již nezaslouží, aby byl stále brán na ně ohled. [...] stálé ohledy vůči nim nakonec podkopávají státní autoritu a tyto si dělají z toho vyloženého blázna a pošklebují se nám. [...] Když uplynul týden [myšleno od voleb] a další dny a nic se neděje jsou ještě drzejší jak bývaly před tím. Rušivě zasáhl do života na internátě na Lužích příjezd představené Danielové, která se zde zdržela 4 hodiny při své cestě do Lázní Jeseníku. [...] bylo domluveno, že půjde někam do charitního domova a pravděpodobně nahráním lékařů tato za doprovodu lékařky /plno ohleduplnosti/ byla dirigována do lázní a zrovna do Jeseníku jako by podobných lázní v republice nebylo více. Jak se samy řeholnice vyjádřily mají velkou radost, že je tak blízko a že za ní budou často jezdit. Co se odehrávalo při jejím příjezdu lze těžko vyjádřit – zkrátka se dá říci, že si počínaly jako šílené. /plakaly, smály se líbaly nohy a p./“¹⁶³ Dlužno podotknout, že v šumperské nemocnici nevolila žádná řeholnice.*

9.2. Chruščov o ateistické výchově

Chruščov, tajemník ÚV KSSS, rozeslal 10. listopadu 1954 důvěrný oběžník s názvem „O chybách v provádění vědecko-atheistické propagandy mezi obyvatelstvem.“ Káral současný stav, kdy byli kněží a věřící líčeni jako lidé, kteří si nezasluhují politické důvěry. Nepřipouštěl žádné urážky vůči cítění věřících a boj proti náboženským předsudkům měl být chápán jako ideologický boj vědeckého, materialistického světového názoru proti nevědeckému, náboženskému světovému názoru. Zjevná protikladnost vědy a náboženství tkvěla podle Chruščova v tom, že zatímco věda se opírala o vědecké experimenty a přesně prověřené závěry potvrzené životem, náboženství stavělo jen na biblických a jiných pověstech, na fantastických výmyslech. Náboženství zatemňovalo vědomí člověka, odsuzovalo jej k pasivitě vůči přírodním silám a ochromovalo jeho tvůrčí aktivitu a iniciativu. Základem vědecké ateistické

¹⁶³ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1101: Situační zpráva za měsíc květen 1954.

propagandy se mělo stát populární vědecké objasňování nejdůležitějších jevů v přírodě a společnosti (př. složení vesmíru apod.). Tento oběžník se dostal i do rukou šumperského OCT, což dokládá kopie v archivních materiálech, takže by se dalo soudit, že se stal myšlenkovou osnovou i pro místní podmínky. Komunističtí funkcionáři sice oceňovali pořádání osvětových přednášek s ateistickým zaměřením, ale stěžovali si na nízkou účast občanů.

10. POLOVINA PADESÁTÝCH LET

Počínaje rokem 1955, začali být vykonavatelé státní církevní politiky přesvědčeni, že hlavním problémem není již mocensko-politický aspekt. Ten byl vnitropoliticky vyřešen a katolická církev byla v této době již natolik podřízena režimu, že přestala ohrožovat jeho stabilitu. K vyřešení jakýchkoliv politických rozporů měl stát dostatek účinných nástrojů. Na prvním místě se tedy začal řešit zápas o myšlení věřících, který měl docílit změnu jejich světového názoru (hlavně u mladé a střední generace). Ateistické tažení bylo hlavním bodem ideologického zápasu. Bojovalo se proti náboženství, víře, přesvědčení, životním hodnotám i tradicím.

Ateistická propaganda sice patřila mezi trvalé činnosti státního aparátu, ale v této době byla její aktivita zdvojnásobena. Proti tomu však církev neměla žádné možnosti obrany, byla vydána doslova na milost a nemilost úřadům. Neměla svobodný tisk, nebyla zastoupena v rozhlase ani v televizi, neměla povoleny veřejné přednášky, náboženské publikace vycházely zřídka a církevní akce byly zakázány nebo silně omezeny (veřejné oslavy církevních svátků, poutě, výuka náboženství apod.). Toto vše působilo na morální stav společnosti. Mnozí věřící se přestali ze strachu o své sociální zajištění účastnit církevních obřadů, případně dojížděli do obcí, kde je nikdo neznal.

Církev na toto ateistické tažení reagovala odpolitizováním a větší odvahou veřejně hovořit o zakazovaných tématech. Přestala podporovat v tisku vládní politiku, vyzývala k odbourání náboženské diskriminace, k překonání strachu a začala více zdůrazňovat záležitosti duchovního života.¹⁶⁴ Na začátku roku, 9. února 1955, byl propuštěn z internačního kláštera Želiv Jarolím Adámek,¹⁶⁵ významný teolog své doby, který se po propuštění odmítl zřící svého stavu a uchýlil se do Bludova ke svému otci.

V poznámce OCT z besedy 2. března 1955 je vidno, že KCT byla hlášena i nechtěná přeroknutí se besedujících. Uvádí se zde, že děkan Záruba pohovořil o „zrůdném názoru kapitalistických učenců na populaci [...] a sice na Záp. Německo, o kterém m. j. řekl, že «konečně» sněmovna odhlasovala pařížské dohody. Zde si uvědomil že se přerekl a chtěl v další řeči toto slovo zkulatit. Je možné že šlo o přeroknutí, ovšem nevylučuji zde i úmysl.“¹⁶⁶

¹⁶⁴ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 107–109.

¹⁶⁵ Jarolím Adámek (14.2.1915–18.12.1969) se narodil v Bludově. Vstoupil do řádu redemptoristů, dosáhl doktorátu a studoval v Římě, poté vyučoval bohosloví v Obořišti v letech 1948–1950. Pocházel z maloroľnické rodiny ze čtyř dětí. Po propuštění z internace řeholníků pracoval jako sanitář a opravář akumulátorů. V roce 1961 byl odsouzen ke čtyřem letům vězení za rozvracení socialistického zřízení, kterého se dopouštěl výukou mladých bohoslovců. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 676, in. č. 3560.]

¹⁶⁶ Tamtéž.

V letech 1955–1956 byly propouštěny řeholnice z nemocnic a převáděny do charitativních ústavů pro přestárlé a nevléčitelně nemocné. Ostatní měly být po získání náhradních pracovníků postupně uvolňovány. Komunistické vedeníuložilo odborům, aby rozjely přesvědčovací akci, která měla zajistit hladký přechod sester do civilu a měly jim pomoci v občanském životě.¹⁶⁷

V dubnu 1955 OCT kontroloval, zda se duchovní zbavili dobytka, který na farách chovali. Kněží mnohdy namísto duchovních záležitostí řešili např. výkup a dodávky zemědělců, zvýšení pracovního nasazení věřících, význam spartakiády, zasedání v Helsinkách, konferenci ve Varšavě, podepsání státní smlouvy s Rakouskem, význam jednání Sovětského svazu a Jugoslávie apod. Na květnové besedě vzpomínal děkan Záruba na odhalení Stalinova pomníku v Praze. Aby to prý nebylo olomouckým líto, byl u nich odhalován místo pomníku orloj, ovšem zde již nepochodovali apoštolové, ale „*lidé dneška – pracující*.“¹⁶⁸ Tato slova si OCT poznamenal jako důkaz politického myšlení i v řadách kleriků.

V srpnu vybídl KCT Černý všechny děkany, aby vyzvali věřící k urychlení sklizňových prací kvůli špatnému počasí. V praxi to znamenalo, že kněží měli udělovat katolíkům dispens od nedělního klidu, tedy místo do kostela chodit pracovat na pole. Zákon o úpravě svátkového práva z prosince 1946 totiž obsahoval v § 3 výjimku, a sice, že pracovní volno může být zrušeno z hospodářských důvodů u všech svátků vyjma Vánoc, Nového roku a Všech svatých. Ovšem z tohoto přechodného uplatňování tohoto paragrafu vznikla trvalá praxe a ještě k tomu se častěji naléhalo na věřící, aby pracovali jako ostatní občané bez vyznání i v neděli. Kolem svěcení neděle se rozpoutal boj, neboť věřící odmítali přijmout skutečnost, „*aby se jednalo s Bohem, jako s někým, kdo neexistuje, kdo je mimo reálný život. [...] Víme dobře, že můžeme a kdy můžeme v neděli pracovat, neboť nejsme zákoníky a farizeji. Ale jde nám o princip, a sice velice vážný, aby tu bylo počítáno s Bohem jako se skutečností, a ti, kdo s ní nechtějí počítat, aby aspoň počítali se skutečností druhou, že jsou tu lidé, kteří Boha uznávají a vyznávají*.“¹⁶⁹ Šumperský děkan Záruba však nebyl stoupencem této myšlenky, jak vidíme z archivních dokumentů, a rozesílal svým spolubratrům náležitě výzvy, tak jako např. 12. července 1956 nebo 8. srpna 1957.¹⁷⁰ Aby šel příkladem ve spolupráci s režimem, pronajal pět

¹⁶⁷ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 613.

¹⁶⁸ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 676, in. č. 3560.

¹⁶⁹ ZVĚŘINA Josef: Svěcení neděle, in: Katolík 51 (1947), 2.

¹⁷⁰ V dopise z 12. července 1956 se praví: „*Důstojný pane! Jako každoročně tak i letos obracíme se k Vám s prosbou o spolupráci při nejzávažnějším celonárodním úkolu každého roku totiž sklizni úrody. Letos je naše prosba ještě naléhavější, protože jarní práce se značně opozdily pro dlouhotrvající zimu a i letní počasí až dosud bylo stále ne jisté. Z toho důvodu Vás prosíme, abyste radou i pomocí přispěl svým farníkům podle okolností v té které obci, zvláště abyste je upozornil na dispens od zachování nedělního*

místností fary zvláštní škole a jako náhradu dostal byt od ONV mimo farní úřad, taktéž o pěti pokojích. Ve farní budově zůstala jen kancelář a byt pro kaplana.

V neděli 1. května 1955 nastoupil do Rudy nad Moravou nový kněz Hofírek¹⁷¹ ze Zábřeha. Věřící jej k nelibosti OCT vítali hudbou vyhrávající před kostelem. Uvítací ceremonie byly připravovány s velkým utajováním.¹⁷² OCT si vytyčil za úkol provést mezi lidmi v obci hlubší průzkum, od koho tato aktivita vyšla. Podle jeho zpráv se nový kněz snažil vetřít do přízně rudských katolíků, neboť věděl, že právě Ruda nad Moravou je nejbohatší farností na okrese.

Co se týká politického přehledu, nebyli duchovní zrovna aktivní. Nejhuře byl informován o dění otec Konečník (označen tajemníkem jako „*politický analfabet a zásadní ignorant politických událostí*“)¹⁷³ a otec Steiger, kteří třeba i deset dnů po význačnější události ze strany Sovětského svazu o ničem nevěděli. Otec Konečník nečetl ani prorežimní Katolické noviny, zato měl již pár záznamů v análech OCT, např. že se na Vzkříšení s hudebníky, které hostil, opili, za což si vysloužil od obyvatel obce odsouzení.

Další problém se vyskytl ve Velké Moravě. Tamější kněz hojně navštěvoval hospodské podniky a, jak si poznamenal OCT, „*denně požívá větší měrou alkohol, vede nezřízený život – snad potud by to bylo v pořádku neboť zanedbává své povinnosti jako duchovní.*“¹⁷⁴ Co však skutečně tajemníkovi vadilo, bylo podkopávání státu (př. řečmi o tom, že mu není dovoleno vyučovat náboženství apod.). V rámci osvětové činnosti byl v Šumperku promítán film „Tančila jedno léto“, kde byl evangelický farář vyobrazen jako intrikář. V olomouckém divadle zase hráli hru „Začarovaný zámek“, zde byly zesměšňovány pověry a posléze i Bůh samotný.¹⁷⁵ Náboženství bylo znevažováno a uráženo v kultuře i ve státních institucích.

V listopadu byl na KNV pozván kněz Tylšar z Rapotína, aby se uzavřel jeho případ závadných kázání. Jedno kázání proběhlo na pouti u kostelíčka (viz kapitola

---

klidu v době špičkových žňových prací tak, aby každoroční boj o zrno byl i letos zdárně dobojován a životní úroveň našich pracujících byla zachována event. zvýšena.“ [SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.].

K dopisu z 8. srpna 1957 je navíc připojena žádost, aby vzhledem k zákonu o nadměrných bytech ohlásili MNV místnosti ve farní budově, které nejsou nutně potřeba k výkonu duchovní správy. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3594.].

¹⁷¹ Jaroslav Hofírek (5.10.1913–31.5.1981) byl vysvěcen 5. července 1938 v Olomouci. Sloužil u PTP od 1. prosince 1951 do 30. listopadu 1952. Z kaplanského místa v Zábřeze přišel do Rudy nad Moravou, kde působil v letech 1955–1960. Byl označován za velkého milovníka hudby a zdatného organizátora. [Srov. NEZBEDOVÁ, POSPÍŠIL: op. cit., 30.].

¹⁷² Vysloužilý kněz Hruzík odešel na odpočinek do Olšan, kde se uvolnil byt Charity po zemřelém duchovním Valouchovi. Ve svém rozloučení s farností hovořil o tom, že se snažil vyhovět farníkům i režimu a vždy konal tak, aby nepřišel se žádnou ze stran do konfliktu. Do roku 1957, kdy mu byl odňat státní souhlas k výkonu kněžské služby, byl spirituálem sester premonstrátek. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 676, in. č. 3560.].

¹⁷³ Srov. tamtéž.

¹⁷⁴ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 676, in. č. 3560.

¹⁷⁵ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3592.

17.1.), další pak v září přímo v Rapotíně, kde dvojsmyslně nabádal věřící, aby nevstupovali do JZD, a to v době, kdy se zrovna pracně tvořilo. Kněz podle slov církevního referenta ustrašeně hledal možnost, jak se za každou cenu udržet v Rapotíně. V roce 1955 proběhlo na sedmnácti místech okresu první svaté přijímání. Nejslavnostnější přijímání bylo právě v Rapotíně (95 dětí). V obcích, kde bylo málo dětí, se přijímání přeložilo na další rok, aby působilo slavnostněji. Podle úsudku OCT chtěli kněží touto pompézností vyjevit mohutnost katolické církve. V prosinci zařadil OCT duchovní na Šumpersku do skupin. Mezi tzv. reakční kněze se řadili: Ladislav Jedelský (Šumperk), František Šimon (Nový Malín), Bohumír Konečník (Dolní Studénky) a Alois Rygal (Branná).¹⁷⁶

10.1. Slavnost Božího těla a protiakce

Jako každý rok, i letos bylo připraveno na slavnost Božího těla (12. června 1955) dostatek akcí přitahujících pozornost dětí a mládeže. V Šumperku probíhaly dopoledne dětské závody na koloběžkách, poté byl promítán dětský film a oblastní divadlo mělo připravenou hru pro děti. Dále bylo v plánu meziokresní klání v lehké atletice a odpoledne fotbal. V okolních vesnicích pak probíhala loutková a maňásková divadla. Tam, kde nebylo možné zajistit promítání filmu z technických důvodů (př. Bludov), byla zorganizována celodenní vycházka. V obcích s nedůvěryhodnými vedoucími kin (Rapotín, Ruda nad Moravou) se mělo postupovat stejně.¹⁷⁷ OCT měl za úkol sledovat nejen počet věřících v tento církevní svátek, ale i výzdobu kostelů.¹⁷⁸

Na Boží tělo přišlo do Dolních Studének málo dětí, protože odjely do Šumperka na spartakiádu. Kněz Konečník ve snaze situaci zachránit přeložil na poslední chvíli bohoslužbu na sedmou hodinu ranní, protože děti odjížděly autobusem o půl osmé. Tak měly stihnout alespoň mši, ale jelikož o tomto přesunutí času mnoho lidí nevědělo, přicházeli až na pozdější dobu. OCT si pochvaloval, že se skoro na všech místech v okrese povedlo odpoutat pozornost dětí školního věku od Božího těla. Toho se účastnily převážně děti předškolního věku.

---

¹⁷⁶ Srov. tamtéž.

¹⁷⁷ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 682, in. č. 3614.

¹⁷⁸ Tak se z archivních materiálů dozvídáme, že břízek proti jiným letům bylo méně, více však bylo trhaných lístečků květů. Vzhledem k opoždění léta byly tohoto roku pivoňky a šeřík v plném květu. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3592.].

10.2. Hrdý děkan Jaroslav Koplík

V říjnu 1955 rozhýbala okresem zpráva o propuštění z internace děkana Jaroslava Koplíka,¹⁷⁹ který měl být na žádost KCT sledován, aby „*nerozrušoval vesnici*.“¹⁸⁰ Ihned se stal ústřední postavou duchovního života a okolní kněží se na něj obraceli s žádostmi o návštěvy, rady apod. Cyril Záruba se začal obávat o svou pozici děkana, kterou si za nepřítomnosti Koplíka vybudoval, a sám upozornil OCT na to, že otec Koplík slouží mše bez státního souhlasu. OCT Matoušek si tedy pozval otce Koplíka na ONV Šumperk k projednání jeho případu. Kněz pozvání ignoroval a setrval na neobsazené faře v Rejcharticích. 6. prosince 1955 napsal dopis předsedovi ONV Šumperk Pechovi, v němž vysvětloval, proč se nedostavil na výzvu k OCT.¹⁸¹ Spolu s dopisem vrátil i předvolání k jednání s OCT. Tento dopis označil referent Matoušek za „*plný narážek a sprostoty a ignorování zákonů republiky*.“¹⁸²

Vzápětí byl kněz 18. ledna 1956 zatčen a obžalován pro trestný čin podle § 173 odst. 1 trestního zákona č. 86/1950 Sb., (bez státního souhlasu vykonával funkci duchovního, mařil tedy státní dozor nad církví). Jednání proběhlo u lidového soudu v Šumperku. Rozsudek byl vynesena 29. února 1956 a i během hlavního líčení, jak uvádí OCT, se odsouzený tvářil sebevědomě a hájil se tím, že nikdo nemá právo ho funkce zprošťovat. Ačkoliv mu generální vikář Glogar po návratu z internace sdělil, že nemůže být nadále knězem, písemně mu tuto informaci nikdy nedodal a obžalovaný to tedy

---

¹⁷⁹ Jaroslav Koplík (13.7.1901–22.10.1976) se narodil v Němčicích u Kroměříže. Pocházel z živnostenské rodiny, měl tři nevlastní sourozence. V letech 1912–1920 studoval klasické gymnázium v Kroměříži, poté bohosloví v Olomouci, kde byl 5. července 1924 vysvěcen na kněze. Působil jako kněz v mnoha obcích. Od roku 1931 se stal farářem v Rejcharticích, kde od roku 1945 zastával funkci děkana. Jako reakční kněz byl v červenci 1951 internován v klášteře Želivě. Po propuštění dne 17. října 1955 se vrátil zpět do Rejchartic. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 676, in. č. 3560.].

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ „*Kdyby mne bylo na ONV předvolalo předsednictvo nebo i jeho bezpečnostní referent, okamžitě bych se byl dostavil, i kdyby nebylo udáno, za jakým účelem. Ale s referentem Vašeho úřadu pro záležitosti církevní mám již své zkušenosti z 12.7.1951 po desáté hodině dopolední v budově Vašeho úřadu. Tehdy jsem byl vyzván k rozhovoru s Vámi, pane předsedo, byl jsem StB odveden a vrátil jsem se až 17. října 1955 v noci do Šumperka. Tak z toho pohovoru sešlo. Dále prohlašuji, což je Vám konečně i známo, neboť mou osobní kartoteku máte jistě v úřadě, že po celou dobu 52 měsíců své koncentrace jsem se od nikoho nedověděl, proč jsem koncentrován, z čeho jsem obviňován, neměl jsem jediného výslechu, nebyl se mnou sepsán ani jeden protokol, tím méně jsem byl souzen anebo odsouzen. O propuštění ze želivského koncentráku jsem nežádal. [...] Ihned po mém návratu do Rejchartic jsem se policejně přihlásil k trvalému pobytu a oznámil svému ordináři, že jsem se po čtyř a půlleté nedobrovolné nepřítomnosti opět ujal své duchovní funkce faráře v Rejcharticích. Tuto funkci jsem také až dosud vykonával, a hodlám vykonávat, dokud nebudu svým nadřízeným církevním úřadem jako farář v Rejcharticích sesazen. Upozornění, o němž je v přípisu řeč, že nejsem oprávněn sloužit mše, neberu na vědomí, poněvadž mně nikdy nikým «zákaz sloužit mše» intimován nebyl. Sloužit mše sv. je podstatnou součástí duchovní správy, a jako farář mám k tomu nejen právo, nýbrž svatou povinnost. [...].“ [SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 676, in. č. 3560.].*

¹⁸² Tamtéž.

považoval za irrelevantní sdělení. Byl odsouzen na 14 měsíců nepodmíněně a dále mu byl uložen zákaz vstupu do Rejchartic po dobu pěti let.¹⁸³

18. března 1957, po propuštění z věznice Valdice, se přihlásil k trvalému pobytu v Šumperku. Po příchodu z vězení byl dlouho vážně nemocen a odbor pracovních sil pro něj ani rok poté nebyl schopen sehnat práci, která by odpovídala jeho zdravotnímu stavu. Stýkal se s řeholnicemi v šumperské nemocnici, s bývalým knězem Kosterou (žijícím v Krnově) a s pár oddanými věřícími. K návštěvě svého bývalého domova, farnosti Rejchartice, musel mít státní souhlas a jeho pohyb hlásil příslušným orgánům i děkan Záruba, se kterým ho pojila vzájemná nedůvěra.¹⁸⁴ Pater Koplík dožil v podnájmě v Šumperku v naprosté chudobě. Odmítl totiž od zločinného komunistického režimu pobírat důchod či jakékoliv dávky sociálního zabezpečení.¹⁸⁵

---

¹⁸³ Srov. tamtéž.

¹⁸⁴ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3629.

¹⁸⁵ Srov. BALÍK: Miloval jsem okrasu domu tvého, 54.

11. KATOLICKÉ DĚNÍ ROKU 1956

Náboženská sféra roku 1956 vykazovala v republice 433 uvězněných církevních hodnostářů, řeholnic, kněží, studentů teologie a učitelů náboženství. Podstatná část z nich byla souzena za velezradu, zbytek za vyzvědačství a další nejtěžší zločiny.¹⁸⁶

Zatčení rejchartického děkana Koplíka se odrazilo na všeobecné náladě kněží, protože patřil mezi uznávané charismatické osobnosti. Vzápětí poté zaslal odbor pro věci církevní v Olomouci tajemníkům zákaz požívat na farách nadměrné množství alkoholu, neboť případným opitím se vrhají nedůstojný pohled na státní správu. Náboženské úkony probíhaly také v nemocnicích Šumperk a Horní Libina. V šumperské nemocnici se nacházela kaple sloužící potřebám řeholnic a docházeli sem i někteří pacienti. V místní porodnici se prováděly ve vyhrazené místnosti křty všech církví. Zaopatřování se konalo jen na výslovné přání pacienta či jeho příbuzných. Křty dětí v porodnici byly zrušeny z důvodů restaurátorských a hygienických v půli roku 1957, jak se dovídáme ze zprávy OCT. Z počtu sňatků uzavřených za druhé čtvrtletí roku 1956 jich bylo z celkového počtu 51 % opakováno v kostele. V tom samém čtvrtletí, ale o rok dříve, mělo církevní sňatek 68 % párů, v roce 1953 to bylo dokonce 75 % párů. Z toho je zřejmé, že počet církevních sňatků rok od roku klesal.¹⁸⁷

Protiakcí na Boží tělo (3. června 1956) se stala v Šumperku opět oslava Mezinárodního dne dětí spojená s majálem. Sportovní hry vyvrcholily v neděli dopoledne finálovými zápasy, dále probíhaly v tento čas závody koloběžek a kol, to vše za přítomnosti různých atrakcí (střelnice, pohádkové koutky apod.).¹⁸⁸

V Rapotíně zase pro děti fungoval divadelní kroužek, který velmi podporoval farář Tylšar. Děti doprovázel na zájezdech a hrál jim při divadelních vystoupeních na klavír. Ve hře s názvem „Hašler, česká písnička“, objevil OCT Matoušek závadné věty, např.: „Celý národ prokoukne tu dnešní komedii a nenechá si provždy křivit páteř.“ Hlášky podobného typu ve hře byly v režii faráře Tylšara, „*kteř velmi mazaně využívá dnešní situace k svým zastřeným reakčním rejdům.*“¹⁸⁹ Kněz začal také ve zvýšené míře náhle projevoval zájem o JZD Rapotín. Požadoval po OCT, aby mohl navštívit objekty JZD a o jeho zaměstnancích hovořil v superlativech. OCT však odhalil za tímto postojem neupřímnost. Tylšar si totiž chtěl na vlastní oči ověřit neutěšené poměry, o nichž se

¹⁸⁶ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 625.

¹⁸⁷ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3592.

¹⁸⁸ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3563.

¹⁸⁹ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562: Měsíční situační zpráva za měsíc duben 1956.

hovoří po vesnici. Jeho hodnocení by tak jistě družstvu neprospělo, ještě když byl znám jako zastánce soukromých zemědělců.

Po XX. sjezdu KSSS¹⁹⁰ se mezi duchovními projevila tendence „*vynucovat si to, co bylo dosud zakázáno, jejich chování bylo drzejší.*“ V odsouzení kultu Stalina viděli své vítězství, zvláště nepokrytě to dávali najevo kněží Přecechtěl¹⁹¹ (Loučná nad Desnou) a Rygal¹⁹² (Branná). Jejich názory byly ovlivněny relacemi zahraničního rozhlasu Svobodná Evropa. Objevily se i snahy vyřešit otázku biskupů a navázat styky s Vatikánem, zvýšit náklady církevního tisku, řeholnice začínaly přijímat novicky a dokonce zazněly hlasy o vrácení zabraných budov. Jak píše ve své Kronice komunistického Československa Karel Kaplan, byla to doba snahy o obnovení dřívějších pozic církve. „*Povstání v Maďarsku, které bylo potlačeno 4. listopadu 1956, vyvolalo u představitelů našeho režimu strach o jeho bezpečí, a tak se zostril i státní dozor nad církvemi.*“¹⁹³

V prosinci 1956 děti více než kdy jindy vzpomínaly na Ježíška a Mikuláše, tedy na staré církevní tradice.¹⁹⁴ Děti v mateřské škole byly pod vlivem rodičů a ani rozhlas nepomáhal tyto záporné jevy vymýtit. Po celé tři hlavní svátky vánoční se z něj linuly lidové koledy o Ježíškovi a Kristu Pánu, jak si postěžoval OCT. Režim se snažil nahradit Ježíška Dědou Mrázem, byla dokonce vypracována směrnice pro organizování akcí za účasti Dědy Mráze.¹⁹⁵ Duchovním, kteří vedli sbor ministrantů početnější než deset chlapců, OCT sdělil, že jelikož se již jedná o organizaci mládeže, nemají k ní zákonného povolení.¹⁹⁶ Farář Žouželka¹⁹⁷ z Horní Libiny při jednom z hovorů s OCT naznačil, že mládež není dostatečně vedena a výchova by měla spočinout na bedrech církve, jako

---

¹⁹⁰ XX. sjezd KSSS (14.–26. února 1956) se stal průlomovým díky projevu prvního tajemníka KSSS Nikity Chruščova. V projevu poodhalil a odsoudil diktátorské praktiky Stalina. Od té chvíle přestal být stalinismus oficiální politikou KSSS a poté i celého sovětského bloku. [Srov. <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-tajny-projev-n-s-chruscova-na-xx-sjezdu-ksss-o-kultu-osobnosti-j-v-stalina-25-2-1956-1723/>, (15. října 2011).].

¹⁹¹ František Přecechtěl (25.11.1913–22.5.1972) sloužil na vojně u PTP od prosince 1951 do července 1953. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 189.].

¹⁹² Alois Rygal (26.6.1906–3.12.1968) byl vězněn od prosince 1950 do listopadu 1952, poté od září 1958 do ledna 1960. Bez státního souhlasu k duchovenské službě byl od ledna 1960 do své smrti. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 183, 201.].

¹⁹³ DEMEL: op. cit., 159.

¹⁹⁴ Děti na základní škole v Dolním Bohdíkově si vymyslely říkanku: „*Děda Mráz není náš, náš je sv. Mikuláš*“ a tuto mezi sebou rozšiřovaly. Místní učitel básničku zachytil a byl nucen vše vysvětlit v souladu s komunistickou propagandou. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.].

¹⁹⁵ Akce byla rozdělena na dva Dědy Mráze: sovětského a československého. Sovětský Děda Mráz představoval hojnost a štědrost a symbolicky vyjadřoval bratrskou a nezištnou pomoc Sovětského svazu našemu lidu. Mluvil pouze rusky a jeho oblečení odpovídalo sovětskému pojetí. Československý Děda Mráz byla postava ryze národní, spíše ladovský typ, mluvil pouze česky a ve svém uvítacím proslovu vyjádřil vděčnost a lásku k Sovětskému svazu. [Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 629.].

¹⁹⁶ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3593.

¹⁹⁷ Ladislav Žouželka (4.1.1893–?) byl vysvěcen 5. července 1916, v Horní Libině působil od roku 1948. [Soukromý archiv Miroslava Pospíšila z Hostic.].

tomu bylo v minulosti. Na to mu OCT oponoval, jak čteme v jeho zprávě, že po staletí sice mládež křesťansky vychovávali, ale vedlo to jen k nenávisti, k rozdělování na bohaté a chudé a celkového zlořádu bylo všeobecně více dříve než v současné éře.¹⁹⁸

11.1. Pokyny krajského církevního tajemníka podřízeným

KCT v Olomouci Evžen Černý rozeslal 22. prosince 1956 všem OCT plán úkolů. Zvýšenou pozornost měli věnovat kulturní činnosti, respektive sledování duchovních, aby kultura i osvěta byly mimo jejich vliv. KCT Černý zakázal také prosebné průvody, konání bohoslužeb pod širým nebem, pořádání koncertů v kostelech apod. Kněží se takovými kulturními akcemi snažili zvýšit religiozitu, proto je bylo nutno taktně odmítnout. Nařídil vést řádně kádrovou kartotéku duchovních a stále zasílat nové kádrové připomínky.¹⁹⁹ OCT Matoušek si mimo jiné stanovil, že bude každý týden navštěvovat nejméně dva duchovní, aby tak během čtvrtletí měl přehled o každém z nich. Na základě těchto návštěv pak sepisoval kádrové připomínky. KCT dále žádal, aby každý církevní tajemník byl na vysoké politické úrovni, tzn. denně sledoval mezinárodní a vnitropolitické události. KNV se staral o odborný růst svých zaměstnanců pořádáním speciálních přednášek k rozšíření jejich politického rozhledu (každých šest neděl). V souladu s vývojem politiky bylo nutné neustále flexibilně usměrňovat vlastní práci a správně se zaměřovat na pohovory s kněžími. KCT Evžen Černý nabádal „zvýšit ostražitost a bdělost. [...] Je nesporné, že reakční živly i na církevním úseku se budou snažit narušovat naše budovatelské úsilí. Vaším úkolem je tyto prvky odhalovat a zneškodňovat.“²⁰⁰

Dále upozornil, že řízení děkanských besed je v kompetenci děkana případně místoděkana, nikoliv OCT, jak se často na okresech stávalo. Referáty měli přednášet samotní kněží. OCT byl jen poradce při dotazech, jak mají být referáty sestaveny. KCT nabádal „vyvracet mezi duchovními různé falešné zprávy, překonávat nálady pacifismu, jalového humanismu, kosmopolitismu atd.“²⁰¹ Duchovní měli být pomocníky při socializaci venkova – tzn. nabádat věřící k plnění dodávkových povinností, dodržování agrotechnických lhůt, k rychlému splnění sklizní o žních a na podzim apod. Přitom bylo

¹⁹⁸ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3594.

¹⁹⁹ Církevní tajemníci si tento požadavek mnohdy ulehčovali tím, že zasílali na KNV staré kádrové připomínky, které jen trochu poopravili.

²⁰⁰ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562: Plán KCT na rok 1956 ze dne 19. prosince 1955.

²⁰¹ Tamtéž.

třeba mít na zřeteli, že duchovní nebyli žádoucí jako funkcionáři v JZD.²⁰² Např. knězi Lakomému²⁰³ z Hanušovic, který se brigádnicky podílel na výstavbě nové školy, OCT doporučil, aby věnoval více svého času přípravám kázání, která nikterak nenabádala k budovatelské činnosti a k vizím lepších zítřků.

OCT se měli pravidelně seznamovat s platnými církevními předpisy, protože se objevovaly chyby plynoucí z neznalosti vnitřní struktury církve. Předpisy jednotlivých církví byly schváleny SÚC. Výjimkou byla římskokatolická církev řídící se kánony a předpisy Vatikánu – právě zde měla nastoupit do popředí politická vyspělost OCT, který musel hodnotit, zda akce duchovních směřují k upevnění režimu či nikoli. KCT kritizoval stav, kdy mnohé problémy byly řešeny odhadem bez patřičného rozboru z hlediska marxismu-leninismu a bez ohledu na dané politické podmínky. Jak dále KCT citoval Klementa Gottwalda, „výstavba socialismu není asfaltová silnice, je to cesta s různými a rozmanitými překážkami. Pracujeme s lidmi, kteří jsou svojí ideologií v úplně jiném táboře a mají velké zkušenosti. Již z toho důvodu nelze chápat úkoly jen administrativně, nýbrž politicky a ve světle skutečného života našich pracujících.“²⁰⁴ Jako výzva k obezřetnosti sloužilo upozornění z 21. ledna 1957, aby tajemníci při jednání s duchovními neměli na stolech poházené přípisy z KNV a spisy. Ještě před jednáním měli za úkol veškeré písemnosti ze stolu sklidit, aby protistrana neměla možnost zahlédnout jakékoliv důvěrné informace.²⁰⁵

Pokud jde o praxi ve vysluhování bohoslužeb, tak v celém okrese směli sloužit mše jen děkani, místoděkani a vyšší církevní hodnostáři. V rámci celé své diecéze konali mše svaté generální vikář, preláti, senioři, biskupové ostatních církví. Ostatní duchovní mohli celebrovat mše v jiné farnosti pouze se svolením OCT. Co se týká práce s řeholnicemi, mezi nejvýznačnější úlohy patřilo zabránit přijímání novicек, tzn. zabránění v agitaci sester mezi pacienty a civilními zaměstnanci v nemocnicích.²⁰⁶

Dne 7. března 1956 rozeslal KNV v Olomouci na ONV novou úpravu Velikonoc. Zde např. bylo nařízeno, že vyzvánění zvonů na Zelený čtvrtek musí být omezeno na jednu až dvě minuty. Veškeré průvody zkrátil KNV na prostor kostela, nejlépe však, kdyby nebyly vůbec. Jen v nejreligióznějších obcích mohl být průvod povolen, ovšem

---

²⁰² Kněží v některých oblastech zastávali funkce pokladníků, vyřizovali administrativu, jezdili traktorem, zúčastňovali se zemědělských brigád. Režim toto nerad viděl, protože tím mohli docílit většího vlivu na občany, být jim blíží. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.]

²⁰³ Ignác Lakomý se narodil 31. prosince 1912. [Srov. NEZBEDOVÁ, POSPÍŠIL: op. cit., 65.]

²⁰⁴ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 678, in. č. 3568: Plán práce na III. čtvrtletí 1956 ze dne 26. června 1956.

²⁰⁵ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3563.

²⁰⁶ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.

pouze v těsné blízkosti kostela.²⁰⁷ Jelikož se náboženských obřadů spojených s Velikonocemi účastnila stále podstatná část obyvatelstva, vládní činitelé vymysleli „svátky jara“ jako jejich protiakci.²⁰⁸ Měly se stát tradičními slavnostmi, obklopenými poetickým kouzlem probouzející se přírody. Měly odrážet radostný nástup pionýrů do jarních her a prací v přírodě. Zahajovaly se vycházky do okolí, výlety, dětská turistika, sportovní činnosti, práce na mičurinských polích, v sadech, v lese, apod. Ředitelé škol byli hlavními propagátory těchto svátků. Zapojily se také osvětové a kulturní složky ONV. Ve větších městech bylo doporučeno uspořádat módní přehlídky zakončené lidovou zábavou, aby byli přilákáni k účasti také rodiče dětí.²⁰⁹

11.2. Neposlušný kaplan Ladislav Jedelský

Pro napomáhání protistátním živlům a jejich ukrývání byl 24. června 1956 zatčen šumperský kaplan Ladislav Jedelský.²¹⁰ Jeho zatčení vyvolalo mezi kolegy rozruch, neboť někteří z nich s ním byli na akci spoluúčastní (př. Konečnick). Zpráva o zatčení se ihned roznesla mezi šumperskými věřícími, protože kaplan byl zatčen těsně před tím, než odjel do blízké Temenice sloužit zádušní mši. Jeden z věřících se vydal na faru zjistit, co se děje. Věřící si mysleli, že byl zatčen z důvodu organizování poutního zájezdu na Hostýn (tento zájezd se 1. července 1956 uskutečnil dokonce s povolením OCT, aby věřící viděli, že tohle nebyl pravý důvod zatčení). Dalším důvodem zatčení byla zvěst, že z kazatelny pronesl výzvu, aby „*lidé mysleli více na Pána Boha a ne jen na spartakiády.*“²¹¹

Na mimořádné schůzi funkcionářů strany OCT informoval o pravém stavu věci a vznikl instruktorský sbor, který záležitost vysvětloval, když bylo potřeba. Jelikož se

---

²⁰⁷ Např. provisor z Bludova Seget žádal OCT o konání průvodu Božího těla v neděli 3. června 1956 v devět hodin z kostela po návsi až na hlavní silnici k zámku a zpět. Situace se vymkla z rukou v Rudě nad Moravou, kde se farář Hofírek za podpory věřících dožadoval většího okruhu průvodu, prakticky by obsáhl celou obec. Z důvodů neodbytných intervencí rudských občanů byla svolána porada předsedy a tajemníka ONV a funkcionářů MNV, kteří nakonec dovolili rozsáhlejší průvod, než v minulém roce. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.].

²⁰⁸ Pokud si duchovní stěžovali na konání jiných akcí v čas bohoslužeb, OCT jim měl na základě školení odpovědět, že všichni mají podle ústavy právo na pořádání kulturních a sportovních akcí a republika je složena nejen z věřících, ale též nevěřících. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 678, in. č. 3569.].

²⁰⁹ Např. v Bludově se v době konání slavnosti Vzkříšení hrálo divadlo. Sál nebyl plně obsazen diváky, ale přece jen malou část věřících se podařilo odlákat z účasti na církevní slavnosti. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3593.].

²¹⁰ Ladislav Jedelský (27.6.1916–3.1.1989) strávil vojnu u PTP od 1. prosince 1951 do 6. května 1954. Jeho první farností před nástupem na vojnu byl Vojtíškov, poté přišel jako kaplan do Šumperka. Od 24. června 1956 byl 18 měsíců vězněn a poté pobýval znovu ve vězení od 7. srpna 1958 do 9. května 1960. Po návratu z výkonu trestu mu nebyl udělen státní souhlas, byl bez něj tedy od června 1960 do září 1965. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 179, 189, 197.].

²¹¹ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3628.

objevily hlasy, že kaplana udal děkan Záruba, ten 1. července 1956 promluvil z kazatelny a vysvětloval, že kaplan byl vzat do vazby pro podezření z trestné činnosti a v současné době probíhá vyšetřování u krajského prokurátora v Olomouci. Nebyl zatčen pro duchovenskou činnost, nýbrž za zprostředkování tajného úkrytu osobě hledané StB.

KCT Černý hned 27. června 1956 odebral podle § 17 vládního nařízení č. 219/49 Sb. Ladislavu Jedelskému státní souhlas a zastavil mu výplatu služebních požitků. V posudku zaslaném prokurátorovi se píše, že působil ve Vojtíškově v době před svým nástupem na vojnu. Platil za bojovného duchovního, cele oddaného věci, stavějícího se proti zřízení. Díky této své pověsti si získal jako kaplan sympatie „fanaticky věřících“ obyvatel Šumperka. Byl uzavřené povahy a vyhýbal se styku s úřady, k politickým otázkám zaujímal zásadně pasivní postoj, bez zájmu o věc byl i na besedách duchovních. Odmítl podepsat rezoluci zasílanou do Prahy Výboru obránců míru, i když její text byl zcela formální a jiní duchovní ji automaticky podepsali. Závěr posudku tedy zněl, že kaplan Jedelský „je velmi opatrný a mazaný.“²¹² Styk s občany omezoval pouze na ty, kteří navštěvovali kostel.

11.3. Rudsko – oblast s fanatickými katolíky

V této době dělala největší starosti OCT oblast Rudska, která zahrnovala dvanáct obcí obývaných starousedlíky.²¹³ Vesměs zde dosud nebyla vytvořena JZD. Šlo o oblast „bigotně založenou,“ do které nepřišel žádný pokrok a nové myšlenky. Občané zde lpěli na starých náboženských tradicích a znemožňovali tak vývoj celého okresu, neboť představovali celých deset procent jeho obyvatelstva. Účast na mších zde byla dvojnásobná než v ostatních částech regionu. Tento nezdar měli z pohledu režimu na svědomí příliš aktivní kněží Hofírek z Rudy nad Moravou a Jašek²¹⁴ z Dolního Bohdíkov. Rudský kněz např. provedl v kostele několik úprav, aby tam bylo více světla a vytvořil tak pro věřící příjemnější prostředí. Případným snahám o řešení JZD se vyhýbal. Duchovní Jašek se nechal slyšet, že je to věc dobrovolnosti, kdo chce hospodařit sám, ať hospodaří, ostatní nechť se stanou členy JZD. Taktéž stanovisko řeholnic z Olšan k vytváření JZD bylo záporné. To se projevilo, když z JZD v Olšanech vystoupil jeden zemědělec a sestry mu korporativně pomáhaly na poli. Podle názoru OCT chtěly touto provokací manifestovat před ostatními, že kdo z JZD vystoupí, tomu

---

²¹² Tamtéž.

²¹³ Patřily sem vsi: Ruda nad Moravou, Raškov, Štědrákova Lhota, Janoušov, Komňátka, Dolní Bohdíkov, Hostice, Hrabenov, Bartoňov, Olšany, Radomilov a Bohutín.

²¹⁴ Matěj Jašek (21.2.1904–13.4.1984) byl vysvěcen 5. července 1929 v Olomouci. [Srov. NEZBEDOVÁ, POSPÍŠIL: op. cit., 12.].

budou pomáhat jako nevěsty Kristovy – tedy jako církev.²¹⁵ V Rudě nad Moravou byla v dubnu 1956 zvlášť hojná účast dětí na prvním svatém přijímání, to samé se pak stalo v Šumperku působením duchovních Jedelského a Konečnicka.

---

²¹⁵ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.

12. CÍRKEVNÍ ŽIVOT V ROCE 1957

V letech 1956–1957 se církev začala ohrazovat proti perzekucím věřících za jejich náboženské přesvědčení, začala být troufalejší a aktivnější. Tato změna však nikterak neotřásla tvůrci oficiální církevní politiky, kteří nápravu minulých chyb omezili pouze na nejkřiklavější případy represe a perzekuce u vybraných duchovních, tzn. uskutečnili jen to, co neohrožovalo základní linii politiky, dále trvali na státním dozoru nad církví a na její hospodářské závislosti na státu. Nadále vyžadovali, aby církevní činitelé manifestovali svůj loajální poměr k vládě a ochotu ke spolupráci se státní správou. Tyto požadavky musely být navíc deklarovány veřejně.²¹⁶ Postupně byl opět obnoven přísný státní dozor přesně podle církevních zákonů z roku 1949, o jejichž správnosti KSČ nepochybovala. Zůstaly v platnosti do konce komunistického režimu a snahám o jejich revizi v období pražského jara udělala přítrž nastupující normalizace.²¹⁷

V lednu probíhaly volby v Polsku, OCT tedy bedlivě sledoval, zda se tato událost neodrazí v protiakcích na našem území, které by jistě chtěli, jak píše KCT Černý, duchovní ze solidarity podporovat. V další zprávě KCT nabádal, aby nebyly dovoleny akce typu kostelních sbírek na osoby, které ztratily střechu nad hlavou (př. vyhoření apod.). Stát měl podle něj dostatek svých vlastních složek, které mohly v takovém případě účinně pomoci, nebylo tedy třeba organizovat církevní akci a tím posilovat pozici katolíků v zemi. Ideálem byla církev okleštěná pouze na bohoslužebné úkony, neprotestující proti vědeckému světovému názoru, proti ateismu, proti straně a vládě.

Z pramenných materiálů se dočítáme, že od března 1957 se stal novým OCT v Šumperku František Smyček. Prvními zprávami, spíše úsměvnými, než závažnými, které ohlásil 9. a 16. března 1957 KNV v Olomouci, byla Popeleční středa v Rudě nad Moravou²¹⁸ a spiritismus v Dolních Studénkách, což předal i k prošetření VB.²¹⁹ Nový OCT však nezapomínal na svou funkci ani o své dovolené, když 5. srpna 1957 navštívil kostel v Gottwaldově, aby zjistil, jaká je situace v jiných okresech. Na nástěnce objevil děkovné dopisy věřících, jeden z nich tedy nepozorovaně vzal a poslal ihned KCT pro jeho informaci. Ke konci roku si pak v závěru elaborátu o situaci v okrese posteskl, že „se vyskytují ještě názory od zaměstnanců ONV, že dělat OCT to není žádná práce. Dělal

²¹⁶ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 644–645.

²¹⁷ Srov. DEMEL: op. cit., 91.

²¹⁸ „[...] věřící chodili s křížkem od popelu na čele i nakupovat do obchodu, což svěčí, že někteří věřící jsou fanatičtí.“ [SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3594.].

²¹⁹ František Smyček zjistil, že se v obci schází navečer tři skupiny lidí a vyvolávají duchy. Jak dále dedukuje, je možné, že s tím může být spojena činnost zaměřená proti státu a socializaci vesnice, proti JZD. [Srov. tamtéž.].

jsem také různé práce ve státní správě a mohu jen říci, chce-li někdo důsledně plnit úkoly OCT, pak se více nadělá než někteří pracovníci na různých odborech.“²²⁰

Taktéž výnos z kostelních sbírek byl zcela pod kontrolou státu. KNV v Olomouci vypracoval tabulku, kolik byla povinna ta která farnost každý rok odevzdávat. Při výpočtu se řídili kritériem průměrného počtu věřících na jedné nedělní bohoslužbě (výnosy ze svátků, poutí a zádušních mší nebyly zařazovány), dále počtem církevních sňatkových obřadů, počtem křtů a pohřbů za rok 1956.²²¹ Do konce dubna pak skončilo předávání hřbitovů pod kompetence místních národních výborů.

Pokud jde o besedy duchovních, měly stále mírovou náplň a jako odstrašující případ uvedl KCT událost z olomoucké porady, kdy po skončení besedy vystoupil bez vyzvání kněz od Vyškova a napadl celé shromáždění, mluvil o demagogii současné politiky, vyžadoval zákaz literatury a filmů s protináboženskou tematikou apod. Knězi byl ihned po této troufalosti odebrán státní souhlas.²²²

OCT jako jediný „přečin“ z předvolebních schůzí nahlásil poznámku nového raportínského kněze Václava Medka²²³, jenž obhajoval volbu za plentou, protože v roce 1954 takto volil sám prezident. V Hraběšicích žádali, aby se směl stát farář Meitner členem volební komise, protože je pokrokovým knězem. Dle názoru OCT tomu tak nebylo, protože pokrokovost se neslučovala s vykonáváním duchovní služby. Navíc nebyl zaměřen ani vlastenecky kvůli své německé národnosti. Návrh na účast v komisi tedy neschválil.²²⁴ Ještě však o pár měsíců dříve, v lednu téhož roku, ho zařadil na

---

²²⁰ Tamtéž: Situační zpráva na úseku církevním politickém za IV. čtvrtletí 1957 z 27. prosince 1957.

²²¹ Např. byla-li účast věřících na nedělní bohoslužbě v průměrném počtu deseti osob, vybralo se za tento den cca 5–10 Kčs a celoroční výnos sbírek činil 260–520 Kčs; v případě účasti 300 osob činil výnos za neděli 150 Kčs a odevzdávat museli za rok 7800 Kčs. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3563.].

²²² Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 678, in. č. 3569.

²²³ Václav Medek (1922–1982) se narodil ve Vyškově, kde studoval gymnázium. Poté absolvoval v Olomouci teologickou fakultu a od roku 1948 působil na severní Moravě. Nejprve jako kooperátor ve Zvoli, v letech 1951–1957 v Dubicku, v letech 1957–1963 v Rapotíně a v letech 1963–1969 se stal administrátorem v Bludově. Zde se naplno začal zabývat moravskými církevními dějinami. Poskytl důležité údaje o čarodějnických procesech ve Velkých Losinách Václavu Kaplickému, autorovi „Kladiva na čarodějnice“. Od roku 1971 nastoupil jako odborný asistent na teologickou fakultu v Litoměřicích a v prosinci dosáhl docentury v oboru církevních dějin. Od téhož roku byl jmenován předsedou výboru hnutí Pacem in terris. Roku 1975 byl jmenován profesorem církevních dějin v Litoměřicích a taktéž olomouckým metropolitním kanovníkem. Od roku 1978 se stal vedoucím redaktorem teologického časopisu Duchovní pastýř. [Srov. SPURNÝ František: Za prof. dr. Václavem Medkem, in: Vlastivědný sborník Severní Morava 45 (1983) 74.].

Svého vstupu do hnutí Pacem in terris litoval, jak se svěřil farníkům v roce 1972 při své návštěvě bývalého bludovského působiště, a chtěl z něj vystoupit. Jelikož v něm ale zastával jednu z nejvyšších pozic, nebylo mu to komunisty dovoleno. K angažovanosti v Pacem in terris ho nejspíše přivedla jeho cílevědomost a touha po kariéře. [Osobní svědectví Jaroslavy Juránkové ze dne 14. srpna 2011, archiv autorky.].

²²⁴ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3594.

seznam kněží, kteří spolupracují s OCT.²²⁵ Názory na loajlnost kněží se tedy spíše měnily podle jeho momentální nálady, než podle objektivních aspektů.

Ve volbách pak čtrnáct duchovních volilo za plentou, devět manifestačně. Volby proběhly v pořádku, v urnách nebyly nalezeny žádné svaté obrázky, jak se tomu dělo v minulých letech, pouze v pár obcích se objevily bílé papírky stejného formátu jako byly hlasovací lístky. OCT si na závěr pochvaloval, že většina občanů volila manifestačně „s vědomím, že jejich hlas je hlas míru a dalšího budování socialismu.“²²⁶

Nejvíce dětí navštěvovalo májové pobožnosti v Rapotíně, Loučné nad Desnou a Rudě nad Moravou. V těchto obcích by tedy měla být věnována zvýšená pozornost dětem a využití jejich volného času, jak OCT apeloval na učitelský sbor. Pokud se tak nedělo, děti se promptně chopili faráři a pak se stalo, že např. k rapotínskému faráři chodilo týdně 40 dětí na sborový zpěv, což bylo nemyslitelné.²²⁷

Jak prameny uvádějí, v Olšanech mezitím celebroidal bohoslužby farář ve výslužbě Hruzík, jak pro sestry, tak pro věřící z obce. Získal k tomu v roce 1955 státní souhlas od bývalého OCT Matouška. Po aktuálním prošetření situace mu OCT Smyček souhlas odebral, dovolil mu jen konání tichých bohoslužeb za přítomnosti řeholních sester. Řeholnice v charitním ústavu se rozhořčily a jedna z nich vyvěsila na dveře kaple cedulku s nápisem „Účast věřících na bohoslužbách zakázána církevním tajemníkem Smyčkem.“ Nápis vydržel cca dvě hodiny, po telefonickém hovoru s OCT ho musely sejmut. Sestru, která ceduli vyvěsila přijel osobně pokárat OCT s tím, že při dalším podobném incidentu by již vyvodil patřičné důsledky.

Církevní oddělení evidovalo v tomto roce ještě další skandál, a sice v Sobotíně, kde kněz František Novák konal 15. května 1957 májovou pobožnost v podnapilém stavu, upadl za zem a věřící ho museli zvedat.²²⁸ Tento incident nezůstal bez odezvy a 1. srpna 1957 nastoupil na jeho místo kněz Josef Hub. Děkan Záruba, který s otcem Novákem neměl dobré vztahy, mu přesto o rok později zařídil charitní ústav v Nezamyslicích. Zde sloužil řádovým sestrám jako zpovědník i kněz.²²⁹

Farář Václav Medek z Rapotína, který slavil o prázdninách své narozeniny, byl obdarován košem květů a tři děti z obce mu přednesly gratulaci. OCT nenechal bez povšimnutí, že jedno z dětí byla dcera učitelky, navštěvující devátou třídu. Popouzelo jej,

---

²²⁵ Spolu s ním pak byli na seznam zařazeni ještě děkan Záruba a provisor Fiala. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3595.].

²²⁶ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3594: Hodnocení voleb do národních výborů z 21. května 1957.

²²⁷ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3616.

²²⁸ Na této pobožnosti byli přítomni i dva muži, kteří předtím s knězem pili a přitom se vsadili, že pokud vypije určitou dávku alkoholu a přesto bude schopen odsloužit mši, půjdou k němu ke zpovědi. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3594.].

²²⁹ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3595.

že žádný z rodičů nepřipomínal dětem narozeniny učitelů, ale jak šlo o kněze, projevovali zcela jiný přístup.²³⁰

Archiv také ukazuje majetnost duchovenstva k 31. květnu 1957. Televizor nevlastnil žádný z nich, motocyklů bylo šest a osobní vůz náležel sedmi kněžím. Provisor Seget z Bludova a Kulavík z Vysokých Žibřidovic vlastnili jak auto (Opel; Tatra), tak motocykl (ČZ 150). Pro naši představu o množství udělovaných státních souhlasů na okrese hovoří zpráva za jedno čtvrtletí: tajemníkovi bylo doručeno 33 žádostí o státní souhlas pro různé bohoslužebné úkony, pro výpomoc při pouti, o dovolené atd. Z toho udělil OCT Smyček šestnáct státních souhlasů, sedmnáct žádostí zamítl.²³¹

V rámci ateistické propagandy nebyli funkcionáři KSČ s výsledky stále spokojeni, neboť osvětové přednášky navštěvovalo minimum občanů. Proti rozbujelému aparátu církve neměli šanci dosáhnout lepších výsledků, jak se shodli na jedné z porad zástupci Olomouckého kraje.²³²

12.1. Božítělová slavnost

O šumperském děkanu Zárubovi a jeho postoji k režimu (o němž OCT stále ve svých zprávách pochyboval s obavou, že se snaží zalíbit jak věřícím, tak režimu) nepřímo vypovídá i událost z konání Božího těla v Šumperku. Právě, když probíhaly pobožnosti u posledního oltáře v průvodu, který byl povolen i tak ve velmi malém rozsahu, začal z amplionu stojícího v těsné blízkosti oltáře vyhrávat pochod. Věřící se rozhněvali a po průvodu se dostavili do sakristie k děkanovi a žádali jeho odstoupení ze své funkce pro jeho přísluhovačství režimu. Rozladěný děkan navštívil OCT s úmyslem odejít do Prahy. Jako důkaz své loajality k režimu ukázal dopis z roku 1946, ve kterém ho tehdejší církevní hodnostáři kárali za chyby.²³³ OCT ihned prošetřil daný případ a zjistil, že zapnutí amplionu nebylo způsobeno úmyslně. Informoval děkana, který hned v neděli věřící uklidnil, že záležitost byla prošetřena.

---

²³⁰ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3594.

²³¹ Srov. tamtéž.

²³² K rozšiřování náboženského tmářství měla církev v Olomouckém kraji k dispozici: 290 farních úřadů, ročně konala 6542 večerních bohoslužeb, za neděli konala 544 mší a za měsíc to dělalo 9889 akcí. Působilo zde aktivně 537 duchovních, 1300 řeholnic, 1035 kostelníků a varhaníků, 1323 ministrantů, celkem tedy 3870 osob. [Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 628.].

²³³ Např. když byl katechetou v měšťanské škole, na křesťanský pozdrav odpovídal dětem „dobrý den“, nevodil je do kostela, četl noviny při vyučování, chtěl se ženit apod. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3594.].

Božítělové průvody byly jako každý rok zase kráceny, z 25 farností žádajících o průvod byly jejich okleštěné podoby povoleny ve 21 z nich.²³⁴ Přesto se i v těchto průvodech snažili věřící o co největší věhlas, proto byli na mnoha místech hudebníci, spousta květin a družiček (v Bludově jich bylo na 200). Z Rapotína přišlo na ONV hlášení na místního hospodského, který vyzdobil okna hostince na náměstí svatými obrázky a rozžal svíce. Hospodu zavřel a šel na slavnost Božího těla. Tajemník Smyček ve své zprávě napsal, že se pravděpodobně v tomto případě svévole jednalo ještě o soukromníka.

12.2. Nebezpečná náboženská činnost

Za „masovou zbraň s možností vyvolat vhodnou davovou psychózu“ byly označeny poutě, které patřily k agitačním prostředkům kněží. Na některých poutích dostávali věřící až extatické záchvaty, a to díky nebezpečným sborovým modlitbám, průvodům, písním, kázáním a nočním bděním. Z tradičních okázalých poutí se proto stávaly pro komunisty příležitosti, jak mluvit k věřícím o míru, o plnění občanských povinností, a to zásadně z úst vlasteneckých kněží. Pokud v některém menším poutním místě slavnosti ustaly, nebyly již více v dalších letech povoleny. Šlo o postupné vymýcení oslav.²³⁵ V případě zájezdu do velkého poutního místa byly povoleny maximálně dva autobusy z okresu, kněz žádal nejdříve OCT, poté průmyslový a dopravní odbor ONV.²³⁶ Shromažďování mládeže na farách kvůli nacvičování zpěvu, recitací a estrád s dětmi, sportovních akcí atd., byla zakázána, neboť tato činnost spadala pod Československý svaz mládeže a Pionýra (v této oblasti byli církevnímu referentovi významnými pomocníky pracovníci škol). Politicky nebezpečné nebyly jen poutě, ale i modlitby, rozjímání, pobožnosti a ostatní náboženská činnost, jejímž cílem bylo otupit a zlomit soudnost a vůli věřícího.²³⁷

---

²³⁴ Oproti minulým letům byly průvody zkráceny: o 200 m v Bludově, o 400 m v Loučné nad Desnou, v Novém Malíně byl jen kolem kostela apod. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3616.].

²³⁵ Na počtu osob, které se účastnily poutí, je možno vidět, které obce žily bohatým náboženským životem a které naopak strádaly. V roce 1957 navštívilo např. bludovskou pouť 800 osob, rudskou 1250 osob. Na pouť do Starého Města pod Sněžníkem přišlo 407 osob a do Hanušovic 270 osob. První dva případy se týkají vesnic, další dva měst. Je zde evidentní nepoměr v počtu věřících. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3617.].

²³⁶ Někteří kněží se snažili toto nařízení obejít tím, že konali formálně vlastivědný zájezd, avšak ve skutečnosti šlo o návštěvu poutního místa. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3563.].

²³⁷ Úkolem exercicií pak bylo vzbudit tužby trpět a zemřít pro Krista. Byly přesvědčivým důkazem toho, že náboženská víra se nedosahovala rozumovým úsilím a vědeckou analýzou faktů, ale byla výsledkem fantastiky a zveličování citů. K tomu právě sloužila duchovní cvičení, která byla zvláště základně pořádána

13. NÁBOŽENSKÉ POMĚRY ROKU 1958

Zpráva z mírové besedy, konané za účasti devatenácti kněží, OCT a předsedy ONV Františka Ruského, uvádí, že někteří z účastníků si referát na téma „Buduj vlast, posílíš mír“ řádně připravili, jiní odmítli k tomuto tématu jakoukoliv diskusi. Např. na dotaz, jak konkrétně farář Reichl z Dlouhomilova pracuje na úseku mírovém, tento lakonicky odvětil, že pracuje na poli. Úsměvně pak působila pak i snaha kněze Přecechtěla nabídnout příklad, že ani prostí lidé nechtějí válku. Zaslechl totiž na ulici dotaz ženy, jež se tázala staršího muže, zda si myslí, že bude válka. Ten odpověděl: „*Rus je silný, válka nebude.*“²³⁸

První čtvrtletí roku 1958 se neslo ve znamení neshod mezi děkanem Zárubou a jeho kaplanem Kulhavíkem. Jeden druhého podezřívali z ústupnosti vůči režimu a na denním pořádku byly časté rozpory. Děkan vykonával v té době svou funkci polovičatě, stále totiž hovořil o svém odchodu na konzistoř do Prahy.²³⁹ Kaplan si stěžoval na děkanovu panovačnost tajemníku Smyčkovi a taktéž na přísnější církevní politiku oproti jiným okresům. Vyvozoval tak ze slov duchovních, kteří tvrdili, že OCT Matoušek nebyl tak přísný jako Smyček.

Na Boží tělo (8. června 1958) bylo povoleno šestnáct průvodů, z toho sedm jen kolem kostela a devět jich proběhlo s hudbou. V patnácti farnostech se žádný průvod nekonal, museli si vystačit pouze s bohoslužbou. Jen ve druhém čtvrtletí roku 1958 vystoupilo z církví na Šumpersku 147 učitelů a učitelek.

Ve Vysokých Žibřidovicích zemřel kněz František Hamrala,²⁴⁰ po něm převzal na krátkou dobu farnost otec Fiala z Velké Moravy. Již 1. srpna 1958 nastoupil na jeho místo Květoslav Kulhavík, bývalý kaplan šumperský. Poněvadž byly známé jeho neshody s děkanem, považoval toto přeložení za trest. Na uvolněné kaplanské místo přišel Jaroslav Zapletal, jehož činnost byla v souladu s vůlí děkanovou, tzn. že ani jeden z nich neměl zájem na rozšiřování církevních úkonů. O měsíc později, začátkem září, čteme ve zprávě OCT Smyčka, že na mších „*byli podchyceni i méně bigotní věřící*

---

pro nemocné, neboť nemocný lépe podléhal náboženským komplexům. [Srov. VAŠKO: Neumlčená I., 231–232.].

²³⁸ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3595: Zpráva z mírové besedy konané dne 24. dubna 1958.

²³⁹ K myšlence na odchod do Prahy ho prý, podle slov OCT, přiměl odchod herečky – jeho milenky, která začala působit v hlavním městě. [Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3595.].

²⁴⁰ František Hamrala (3.12.1908–9.6.1958) byl vězněn od 26. července 1950 do 1. listopadu 1952. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 178.].

prostřednictvím svých zfanatisovaných babek“²⁴¹ a agitování pro přihlášení dětí do výuky náboženství (dále VN).

Tajemník Smyček zjistil výraznou agitaci u rapotínského faráře Štěpána Koželuha. Ten nabádal děti k docházce na ranní mše ve všední dny o půl sedmé ráno, a to tak, že zavedl řetězovou akci: za šest návštěv ranních bohoslužeb dostalo dítě v sakristii lísteček s razítkem. Když takových lístečků mělo šest, vyměnil je kněz za jeden obrázek z křížové cesty. A když obrázků z křížových cest měl žák čtrnáct, dostal růženec. Dítě, které chtělo získat růženec, muselo dle propočtů tajemníka navštívit ranní mši 84x. Tuto informaci zaslal na vědomí KNV v Olomouci, aby mu poradili s řešením tohoto problému, ovšem on sám si byl již předem jist, že je třeba kněze navštívit a striktně mu tuto akci zakázat. Některé příliš aktivní děti totiž měly už v době, kdy zjišťoval detaily této agitace, nasbírané dva obrázky (!) z křížové cesty; bylo tedy nutno jednat rychle a rázně.²⁴²

23. září 1958 byl vzat do vazby Alois Rygal, farář z Branné, pro rozmnožování církevních textů a modliteb na cyklostylu, který měl u sebe na faře a o němž tvrdil, že tam zůstal po jeho předchůdci jako nefunkční. Bohužel se v kostele na lavicích objevily texty ocyklostylované na tomto zařízení. Krajský soud v Olomouci mu uložil čtyři roky odnětí svobody nepodmíněně za rozšiřování brožur a za kázání zaměřená proti státnímu zřízení.

Oslav Velké říjnové socialistické revoluce se účastnil opět děkan Záruba a kněz Fiala. Některé farnosti dokonce vyvěsily státní vlajku (Loučná nad Desnou, Velké Losiny apod.). Nejvíce pak církevním oddělením otřásla světová událost: úmrtí a volba nového papeže. Církevní oddělení v Olomouci promptně vypracovalo „Pokyny k úmrtí papeže Pia XII.“ Při církevních obřadech nesměly být vyvěšovány vatikánské prapory a obrazy papeže. V celém okrese bylo vyvěšeno šestnáct černých vlajek a obrázky papeže byly v mnoha kostelech ozdobeny květinami a svícemi. Žádné větší provokace se nepříhody, a to dost možná i kvůli odstrašujícímu zatčení kněze Rygala. OCT musel být v tyto dny neustále v terénu a zajišťovat si okruh spolupracovníků tak, aby mu byla hned ohlášena jakákoliv nekalá činnost. Každý den (včetně neděle) musel do šesté hodiny odpolední telefonicky informovat KCT o situaci v okrese. Další oběžník z 22. října 1958 pak došel na ONV Šumperk před volbou nového papeže Jana XXIII., v němž před

²⁴¹ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3595: Situační zpráva za III. čtvrtletí 1958 ze dne 24. září 1958.

²⁴² Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 683, in. č. 3630.

povolební euforií varovalo zvláštní upozornění, že „*leckterý horlivec by mohl neuváženě vzpomenout na Masaryka nebo Beneše, což bylo též třeba ihned nahlásit.*“²⁴³

V rámci oprav a údržby církevních staveb, které byly prováděny ze státního příspěvku, byly všechny předložené faktury přezkoumány odborem pro výstavbu. Opravy mohl provádět jen socialistický sektor, cokoliv soukromě vylepšeného nemělo nárok na proplacení. V tomto roce patřily k nejzásadnějším stavebním činnostem opravy střech na kostele v Šumperku a v Dolním Bohdíkovi. V Dolních Studénkách a ve Vysokých Žibřidovicích si provedli opravy střech z vlastních prostředků.²⁴⁴

---

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 682, in. č. 3611.

14. KONEC PADESÁTÝCH LET

Ve vyšetřovací vazbě skončil dne 28. ledna 1959 duchovní Josef Hub ze Sobotína. Byla u něj provedena domovní prohlídka a nalezeno větší množství tiskovin psaných strojem. Tento kněz také často přesvědčoval děti a mládež, aby chodili do kostela a při každé příležitosti se dotazoval, proč se nepřihlásili do VN.²⁴⁵

Činorodost OCT nám znázorňuje výkaz návštěv na farách za čtvrtletí. Tajemník navštívil kněze šestnáctkrát, naopak duchovní navštívili ONV osmnáctkrát. Co se týče slavnosti Božího těla, obcházel tajemník osobně oproti minulým rokům s dostatečným předstihem farnosti a nabádal kněze, aby si letošního roku již o povolování průvodů nežádali. Ve všech farnostech opravdu od průvodů upustili, až na Dlouhomilov a Dolní Bohdíkov, kde by kněží bez průvodu neobstáli před věřícími.

V roce 1957 se tedy konalo 21 průvodů Božího těla, v roce 1958 to bylo jen šestnáct průvodů a nyní zbyly poslední dva. Problém nastal v Loučné nad Desnou, kde se tajemníku Smyčkovi nepodařilo kněze Přecechtěla přesvědčit, aby od průvodu upustil. Kněz totiž argumentoval tím, že když mají komunisté průvody Prvního máje, pak i katolíci mohou manifestovat své vyznání v církevních průvodech. OCT nechtěl průvod administrativně zakázat, proto požádal kněze Medka z vedlejší obce, aby zkusil on sám přesvědčit svého spolubratra, neboť ho znal lépe. Vliv otce Medka byl pozitivní - kněz z Loučné nad Desnou o konání průvodu nakonec vůbec nepožádal a ovlivnil tím i faráře Fialu z Velkých Losin, který od průvodu taktéž upustil. Církevnímu tajemníkovi posloužila tato situace za vzor, jak by se měli kněží mezi sebou vzájemně usměrňovat.²⁴⁶

Dále můžeme z archivních materiálů vyčíst, že farář z Dolních Studének Konečník byl členem Svazu pro spolupráci s armádou, ale neměl žádný přístup k vysílačce, jak si OCT ověřil u vedoucích činitelů této organizace. Ochotně vypomáhal v šumperském kostele a podle slov OCT Smyčka, „*přes jeho houževnatost vzbuzuje u některých věřících svým chováním, jako by měl o jedno kolečko více v hlavě. Jeho kázání je dosti nesrozumitelné a plete páté přes deváté.*“²⁴⁷ Tento úsudek o homiliích potvrdila i Jaroslava Juránková, která navštěvovala jeho mše na začátku padesátých let a již tehdy říkal své myšlenky tak složitě, že tomu nikdo nerozuměl.²⁴⁸ Mállokdo tak věděl, že tento kněz byl velmi vzdělaný, uměl výtečně italsky a anglicky, miloval vážnou hudbu (Bacha

²⁴⁵ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3631. Bližší informace o tomto případě jsem v archivu nenašla.

²⁴⁶ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 682, in. č. 3618.

²⁴⁷ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3596: Situační zpráva za I. čtvrtletí 1959.

²⁴⁸ Osobní svědectví Jaroslavy Juránkové ze dne 14. srpna 2011, archiv autorky.

a Strausse) a hrál velmi dobře tenis, lyžoval i bruslil.²⁴⁹ Obdivuhodná vytrvalost tohoto kněze se projevila např. v tom, že si žádal o povolení průvodu na Květnou neděli, přestože už v minulém roce mu byla všechna procesí zamítnuta. Stejně tak se stalo i letos.²⁵⁰

V době žní vyzýval OCT s děkany, aby církve nenarušovala národní směny. Někteří duchovní tedy konali bohoslužby ráno nebo večer, ale hrstce z nich nebylo vhod upravovat čas mši podle národních zájmů a doporučení posunout mši nerespektovali (např. v Rudě nad Moravou a Velkých Losinách). Část duchovních dokonce odpracovala několik hodin v JZD (např. kněz Konečník odpracoval zadarmo 20 hodin), někteří dali přednost pomoci soukromým zemědělcům (např. kněz Fiala).

Ve dnech 15. a 16. listopadu 1959 se v Praze konal sjezd římskokatolických duchovních, kterého se zúčastnil i farář Medek z Rapotína. Největším překvapením sjezdu bylo poselství od Chruščova²⁵¹ a od prezidenta republiky, t. č. mimo republiku. Přednesené referáty podle Medka nepřinesly nic nového, všechny již znali z denního tisku či z rozhlasu. Přesto muselo být poselství z tohoto sjezdu, jak přikázala konzistoř oběžníkem, čteno na každé mši vánoční tohoto roku.

Z pramenů se dovídáme o další aféře: za děkanem Zárubou dojížděla učitelka ze Sobotína, slečna Tupcová. Děkan jí kupoval lahůdky a podporoval ji finančně, jak uvedla domácí této slečny. V prosinci 1959 byla slečna Tupcová volána na SNB k vysvětlení styků s děkanem, což jí otrásl. Děkan se proto na druhý den dostavil za OCT a sdělil mu, že je to osoba jako každá jiná a nikdo mu nemá právo bránit ve společenských stycích. Pokud ponese vyslýchaná nějaké následky, podá na OCT stížnost a bude žádat o zproštění funkce děkana. Po jeho odchodu volal OCT náčelníku SNB v Šumperku, aby ho informoval o rozhořčené reakci děkana. Náčelník se však cítil velmi dotčen jeho telefonátem a věc skončil s tím, že výslech patří do jejich kompetence a nemají povinnost podávat nikomu žádná vysvětlení. OCT pro jistotu uklidnil děkana, že výslech nebyl spojen s jeho osobou, ačkoliv to byla evidentní lež.²⁵²

---

²⁴⁹ Osobní svědectví Zdeňka Suchomela ze dne 17. října 2011 a Anny Kozielové ze dne 5. listopadu 2011, archiv autorky.

²⁵⁰ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 678, in. č. 3571.

²⁵¹ Účastník sjezdu Medek se vyjádřil o čtení telegramu od Chruščova takto: „*Když sjezd obdržel a byl čten telegram od největšího představitele SSSR, zapůsobilo to na přítomné jako by spadla bomba a ihned každý zpestrčil svůj sluh, aby mu ani jedno slůvko neušlo.*“ [SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3597: Zpráva OCT o reakci duchovních na sjezd duchovenstva v prosinci 1959.].

²⁵² Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3631.

14.1. Mírové hnutí katolických duchovních na okrese

V prvním pololetí tohoto roku se objevil v úkolech OCT požadavek, aby byla věnována větší pozornost MHKD,²⁵³ a to obzvláště děkanátnímu tajemníkovi Segetovi z Bludova. Ten byl do této funkce navržen v březnu 1959 pro svůj charakter, který vylučoval, že by této funkce využil pro stmelování a organizování duchovních proti státnímu zřízení. S tímto knězem nebylo nebezpečí, že by zintenzivňoval ideologickou činnost. Proti jeho jmenování vystupoval zpočátku děkan Záruba. Tvrdil, že otec Seget má špatný přístup k lidem a obával se též špatné organizace děkanských besed, za které se stal Seget zodpovědným. Původně navrhl OCT kněze Medka (protože lepšího na okrese nebylo), ale ten nezískal důvěru KNV, jak vysvětlil generální vikář Glogar.

Mírovou besedu 2. června 1959 zahajoval děkan Záruba a přednesl svůj referát o mezinárodní situaci, ve kterém odsoudil přípravu války západních imperialistů a vyzdvihnul záslužnou činnost mírového hnutí. Připomněl duchovním, že se nikdo z nich nesmí zlobit, když ateisté propagují svou ideologii, protože i duchovní mají možnost svobodně hlásat křesťanství z kazatelen. Svá slova však myslel do určité míry ironicky, jak odvodil OCT Smyček. Hlavní referát patřil otci Segetovi, který ho přednesl pouze v té podobě, jak jej obdržel od konzistoře v Olomouci. Této besedy byl přítomen také KCT Evžen Černý, jenž poukázal na zákeřnou podporu Vatikánu všem, kteří nechtějí upustit od studené války.

O další mírové besedě z 11. listopadu 1959 napsal OCT, že byla velice formální. Konzistoř v Olomouci vždy před besedou rozeslala natištěné referáty i s diskusními příspěvky, takže děkan a děkanátní tajemník pouze všechny podklady přečetli, aniž by si připravili osobně podněty k diskusi. Došlo to tak daleko, že pater Konečník dokonce při čtení referátu ztratil větu a nevěděl, kde začít dál, což vyvolalo na tvářích spolubratrů potutelné úsměvy a celkově byla situace, jak si stěžoval OCT, velmi trapná. Jako řešení navrhl jmenovat nového děkanátního tajemníka, který bude mít lepší vztah k duchovním a k socialismu. Dále se pozastavil nad setrváváním Cyrila Záruby ve funkci děkana, neboť již nebyl pro nikoho přínosem a při besedě vyzýval kněze k diskusi nevhodnými poznámkami.²⁵⁴ Toto vadilo i knězi Medkovi, který se po besedě vyjádřil na adresu

---

²⁵³ MHKD vzniklo v roce 1951 na základě dvou rozhodnutí: předsednictvo ÚV KSČ projednalo v březnu 1951 cíle mírového hnutí v ČSR a jedním ze schválených bodů byla i organizace mírového hnutí v rámci katolické církve. Následně byl v červnu 1951 schválen materiál o organizaci těchto katolických mírových výborů, který vycházel z manifestace na Velehradu v roce 1950. [Srov. PIŠKULA Jiří: Založení Křesťanské mírové konference v kontextu zahraniční politiky KSČ, in: *Církevní dějiny* 6 (2010), 59.]

²⁵⁴ Např.: „*Ted' k nám promluví pater Kulavík, který z vysokých hřebenů na Hranensku má přehled do dalekého kraje.*“ Nebo: „*Ted' k nám promluví důstojný pán, který pojídá koňské maso.*“ [Srov. SOKA

děkana, že by neměl používat ironických a ponižujících slov k duchovním. Aktivita funkcionářů tohoto hnutí na všech stupních ochabla a samotné ústředí bylo nejisté, pokud šlo o budoucnost hnutí.²⁵⁵ Této besedy byl účasten i Alois Bubeník, nyní již krajský tajemník mírového výboru duchovních v Olomouckém kraji.

Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3596: Zpráva z mírové besedy duchovních římskokatolických ze dne 16. listopadu 1959.].

²⁵⁵ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 625.

15. ŠEDESÁTÁ LÉTA

Hospodaření církevního oddělení ONV s církevním majetkem v rámci vládní demoliční akce vidíme na soupisu staveb určených ke zbourání v roce 1960: jedna kaplička ve Velkém Vrbně, tři kapličky v Šumperku, dvě kapličky ve Starém Městě pod Sněžníkem, jedna kaplička ve Stříbrnicích a Vernířovicích a v Žárové byl zlikvidován dokonce kostelíček. Děkan Záruba demolici církevních staveb povolil z důvodu architektonické bezvýznamnosti a nevyužití k církevním účelům. Na mírové besedě konané 16. března 1960 vzbudil rozruch návrh faráře Medka, aby se prováděly vždy před besedami pobožnosti se zpovědí, jako je tomu i v jiných okresech. OCT v dalších dnech tento požadavek projednal s děkanem Zárubou a doporučil mu, aby nebyly zaváděny obřady, které v okrese neměly tradici. Byl ujištěn, že nic takového se provádět nebude pro nedostatek času a špatné dopravní spojení z besed, které by tím pádem končily později.²⁵⁶

V roce 1960 hrála hudba o svátcích v šestnácti farnostech, v roce 1961 už jen ve čtyřech. Taktéž klesla účast věřících na Božím těle, a to v roce 1961 o 2794 dospělých méně než v minulém roce, dětí bylo méně o 471. Zatlačení průvodů do kostela a snížení tzv. lesku bohoslužeb se odrazilo na menší účasti farníků. Na druhou stranu však vidíme znatelné uvolnění šedesátých let oproti polovině let padesátých. Např. v rudské farnosti bylo v roce 1955 pokřtěno pouze 22 dětí, v roce 1960 jejich počet vzrostl na 60.²⁵⁷ Hlavní příčinou zmírnění tvrdosti režimu byla Stalinova smrt v roce 1953. Po tři roky se pak postupně měnily společenské poměry, až toto „tání“ uvolnilo lavinu roku 1956. Začal se zlepšovat vztah moci, orgánů a funkcionářů k obyčejným lidem a vyskytly se vůbec první rehabilitace obětí velkých politických procesů nedávných let.²⁵⁸ V roce 1961 bludovský kronikář Kvizin Pavlík zaznamenal, že „*kostel dále navštěvují katolíci, ale i lidé, kteří se považují za pokrokové.*“ Dále se dočítáme, že farář Seget „*není příliš oblíben a při obřadech u hrobu mluví příliš tiše a nezáživně, tak že mu málo rozumět. Proto není divu, že katolíci se přihlašují k pohřbu žehem.*“²⁵⁹ Myšlenka žehu byla komunisty velmi propagována a též v kronikách jí byla věnována velká pozornost, neboť „*tento způsob pohřbívání jest jednak hygienický a pokrokový.*“²⁶⁰ V Bludově byl např. na

²⁵⁶ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3597.

²⁵⁷ Srov. NEZBEDOVÁ, POSPÍŠIL: op. cit., 36.

²⁵⁸ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 63–64.

²⁵⁹ Pamětní kniha obce Bludova (Kvizin PAVLÍK), SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, II. díl, 54. Nepublikováno.

²⁶⁰ Tamtéž, 78.

místním hřbitově založen urnový háj, který členové Spolu přátel žehu osazovali okrasnými keři a stromy.²⁶¹

Došlo ke změně v obsazení funkce církevního tajemníka, v roce 1963 již zprávy nadřízeným podával Karel Jäckel. Z archivních svědectví lze vyvodit, že vždy s příchodem nového OCT nastal jakýsi útlum mezi kněžími, kteří se obávali, že s novým OCT přijdou i tvrdší podmínky. Proto zpočátku nepokládali novým tajemníkům takové požadavky, které by byly již při vznesení jako bezpředmětné zamítnuty. Drželi se striktněji státních norem. Celkově pak poklesl zájem stranických institucí o církevní záležitosti; komunistické vedení sice dále přijímalo usnesení o církevní politice, ale základní stranické organizace se jim téměř vůbec nevěnovaly. Dohled nad církvemi se téměř rozpadl, jak vidíme v celostátní statistice z konce padesátých let: jen ve 41 z 206 okresních národních výborů se církevní tajemníci starali o své církevní záležitosti, ostatní k tomu vykonávali ještě jiné funkce. V 51 okresech pak církevní tajemníci nebyli vůbec.²⁶²

V lednu 1966 byla odeslána Severomoravskému KNV Ostrava, odboru školství a kultury, zpráva o XIII. sjezdu KSČ. Dovídáme se, že mezi kněžími bylo jen malé procento těch, které témata sjezdu zajímala. Mezi kněze s chabými politickými vědomostmi patřil duchovní Černý z Nových Losin, Lakomý z Hanušovic, Ptáček ze Starého Města pod Sněžníkem, Seget z Branné. Kněží čtoucí denní tisk (Fiala z Bohdíkovy, Medek z Bludova a děkan Gregorek ze Šumperka) se však jakýmkoliv politickým diskusím vyhýbali. Kněží zastávali povětšinou názor, že potíží v ekonomice by se dalo zabránit lepším hospodařením, snížením ztrát v zemědělství a lepším poměrem občanů k práci. V březnu 1966 poukazoval OCT na neutěšenou situaci na olomoucké konzistoři. Zde se vytvořily dvě skupiny, jedna podporovala otce Glogara, druhá byla stoupencem otce Vrana.²⁶³ Rozdělená nebyla jen konzistoř, ale i celá diecéze. Glogarovi vytýkali kněží pomalost, zkosnatělost a nerozhodnost v jednání, to vše umocněné jeho vyšším věkem a nalomeným zdravím. Naproti tomu byl Vrana považován za schopného, ale rázného (až agresivního) duchovního funkcionáře.²⁶⁴

---

²⁶¹ Srov. tamtéž, 54.

²⁶² Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 111.

²⁶³ Josef Vrana (1905–1987) byl vysvěcen na kněze v Olomouci roku 1928, poté učil na gymnáziu v Kroměříži. V roce 1969 byl zvolen kapitulním vikářem a roku 1973 vysvěcen na biskupa olomouckého. Do té doby, než byl jmenován biskupem, předsedal prorežimnímu sdružení Pacem in terris. Nebyl však členem hnutí z vlastního přesvědčení, ale kvůli výhodnějším vyjednávacím pozicím pro církev. Byl sledován a odposloucháván režimem, proto někdy nemluvil dost otevřeně a mnohým se jevil jako neoblíbený. Horlivě se zastával II. vatikánského koncilu a prosazoval liturgickou reformu. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 140–142.].

²⁶⁴ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. K 39, in. č. 5.

15.1. Šumperk za éry děkana Jana Gregorka

V minulosti, když děkanskou pozici zastával Jaroslav Kostera (v letech 1945-1950) náboženský život v Šumperku vzkvétal. Za děkanského působení Cyrila Záruby (1951-1962), který přišel z České Lípy jako bývalý řeholník, se v Šumperku stalo mnoho změn, převážně v oblasti hospodaření farnosti. Do té doby vlastnila církev dvě farní budovy: novou faru (získanou z pozůstalosti rodiny Seidlovy), ve které bydleli šumperští kněží, a starou faru, která sloužila k charitním účelům. Děkan Záruba se nové fary zřekl ve prospěch ministerstva školství, které v ní zřídilo zvláštní školu. Děkan bydlel ve staré faře spolu se svými kaplany, o náhradní budovu za starou faru neměl zájem. Posléze přenechal i celé první poschodí a část přízemí staré fary dětskému domovu. On sám se přestěhoval do soukromého bytu, kde měl pronajatých pět pokojů. Zde žil až do srpna 1963, kdy se přestěhoval do Olomouce.²⁶⁵ Ze dvou farních budov tak zůstala církvi jen část přízemí staré fary, kde byla zřízena děkanská kancelář.

Podle Jana Gregorka, nového děkana, byl náboženský život ve farnosti po jeho příchodu v úpadku. Částečně jistou úroveň udržovali kaplani, kteří se za děkana Záruby hodně střídali a mnoho dobrého učinil i kněz Dýmal, který byl v Šumperku dva roky kaplanem. O průběhu bohoslužeb za děkana Záruby nezůstaly žádné záznamy, jeho zásluhou však byl opraven farní kostel. Ovšem, jak podotýká jeho nástupce: „*Oproti ztrátám, které za jeho hospodaření vznikly, je to jen maličkost.*“²⁶⁶

Jan Gregorek²⁶⁷ se přestěhoval do Šumperka již v listopadu 1962, od 1. ledna 1963 byl jmenován děkanem. Tajemník Smyček mu slíbil do května 1963 novou farní budovu. Děkan zatím bydlel v kaplanském bytě a kaplan Orava²⁶⁸ musel dennodenně dojíždět ze Zábřeha, stejně tak farní hospodyně z Postřelmova. Odchodem OCT Smyčka ze svého postu zůstala jednání o nové farní budově nevyřešena, představitelé ONV se stavěli zásadně proti tomu.

---

²⁶⁵ Cyrl Záruba byl od 1. října 1962 ve výslužbě, farnost však vedl až do 12. listopadu 1962, kdy nastoupil nový administrátor. Jeho poslední kaplan Alois Čundrle byl přeložen v září 1962 do Dvorců. [Srov. Kronika farního úřadu Šumperk sepsaná Janem Gregorkem v letech 1963–1964, archiv farnosti Šumperk, 31. Nepublikováno.]

²⁶⁶ Kronika farního úřadu Šumperk, 32.

²⁶⁷ Jan Gregorek (16.6.1919–22.9.1971) se narodil v Hustopečích nad Bečvou, vystudoval gymnázium v Hranicích a teologii v Olomouci. Vysvěcen byl 7. dubna 1946 a na severní Moravu se dostal v roce 1949, kdy sloužil v Mohelnici. V roce 1951 působil ve Studené Loučce a od roku 1956 se stal jeho farností Postřelmov. [Srov. Kronika farního úřadu Šumperk, 33.]

²⁶⁸ Josef Orava sloužil jako kaplan v Šumperku od 15. října 1962 do 1. září 1969. Farníci si ho dodnes pamatují jako krásného a ušlechtilého muže. Komunisté mu odebrali státní souhlas ke kněžské službě, takže musel prodávat v Mototechně. V roce 1974 zemřel na rakovinu. [Osobní svědectví Anny Kozielové ze dne 5. listopadu 2011, archiv autorky.]

V roce 1963 proběhly v arcidiecézi oslavy 900. výročí založení olomouckého biskupství, na kterých hlavní referát přednesl bludovský administrátor Václav Medek.

V roce 1965 můžeme z kroniky farního úřadu vyčíst naivní pohled na problém kardinál Beran versus stát, a sice: „*Naše československá vláda ukázala dobrou vůli k dohodě mezi ČSSR a Vatikánem a dovolila Dr. Beranovi odcestovat do Říma, aby tam mohl vykonávat funkce, vyplývající z kardinálské hodnosti. Očekáváme, že tímto počinem je dán základ k dalším dohodám.*“²⁶⁹

Kněžské okresní schůze se 17. února 1965 zúčastnil František Tomášek. Přednesl v šumperském hotelu Praha svůj příspěvek o třetím zasedání II. vatikánského koncilu a poté se odebral do Prahy složit slib věrnosti republice ve své nové funkci apoštolského administrátora pražské arcidiecéze. Téhož roku děkan Gregorek vyjednal náhradní farní budovu hned vedle sakristie farního kostela. Doposud se zde nacházela sběrna surovin a byty nájemníků. Až do roku 1969 probíhaly opravy této zchátralé budovy.

V roce 1968 si farní rada několikrát stěžovala na hospodaření a chování děkana Gregorka u konzistoře v Olomouci. Ačkoliv nebyly tyto stížnosti prokázány jako odůvodněné, znechutily děkana natolik, že požádal ke konci roku konzistoř o přeložení. Alespoň tolik ze zápisů farní kroniky – tedy z pohledu děkana Gregorka. Ovšem časté stížnosti farní rady do Olomouce měly pravděpodobně jiný důvod, než který uvádí děkan. Z kněžské funkce totiž odešel na protialkoholní léčení. Po něm se stal šumperským děkanem Bohumír Konečník. V této pozici byl od 29. prosince 1969 do 1. února 1986.²⁷⁰

15.2. Reakce na II. vatikánský koncil v Šumperku

V roce 1964 se objevily na okrese první reakce na průběh II. vatikánského koncilu. O výsledky koncilu byl na Šumpersku sporadický zájem, liturgické úpravy podle pokynů konzistoře do života s větším či menším úspěchem uvádělo pouze pár jednotlivců. Bylo to způsobeno i tím, že nebyly k dispozici české překlady konstitucí a dekretů; pár informací se dalo dočíst v Duchovním pastýři, ale ne vždy v odpovídajícím překladu, komentáře k překladům se neobjevovaly vůbec.

Zpočátku se velmi slibně rozběhly komise pro úpravu liturgie (státní správa se obávala, aby nebylo oslabeno její postavení církvi), ale časem nadšení povolilo a veškerá

²⁶⁹ Kronika farního úřadu Šumperk, 61.

²⁷⁰ Děkan Konečník pomohl žebrajícím cikánům a půjčil jim několikrát peníze. Později již na rozdávání neměl a půjčovat odmítl. Začali mu proto vyhrožovat, že ho zabijí. Pro jistotu byl přeložen až ke Kroměříži, kde žil do konce svého života. [Osobní svědectví Anny Kozielové ze dne 5. listopadu 2011, archiv autorky.]

zodpovědnost za liturgické změny padla na bedra několika děkanů. A ne všichni děkané se řídili novými liturgickými předpisy v celém rozsahu, tudíž nemohli dohlížet ani na jejich dodržování u ostatních. Na liturgických konferencích byla sice účast naoko vysoká, avšak pouze formální. Zájem o dialog projevil pouze otec Dýmal²⁷¹ z Horní Libiny a otec Balcar v Postřelmově. Ostatní kněží se o liturgickou reformu příliš nezajímali nebo měli pouze slabé povědomí o nových směrnicích.

V této době byl již velmi omezený i vliv kapitulního vikáře Glogara, který vyřizoval záležitosti povětšinou písemně, osobní styk s ním nebyl takřka možný. Nastal tedy velký obrat oproti dřívějšímu stavu, kdy byl otec Glogar velmi iniciativní a oblíbený. Pokud se jednalo o ustanovení biskupů, hovořilo se v té době hodně o knězi Vaňákově z Bruntálska a duchovním Otčenáškově z Hradce Králové (v té souvislosti byl také zmiňován libinský administrátor Dýmal).

Od roku 1965 probíhaly v šumperském kostele sv. Jana Křtitele mše podle směrnic liturgického dekretu, tedy téměř vše bylo prováděno v mateřském jazyce se spoluúčastí věřících. Návčik českých textů probíhal s věřícími jeden týden na konci července roku 1965.²⁷² Při slavných bohoslužbách ve dnech velkých církevních svátků prováděl zpěvné části mše celebrant sám stále v latině. Pro sváteční příležitosti doposud nebyly zpracované české překlady.

V roce 1968 byl osloven architekt Václav Tomančík, aby vypracoval plány na vybudování nového obětního stolu. Během tří měsíců byly plány hotovy a zaslány konzistoři ke schválení. Ta plány schválila, ovšem se zpožděním, jak píše v kronice farního úřadu děkan Jan Gregorek. Zpracování a postavení oltáře čelem k lidu se ujal stolař František Blaťák, ale věřící nebyli spokojeni s pódiem, na kterém oltář stál. Požadovali mramorový podstavec. Tento nemístný požadavek rozeznil architekta Tomančíka i děkana Gregorka.

---

²⁷¹ Leopold Dýmal (13.11.1914–24.5.1995) se narodil v Radvanicích do početné rodiny. Teologii vystudoval v Olomouci (dosáhl doktorátu) a kněžské svěcení přijal od arcibiskupa Prečana roku 1939. Za komunismu byl internován v Želivě (9.7.1951–30.4.1953), poté se živil dělnickou profesí. Jako nepřítel státního zřízení strávil nějaký čas na Mírově (červenec–prosinec 1957). Po návratu z vězení se stal kaplanem v Šumperku a šest let nato administrátorem v Horní Libině a Mladoňově. V roce 1968 se zásadním způsobem zasloužil o otevření teologického studia v Olomouci a stal se prvním rektorem znovu obnoveného kněžského semináře. [Srov. GRAUBNER: op. cit., 38–40.].

²⁷² K tomuto návčiku bylo použito kancionálu „Boží cesta.“

15.2.1. Úprava liturgie v Rudě nad Moravou

Místní kněz Stanislav Kabeláč²⁷³ pozorně sledoval koncilová jednání a průběžně s nimi farníky seznamoval. Již začátkem roku 1961 byly ohlášeny drobné liturgické změny (př. všeobecné vyznání hříchů se provádělo jen jednou na začátku mše). V červnu 1964 se začalo při bohoslužbě částečně užívat mateřského jazyka. Epištoly a evangelium se četly ve všední den česky, při čtení epištoly se sedělo. Při podávání svatého přijímání věřící na slova kněze „Corpus Christi“ odpovídali pouze „amen.“ V lednu 1965 byl zkrácen eucharistický půst na hodinu, což přijali rudští s nelibostí. Od 7. března 1965 byly zjednodušeny posvátné obřady - několikeré žehnání bylo omezeno, stejně tak poklekání a úklony kněze. Opakování stejných modliteb bylo zrušeno. Věřící těmito změnami nebyli nadšeni, přestože kněz se snažil vše přesvědčivě a pečlivě vysvětlit. Kvůli nestejnému přístupu duchovních ke změnám vznikly neshody mezi farnostmi, které potřebovaly delší čas na přijetí změn. Některým věřícím vadil při mši mateřský jazyk, neboť je rušil při oddávání se své vlastní soukromé pobožnosti. Velkou oblibu si oproti tomu získaly přímluvy před obětováním. V roce 1966 byly již novým způsobem slaveny velikonoční obřady. Od ledna 1967 se začal užívat jednotný mešní řád a od 1. září 1968 byla již celá mše sloužena výhradně v českém jazyce.²⁷⁴

15.3. Ateistická propaganda

Během prvního čtvrtletí roku 1960 bylo provedeno 48 ateistických přednášek společností pro šíření politických a vědeckých znalostí. Většina duchovních podle záznamů ONV uznávala Sovětský svaz za tvůrce mírového soužití po celém světě, ale stejně tak považovali za mírotvůrce i Vatikán. Menší část duchovních o politice nechtěla hovořit a vyčkávala, co dále ze situace vyplyne.²⁷⁵ Náboženství bylo Moskvou zařazeno na přední místo v nepřátelské ideologii. V náboženské činnosti měl převažovat boj za mír a spoluúčast na mírovém hnutí doma i v zahraničí. Ateistické tažení narůstalo ve své odhodlanosti do roku 1962, pak nastala stagnace v poklesu religiozity a v letech 1963–1964 je dokonce znatelný vzestup náboženských úkonů. Občané jakoby již odolávali masivnímu nátlaku ze strany státu. Taktéž se začaly pomalu uvolňovat politické poměry,

²⁷³ Stanislav Kabeláč (19.9.1912–23.4.1981) byl vysvěcen na kněze 5.7.1938 v Olomouci. Do Rudy nad Moravou přišel 15. října 1960. Platil za vynikajícího kazatele a hluboce zbožného a moudrého kněze. Věřící si dokonce jeho kázání nahrávali na magnetofonové pásky a při nedostatku náboženské literatury je pak užívali jako zdroj náboženského vzdělání v dalších letech. [Srov. NEZBEDOVÁ, POSPÍŠIL: op. cit., 37, 40.]

²⁷⁴ Srov. tamtéž, 39–40.

²⁷⁵ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 679, in. č. 3613; k. 683, in. č. 3632.

které vedly k tzv. liberalizaci. Ideologové ateismu měli za to, že vliv náboženství klesne, až se změní podmínky života lidí. Religiozita byla totiž nejsilnější v oblastech, kam dosud nezasáhly společenské proměny. Ateistická propaganda nepřinesla takové výsledky, jaké si vysnili komunističtí ideologové. Je však těžké určit rozsah, jakým se na výsledku podílela propaganda spojená se skutečnou změnou smýšlení, a jakým se podílel strach z perzekucí či politický nátlak. V ateistické ideologii se uplatňovala zásada neslučitelnosti marxistického materialistického světového názoru a náboženství.²⁷⁶

15.4. Nedostatky a kritika mírového hnutí

Co se týče provládní, státem vydržované instituce Mírové hnutí katolických duchovních (dále MHKD), měla formálně pro veřejnost podporovat mírové snahy kněží. Ve skutečnosti však mělo hnutí politický charakter, který demonstroval odklon kněží od Vatikánu a souhlas s oficiální církevní politikou. Mělo být také partnerem vlády při řešení církevních problémů – tzn., že již nebyli potřeba při jednáních biskupové. Změna nastala při uvolnění biskupů z internace a amnestii vězňených – řada duchovních začala věřit, že jde o počátek návratu biskupů do úřadu. Rostla autorita biskupů a mnozí kněží omezili styky se státem dosazenými kapitulními vikáři.²⁷⁷

Duchovní ze Šumperska hovořili ve vztahu k MHKD o přílišné administrativě a formálnosti – kněží většinou na besedách vše vyslechli, zatleskali, odhlasovali a odešli. Až teprve venku projevili svůj kritický názor. Mnozí řečníci na těchto schůzích si uvykli vydávat směrnice a byli přesvědčeni o své neomylnosti. Podle názoru duchovních (např. Václava Medka) by bylo vhodné vyměnit přepracované vedoucí činitele, kteří jsou natolik přetíženi starostmi, že nemají na skutečnou mírovou činnost dostatek času (myslel tím předsedu Plojhara a generálního tajemníka Beneše). Tito čelní představitelé se chtě nechtě stávali brzdou činnosti MHKD, zvláště v době, kdy se dostalo na veřejnost, že hnutí neslo vinu na neuzavření dohody státu s Vatikánem. To se projevilo na třetím sjezdu hnutí, který namísto aby přinesl novou vlnu energie, prakticky vše uspal a výsledek by se dal shrnout jako „příliš mnoho slov a málo činů.“ Ti duchovní, kteří se v hnutí angažovali, vyslechli často plno posměšků od svých kolegů, že jsou „honimíři“ nebo „mírovci“. Pak pochopitelně ztratili chuť do další práce. Většina duchovních Šumperska navrhovala, aby za slovy hnutí následovaly konkrétní činy, čímž by se

---

²⁷⁶ Srov. KAPLAN: Kronika komunistického Československa, 110–111.

²⁷⁷ Srov. tamtéž, 140, 149, 151.

posílila autorita MHKD. Nejnáléhavější potřebu viděli ve změně vedoucích činitelů hnutí.²⁷⁸

---

²⁷⁸ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. K 35, in. č. 1.

16. ZÁBLESK NADĚJE PRAŽSKÉHO JARA

Tento rok krátkodobé svobody a uvolnění přinesl i obrodu do náboženského života okresu. Zvýšil se počet svateb a křtů, političtí vězňové byli propuštěni a rehabilitováni, bohoslužby navštěvovalo více věřících, které získaly ve vnějších projevech na lesku a slavnostnosti. Církev byla takřka zbavena státního dozoru. Všichni kněží přivítali s nadšením změny v provádění církevní politiky, stejně tak i otevření olomoucké bohoslovecké fakulty. Zkraje roku byly vztahy mezi OCT a duchovními rozpačité a rezervované, lépe se jednalo s jednotlivci než s kolektivem, ve kterém se duchovní ještě báli veřejně projevit. Kněží, kteří se v minulosti neangažovali v žádném hnutí, měli snahu známkovat své kolegy působící v MHKD. Tyto snahy vyzněly do ztracena, když duchovní označovaní jako kolaboranti dokázali, že právě jejich styky se státními útvary umožnily provést úpravy ve vzájemných vztazích a díky těmto úpravám nastalo i současné uvolnění v církevní politice.

OCT Jäckel konstatoval, že s přibývajícími měsíci roku 1968 se dovídal méně a méně informací, jak má nakládat se vztahy mezi církví a státem v praxi. Nedostatek informací byl způsoben převážně tím, že se přestaly konat pravidelné měsíční schůze církevních tajemníků, na kterých si vyměňovali zkušenosti. Dokonce vznikl dojem, že Sekretariát pro věci církevní při ministerstvu kultury se snažil omezit pravomoci církevních tajemníků a převzít tak celou agendu sám. Pokud si vyžádal informaci od OCT, při konečném hodnocení k ní stejně nepřihlížel, takže snaha OCT se jevila jako zcela zbytečná. Uvolnění v církevní politice bylo velmi zřetelné, kněží si např. sjednávali zastoupení ve farnostech sami, nechávali se zastupovat i duchovními mimo službu²⁷⁹ a nežádali k tomu státní souhlas, dali to jen OCT na vědomí.²⁸⁰ Také při obsazování volných míst na farách se uvolnil státní dozor.

Na základě všech těchto nedostatků navrhoval OCT Jäckel ve svém dopise KNV Ostrava, aby byla znovu upevněna autorita státního dozoru, aby bylo dořešeno postavení církví ve státě po stránce právní (jehož současná koncepce se mu jevila jako neúplná a nevystihující skutečný stav), aby byl obsazen olomoucký biskupský stolec a aby se věnovala pozornost farním radám, které jsou podle něj utvářeny bez právního

---

²⁷⁹ Podle vládního nařízení však pro duchovního mimo službu bylo stále třeba státního souhlasu, stejně tak i pro kněze v aktivní službě z jiné diecéze. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. K 37, in. č. 4.].

²⁸⁰ Např. Vladimír Seget, duchovní z Branné, oznámil 11. dubna 1968 církevnímu referentovi, že mu bude při německých bohoslužbách vypomáhat farář Meitner z Hraběšic. Dříve musela být německá bohoslužba povolena tajemníkem a ještě mu kněz po jejím skončení podával písemnou zprávu o průběhu. Farář Lakomý z Hanušovic tak např. OCT sděloval, že mše proběhla v pořádku, „jinak ostatně ani býti nemůže, protože víra hlásáním rovnosti všech lidí a národů jakýkoliv šovinismus, či antagonismus vylučuje.“ [SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. K 35, in. č. 1: Zpráva o průběhu bohoslužeb v německém jazyku ze dne 18. září 1966.].

opodstatnění na základě pokynů pracovníků kapitulní konzistoře. Na závěr uvedl, že je třeba svěřit více pravomocí OCT a na Sekretariátu pro věci církevní řešit pouze záležitosti celostátního významu spolu s koncepcí církevní politiky.²⁸¹

Údaje z tohoto roku hovoří o počtu 63 duchovních na okrese (spolu s duchovními nekatolických církví). Řeholníci nevytvářeli žádnou komunitu a nebylo pozorovatelné ani žádné oživení jejich činnosti. Uvolnění v církevní politice se však projevilo u řádových sester, neboť ve všech třech ústavech byl odvolán civilní správce domova a vedení převzaly samotné řeholnice.²⁸²

Publikační činnost církví se omezovala pouze na vydávání pastoračních dopisů, zpráv o činnosti apod. V mnoha případech zasílali tyto tiskoviny ze zvyku na ONV ke konzultaci, ačkoliv to nebylo církevním tajemníkem požadováno. Mohelnický kněz Martínek kritizoval ediční orgány římskokatolické církve, které nezajišťovaly dostatek církevního materiálu, ať se již jednalo o termín nebo jakost tiskovin. Přemrštěné mu připadaly i ceny těchto publikací ve srovnání s těmi, které vydávalo státní nakladatelství. Na mírové besedě 8. února 1968 strhl vlnu kritiky i farář z Velké Moravy Jan Glogar, jenž hovořil o podprůměrných platech duchovních oproti ostatním občanům, z nichž nebylo možné si platit hospodyně, takže kněz byl odkázán sám na sebe. OCT znal majetkové poměry duchovních, měl také přehled o hospodaření církví a prováděl namátkové kontroly na farních úřadech. Se zástupci farností úzce spolupracoval v záležitostech oprav staveb, takže se podařilo v kooperaci s Vlastivědným ústavem v Šumperku zachránit mnoho cenných památek.

Jak výrazně se politická situace uvolnila, je vidět na stížnosti farního úřadu v Písečné z června 1968 ohledně zákazu průvodu Božího těla. Ovšem zákaz byl vysloven v roce 1961, tedy roce dávno minulém. OCT zákaz obhájil vysvětlením, že to tehdejšímu tajemníku pro věci církevní nařídil nadřízený orgán. Už to, že taková opovážlivá stížnost byla vůbec řešena, ukazuje na „tání“ ve státním zřízení.

Dalším podobným důkazem o uvolnění poměrů jsou četné žádosti o povolení průvodu Božího těla v neděli 16. června 1968 (př. v obcích Bludov, Hoštejn, Dlouhomilov...). Všechny tyto průvody byly povoleny, a to společným souhlasem odboru pro vnitřní věci ONV Šumperk, jednotlivých místních národních výborů a církevního tajemníka. Průvody byly vedeny přes obce jako v dobách, kdy ještě nebyly zakázány. Na obnovené Boží tělo toho roku vzpomíná i pamětník z Bludova, jehož dcera se průvodu účastnila jako družička. Po vsích byly nazdobené oltáře jako v začátcích

²⁸¹ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. K 35, in. č. 1.

²⁸² Zájem o udržení kontaktu s OCT projevily nejvíce řeholnice z Vidnavy, jejichž představená byla při jednání s ním uvážlivá a solidní, jak sám tajemník sděloval. Změny nastaly i u sester z Javorníku, z nichž jedna mohla vyučovat náboženství ve Vápenné a druhá na javornické hudební škole.

padesátých let, takže se dalo hovořit skoro o zázraku.²⁸³ V této době nebyly výjimkou ani žádosti o vstup zpět do římskokatolické církve²⁸⁴ a v archivních materiálech se nachází i žádost o obnovení zrušené farnosti ve Svěbohově. Ovšem tyto naděje, pomyslné květy Pražského jara, byla spáleny mrazem normalizace.

16.1. Oživení náboženského života na příkladu Rudy nad Moravou

Už v roce 1967 se rudští věřící vypravili do ostravského divadla na představení Pašijí. Začátkem roku 1968 konali sbírky na obnovenou Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Olomouci na podporu Charity. Vycházela nová teologická revue Via (vedená Josefem Zvěřinou, jejímž předchůdcem byl Duchovní pastýř), nově kněz nabádal ke čtení Katolických novin a k účasti na exerciciích. Upozornil také na duchovní týdny konané na faře ve Vyšehorkách a dále bylo docíleno vydání nové „Boží cesty“ v obnovené liturgii. Prvním krokem k prolomení izolace místní církve od ostatního světa bylo zasílání balíčků na podporu misií v Indonésii.

---

²⁸³ Osobní svědectví Karla Straky ze dne 8. října 2011, archiv autorky.

²⁸⁴ Např. žádost pana Ladislava Žurka z Uhelné, podaná dne 28. dubna 1968.

17. VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ

Odhlásování z VN bylo začátkem padesátých let ještě mizivé, ve školním roce 1950/1951 požádalo o osvobození z VN 21 dětí, v následujícím roce 1951/1952 se odhlásilo 30 dětí. V první půli roku 1953 zaznamenaly výstupy z VN na vzestupu, a to převážně kvůli strachu rodičů o budoucnost dětí. Z celkového počtu 9518 žáků národních a středních škol na Šumpersku nechodilo do náboženství k 31. květnu 1953 celkem 2843 žáků, tedy 30,15 % žactva (v předešlém roce to bylo 23,88 %). Po prázdninách, v září 1953, činil okresní průměr nepřihlášených dětí do VN a dětí bez vyznání 50,80 %.²⁸⁵ Katecheté byli v důsledku poklesu přihlášených dětí do VN propouštěni, takže postupem doby vyučovali náboženství ve školách jen kněží.²⁸⁶

OCT Waisr byl pověřen dozorem nad vyučováním náboženství, proto 12. března 1951 navštívil hodinu náboženství na III. stupni Střední školy v Šumperku. Hodinu vedl pater Bohumír Konečník z Dolních Studének. Vyučování vedl čistě v duchu náboženském, držel se přesně katechismu.²⁸⁷ Postupem doby bylo nařízeno odstranění křížů ze škol. Náboženství se konalo až po skončení všech řádných předmětů, nikoliv v průběhu vyučování.²⁸⁸ Získalo statut nepovinného předmětu a nebylo již známkováno. VN neprobíhala v první a osmé třídě. KCT stanovil, že při vyučování cca osmi žáků byla VN jednu hodinu za čtrnáct dnů, když bylo žáků 16–50, VN probíhala po dvou hodinách týdně.²⁸⁹

Ředitelé škol dostali pokyn, aby při přihlašování dítěte do VN ozřejmili rodičům nesprávnost tohoto kroku. Rodiče si museli nově přihlášky vyzvedávat přímo u ředitele (dětem nesměly být vůbec rozdávány). Jak uvádí pamětník ze Šumperka, vždy po skončení rodičovských schůzek si je ředitel zavolal a snažil se jim VN vymluvit v tom smyslu, že náboženství nepřináší ničeho, ale naopak zatěžuje mladé myšlení názory nesocialistickými.²⁹⁰

---

²⁸⁵ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 330, in. č. 1128.

²⁸⁶ Srov. DEMEL: op. cit., 85.

²⁸⁷ OCT Waisr ve svém hlášení udává, že probíranou látkou byl „Soudný den – kam přichází posmrtná duše“. Dětem kladl kněz různé otázky, ale žáci odpovídali nepřesně a s nechuť. U těchto třináctiletých dětí pozoroval naprostý nezájem o náboženství, každý si něco četl pod lavicí a ani napomínání otce Konečníka nepomohlo k nastolení pořádku. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 324, in. č. 1098.].

²⁸⁸ 23. září 1953 zaslalo několik občanů z Chromče žádost na bludovskou školu, aby náboženství bylo přesunuto na vhodnější hodinu, než od půl třetí do půl páté v úterý a ve čtvrtek. Ve třídách byla v tuto hodinu již zima, děti byly nesoustředěné a hladové a cesta v zimě po páté hodině z bludovské školy byla pro desetileté školačky nebezpečná. Jak dále z archivních materiálů vyplývá, ředitel školy Břetislav Březina na žádost nereagoval, jen ji poslal na vědomí OCT a úpravu vyučování doporučil nechat v rukou faráře. [Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 330, in. č. 1128.].

²⁸⁹ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 330, in. č. 1128.

²⁹⁰ Osobní svědectví Zdeňka Suchomela ze dne 17. října 2011, archiv autorky.

Rok od roku byly snahy režimu vymýtit náboženství ze života dětí úspěšnější. Ukazuje to procentuelní zastoupení dětí ve VN během tří let: ve školním roce 1956-1957 navštěvovalo VN 43,2 % dětí, v roce 1957/1958 už jen 36,2 % a v roce 1958/1959 se do VN přihlásilo 30,2 % dětí (na příkladu Bludova vidíme, že v roce 1958 chodilo do náboženství 45 % dětí, v roce 1959 už jen 32 % dětí).

Taktéž učební metody se u duchovních lišily, např. u otce Konečnicka a Přecechtěla byla ve třídách nekázeň, jak psal OCT ve zprávě z 8. června 1956, naopak farář Tylšar svým přednesem děti upoutával. Kněz Hofírek si počínal hrubě a na děti křičel tak, že ho musel usměrňovat i ředitel školy. Také o knězi Segetovi bylo známé, že na děti užíval tělesných trestů a vzbuzoval v nich proto antipatie. S těmito informacemi vytěženými z archivních materiálů však žádný z bludovských pamětníků nesouhlasil. OCT Smyček hospitoval 28. února 1956 hodinu náboženství v Šumperku u faráře Konečnicka. Ze zapsaných 36 žáků bylo ve třídě přítomno 21 z nich. „*Celé vyučování byla jedna fraška, kdy děti zvláště chlapci přelézali z jedné lavice do druhé, malovali si do sešitů a i když jim je farář zavřel, hned je zase otevíraly a malovaly dále.*“²⁹¹ Ve snaze děti zkoušet z vědomostí ohledně Kristova života si musel na několik otázek sám kněz odpovídat, jak dále sděluje OCT. Ovšem ze slov pamětníka pana Suchomela, který v Šumperku navštěvoval jeho hodiny náboženství, vyplývá něco jiného: pater Konečnick připravoval výuku veselou, vtipně pojatou formou, aby děti zaujal. Určitě se nedá říci, že by výuka byla přísná a konzervativní. Děti ho měly rády, a to i proto, že jezdil učit do okresního města z Dolních Studének na kole a jeho jízda se vyznačovala jistým specifikem – jezdil bez držení a četl si při šlapání noviny, což v očích jeho žáků vzbuzovalo velký obdiv.²⁹² Přesto církevní referent Smyček v roce 1960 sděloval o otci Konečnickovi, že ve výuce na děti hodně křičel, pohlavkoval je a musely za trest stávat v koutě. Ačkoliv to bylo zakázáno, chtěl dětem rozdávat za účast ve VN vysvědčení ve formě orazítkovaných lístků vlastní výroby.²⁹³

Ve školním roce 1959/1960 museli přihlášku do VN podepisovat již oba rodiče. Ve školním roce 1962/1963 přihlásilo do VN své děti 69,52 % dělníků a pouze 7,1 % z řad úředníků. Značný podíl na snížení počtu žáků ve VN měly pravidelné hospitace ředitelů škol a pravidelná ateistická propaganda. Ta se neomezovala pouze na osvětu, ale měla umenšovat vliv a rozsah náboženských obřadů, církevních svátků a v neposlední řadě i VN. V roce 1965 nastala další změna, přihlášky mohly být na školu doručovány nepřímo, tedy prostřednictvím dětí nebo pošty. Tato skutečnost ovlivnila počet

²⁹¹ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3562.

²⁹² Osobní svědectví Zdeňka Suchomela ze dne 17. října 2011, archiv autorky.

²⁹³ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 683, in. č. 3630.

přihlášených, protože rodiče se tak vyhnuli nepříjemnému přesvědčování ze strany ředitelů škol a bez potíží mohli své dítě do církevní výuky nahlásit. Během kontroly OCT Jäckela vyšlo najevo, že přihlášky byly často podávány pod tlakem příbuzných nebo jeden z rodičů (vesměs spíše manželka) vykonal na druhého partnera psychický nátlak. Praxe však ukázala, že většinou děti takto vynuceně přihlášené během roku přestaly do VN docházet.

Výnosem ministerstva kultury a informací o vyučování náboženství žáků ze dne 20. srpna 1968 byla VN povolena od 2. do 9. postupného ročníku základní školy, a to již od 1. září, tedy od začátku školního roku (dříve se vyučovalo až od 1. října). Přihlášky k VN nově přijímaly příslušné farní úřady (nikoliv ředitelé základních škol). K výuce docházelo na farách, jen v případě potřeby duchovní žádali o bezplatné propůjčení školních učeben. Státní orgány již do obsahu výuky nezasahovaly a zlepšila se i hodinová dotace výuky. Vyučovat ovšem mohly jen osoby se státním souhlasem, v úvahu tedy připadali pouze kněží. Vzhledem k velkému nárůstu žáků však bylo nutné, aby náboženství vyučovali i laici. Ministerský výnos z 22. října 1968 tomu vyhověl.²⁹⁴

Uvolnění celé společnosti v roce 1968 se opravdu projevilo podstatným zvýšením přihlášených dětí do VN, neboť ty se mohly přihlašovat samy. Počet žáků jen v Šumperku vzrostl takřka o 300 %.²⁹⁵ Dokonce došlo k paradoxní situaci, kdy už o prázdninách byli duchovní Sekretariátem pro věci církevní lépe informováni o nadcházející VN než OCT (ti dostali pokyny opožděně, až když se děti do VN přihlašovaly).

17.1. Zákaz agitace k přihlašování dětí do náboženství

Při zajištění tzv. „akce VN“ upozornil OCT kněze na trestnost jakékoliv agitace v této oblasti. Že to nebyly plané řeči, se projevilo 4. září 1955 na pouti u kostelíčka mezi Bludovem a Hrabenovem, na které hovořil při odpoledním požehnání rapotínský kněz Tylšar. Pout' se konala zrovna v týdnu přihlašování dětí do náboženství, kněží byli tedy více sledováni. Otec Tylšar rozvíjel řeč na téma „O nepřátelích náboženského života věřících“, ve které mimo jiné zdůraznil, že rodiče sami na sobě pocítí, když jejich dítě propadne pýše, nezřízené touze po majetku a slávě. Jak se ukázalo, mělo toto kázání velký ohlas. Do oné pouti bylo na základní škole v Bludově jen třináct přihlášek do VN, po pouti však nastal nápor v zájmu o tento předmět, čehož si všiml ředitel školy a

²⁹⁴ Srov. DEMEL: op. cit., 126–127.

²⁹⁵ Pro srovnání: v roce 1967 učil šumperský kaplan jen 3 hodiny týdně, v roce 1968 mu výuka narostla na 30 hodin týdně. [Srov. Kronika farního úřadu Šumperk, 82.].

nahlásil to příslušným úřadům. Stejná situace nastala i v Hraběnově. Z toho OCT vyvodil, že o této pouti kněz nepřímou apeloval na rodiče, aby neopomněli dát dítěti náboženskou výchovu. Otec Tylšar byl volán k výslechu, při kterém si OCT Matoušek poznamenal: „*I když se dušuje, že neměl nějaký postranní úmysl, při jeho farizejské povaze a lišáctví nikdy neodiskutuje, že k tomu nepřistupoval s úmyslem.*“²⁹⁶

Aby si kněží děti získali, prováděli různé formy agitací, z nichž některé OCT uvedl ve své zprávě. Kněz Přecechtěl z Loučné nad Desnou podědil po německém faráři diapozitivy a promítací přístroj. Několik let pravidelně tyto diapozitivy promítal dětem, aniž by měl tuto činnost schválenou od školského odboru. Dále dětem půjčoval kopací míč a děti se na faře cítily jako doma.

Farář Černý z Nových Losin zase rozdával dětem svaté obrázky a cukroví, takže děti rády chodily do VN i do kostela. Kněz Medek z Rapotína zase založil dětský pěvecký sbor a dále mu pomáhalo i mnoho ministrantů, kteří se dokonce mohli při mších střídat na směny. Veškeré takové shromažďování mládeže však spadalo pouze pod Pionýra, takže mu byl povolen nakonec jen pěvecký sbor složený z dospělých. Hrával s dětmi karty a nabízel jim bonbony, takže k sobě děti přímo přitahoval. Za působení v Bludově hrával karty každý týden už jen s dospělými farníky a byl to velký společník.²⁹⁷

17.2. Negativní důsledky návštěv náboženství

Představitelé církvi si v letech 1953–1954 stěžovali na hrubý postup, nátlak a hrozby používané vůči rodičům přihlašovaných dětí. Paní Juránková z Bludova problémy s přihlašovaním dětí do VN neměla, horší pak byly ony následky, když děti chtěly na střední nebo vysokou školu. Nakonec byly obě její děti přijaty, ale na obory, které zely prázdnou (syn vystudoval vysokou školu v Liberci), nebo na školu vzdálenou od místa bydliště (dceru přijali až na gymnázium do Jeseníku poté, co ji v blízkém Šumperku odmítli).²⁹⁸ Tvrdost režimu pocítila na vlastní kůži i Božena Jurková, která jako žákyně v roce 1952 vycházela s vyznamenáním základní školu, ale bludovský ředitel školy Březina spolu se školním inspektorem se postarali o to, aby na střední školu nesměla. Řekli jí, že se na ni bude moci hlásit, „*až ji vyšle dělnická třída.*“²⁹⁹ V roce 1950, když pan Pospíšil maturoval na Obchodní akademii v Šumperku, měl v úmyslu jít dále na

²⁹⁶ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 683, in. č. 3627: Stížnost na Aloise Tylšara ze dne 26. října 1955.

²⁹⁷ Osobní svědectví Jaroslavy Juránkové ze dne 14. srpna 2011, archiv autorky.

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ Osobní svědectví Boženy Jurkové ze dne 8. října 2011, archiv autorky.

právníckou fakultu. Místo toho byl nasazen k PTP. Až do důchodu pak zastával úřednickou profesi.³⁰⁰

Proto spíše jako výjimka potvrzující pravidlo slouží zkušenost politického vězně Jana Janků. Ten se v roce 1958 vrátil z vězení, ve kterém se za ten dlouhý čas setkal s takovými spoluvězni, jako byli pater Oldřich Koutný z Bludova, Dominik Duka či Karel Otčenášek. Ihned po návratu do Hanušovic se stal kostelníkem kněze Ignáce Lakomého, se kterým opravovali kostely v celém okolí. Přestože byl aktivně činným věřícím se „škraloupem“ na pověsti díky věznění, s přihlašování dětí na střední školy neměl potíže, i když navštěvovaly VN. Jak sám řekl, učitelé ze středních škol ho znali, věděli, co prožil, tak už mu asi nechtěli dělat žádné potíže.³⁰¹

Termín podání přihlášek byl od prvního do osmého září, po tomto termínu již návštěvy VN nebyly možné. Úspěchu docílil rudský ředitel školy, který již 3. září přesvědčil dvě matky, aby nevyplňovaly přihlášku do náboženství. V roce 1958 však tuto praxi KCT kritizoval, kdy učitelé říkali dětem, že se nedostanou na další studia, pokud budou přihlášeny do VN. Podobně však nesměli duchovní vyhrožovat rodičům, že nebudou-li chodit děti do náboženství, přijdou do pekla apod.³⁰²

17.3. Ateistická výchova

Jako protipól náboženství probíhala na školách ateistická výchova při vyučování. Ředitelé zasílali OCT zprávy, jak se jim daří ateismus ve vyučování šířit. Tak např. v jedné ze zpráv čteme, že žáci celý rok pozorovali v přírodě na vycházkách, že stromy jsou v zimě holé a na jaře rozkvétají. Dále byl založen kroužek požární výchovy, kde se hovořilo o nebezpečí ohně, výbušninách, blesku a dále učitel vyvracel pověry o svěcení vody a potravin. Ničily se předsudky o účinnosti náboženských obřadů v boji proti suchu, povodním atd., a to v rámci třídy, dále v činnosti školy, na nástěnkách, besedách a školeních s členem VB. I pro rodiče byly uspořádány besedy na téma „Ateistická výchova v práci školy“. Na jiné škole zase museli učitelé ve svých písemných přípravách na vyučování vyznačovat výchovný cíl učiva, přičemž nejúčinněji si vedli v tomto směru učitelé přírodních a společenských věd propagující materialistický světový názor. Dařilo se jim vytlačovat ideologické přežitky z vědomí žáků.³⁰³

³⁰⁰ Osobní svědectví Miroslava Pospíšila ze dne 6. listopadu 2011, archiv autorky.

³⁰¹ Osobní svědectví Jana Janků ze dne 11. září 2011, archiv autorky.

³⁰² Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3564.

³⁰³ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. K 39, in. č. 5.

V roce 1959 se KCT z několik zpráv podřízených dověděl, že duchovní při VN soustavně hovořili o družicích, raketách a jiných vědeckých poznatcích, „*které náboženským způsobem rozměňují.*“³⁰⁴ V závěru povídání zlehčovali vědu tím, že je dílem Božím a že i družice se podřizuje těmto Božím zákonům. Takovými nesmysly, jak píše v tajném hlášení KCT Černý, „*desorientují a paralyzují vědu [...] a lze to charakterisovat jako záměrné zlehčování sovětské vědy a techniky.*“³⁰⁵ U takových duchovních bylo třeba odebrat státní souhlas k VN. Kněží měli vykládat pouze věci z Bible a nikoli vědecké poznatky, které spadaly pod pravomoc kvalifikovaných učitelů. OCT byl však přesvědčen, že u dětí od páté do sedmé třídy již výklad kněze mnoho zla napáchat nemůže, neboť ty již chápaly nesprávný výklad ve srovnání s vědomostmi učitelů (např. rozpor mezi biologií a VN). Z hovorů s dětmi vydedukoval, že by raději dávaly přednost zábavě, což je podle vyjádření OCT správné.

Příkladem regionálního úspěchu byla Loučná nad Desnou, kde bylo během roku podáno šestnáct odhlášek z náboženství, a to díky aktivní práci učitelského sboru, který uspořádal výstavku na téma „Fašismus a náboženství.“ Zajímavý případ nastal v Bludově, kde se s příchodem nového kněze Medka (v roce 1963) navýšil počet žáků ve VN, avšak během roku 1964 sem asi 20 dětí přestalo zničehonic docházet. Tak velký odpad dětí z VN byl jistě ovlivněn náležitým působením učitelského sboru, jak odvozoval OCT ve své zprávě. Plody ateistické výchovy zažilo na vlastní kůži každé dítě, které v této době chodilo do náboženství: stalo se černou ovčí třídou, zažilo ponižování a výsměch od spolužáků a komunisticky smýšlejících učitelů.³⁰⁶

17.4. Víra jako překážka pracovního poměru

Příslušnost k církvi se stala vážnou překážkou v zastávání funkcí i v některých zaměstnáních. Věřící byli považováni za občany druhé kategorie a jakožto „nábožensky zatížení“ nebyli vhodní k zastávání postu ve státní správě.³⁰⁷ Nejsilnější nátlak však byl vyvíjen na učitele. Vycházelo se totiž z toho, že cesta k omezení vlivu náboženské víry na mladé lidi začínala u této profese. V Olomouckém kraji byla čtvrtina učitelů nábožensky zatížená. Postupně byli postaveni před alternativu: vystoupit z církve, nebo opustit zaměstnání. Jen někteří byli tak odvážní, že se rozhodli pro druhou možnost. Nebylo to statečné, jak sebekriticky přiznala jedna z učitelek na šumperském gymnáziu,

³⁰⁴ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3564: Úkoly a porady ze dne 19. února 1959.

³⁰⁵ SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 677, in. č. 3563: Tajné hlášení ze dne 7. listopadu 1957 od KCT.

³⁰⁶ Srov. STRÍBRNÝ Jan: Katolická církev čtyřicet let pod komunistickou mocí, in: Salve 1 (2011), 153.

³⁰⁷ Srov. DEMEL: op. cit., 83.

ale chovali se tak všichni v té době. Jako matka samoživitelka do kostela nechodila, aby neztratila práci. Ani své dítě nenechala ze strachu pokřtít. K víře se přiznala a do kostela začala chodit až v půli osmdesátých let, kdy syn již vystudoval vysokou školu.³⁰⁸

---

³⁰⁸ Osobní svědectví Anny Vychopeňové ze dne 4. října 2011, archiv autorky.

18. PROFILY KNĚŽÍ PODLE KÁDROVÝCH POSUDKŮ

V archivních materiálech se nachází kádrové posudky kněží z 15. listopadu 1949, které zpracoval OCT Jaroslav Waisr a několik posudků zpracovaných OCT Františkem Smyčkem z roku 1957. Na základě těchto údajů mohl být vypracován kádrový profil kněží, kteří působili v šumperském okrese. Veškeré citace zde uvedené jsou kvůli snadnějšímu porozumění gramaticky opravené, ovšem formulace a slovní obraty typické pro tehdejší mluvu byly ponechány, aby vynikla vypovídací hodnota kádrových posudků, dle kterých byli duchovní zařazeni do jedné ze čtyř kádrových tříd.³⁰⁹ V závorkách jsou uvedeny farnosti, ve kterých kněží v šumperském okrese v období let 1948–1968 působili.

- **Jaroslav Kostera (Šumperk):** „je povahy na oko přívětivé, ale zákeřné, bude převeden do kněží reakčních.“
- **Oldřich Koutný (Bludov):** „nepodepsal zdravici přesto, že byl požádán děkanem Koplíkem. Řekl, že mu nikdo nemá co poroučet. Na druhém místě jeden z nejhorších.“
- **Jan Železník (Bludov):** „zdá se, že má na kaplana velký vliv farář Koutný, pravděpodobně bude zařazen do kněží reakčních, jak jest farář.“
- **Ladislav Jedelský (Vojtíškov, Šumperk):** „jest jediný, co nedostal plat, poněvadž odvolal žádost o amnestii. Tvrdohlavec a paličák.“
- **Bohumír Konečník (Dolní Studénky, Nový Malín, Šumperk):** „státní správu vyhledává jen v nejnnutnějších případech, často má k jejím požadavkům výhrady a nárůživě hájí náboženské věci. V obci se nezúčastňuje žádného veřejného života, hlavně se vyžívá v Šumperku, kde větším dílem vyučuje. Je náboženským nárůživcem – fanatik, i když dělá dojem duševně omezeného. Vytváří názor na svou osobu, že je takový chudák bez prostředků, ačkoliv ve skutečnosti rozhazuje peníze kolikrátě bezúčelně. Průběhem jednoho a půl roku stihl vyměnit tři motocykly. Svá kázání zaměřuje čistě nábožensky – víc asi neumí – přitom je uznáván bigotní veřejností za pravověrného. K mezinárodní situaci se chová pasivně, není informován – nemá také zájem se informovat a na besedách vznáší kolikrátě naivní dotazy i diskusní příspěvky. Podle poznatků poslouchá vatikánský rozhlas. K současným událostem nemá vlastního úsudku a ani se nijak nenamáhá.

³⁰⁹ SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, in. č. 1107; k. 679, in. č. 3628.

Není nakloněn zřízení a hlavní jeho kamarád je kaplan Jedelský, který je ovšem mazanější.“

- **Cyril Záruba (Šumperk):** „*projevuje zájem o spolupráci, snaží se usměrňovat duchovní, ovšem jeho vliv není zatím rozhodující. V různých akcích (žně) sám iniciativně vydává oběžníky duchovním. Po stránce náboženské je vcelku vlažný, ovšem v porovnání s dřívějškem má momenty, kdy se zdá být iniciativnější. K politickým otázkám se staví kladně, sám nevynechá ani jedné příležitosti získat po této stránce informace, poslouchá náš rozhlas, čte denní tisk, navštěvuje veřejné projevy, schůze MNV.“*
- **Vladimír Seget (Bludov, Branná):** „*ve spolupráci se státní správou dělá jen to nejnnutnější. S MNV nevychází nijak dobře a byl jediný, který odepřel původně podepsati výměr o dodávkách, nakonec však přece podepsal. Na veřejné schůze a jiné akce nechodí. Bohoslužby vykonává s pečlivostí, snaží se udržet vysoký stav, jaký v Bludově je. Osobně však je skrblík, nesnášenlivý a je posuzován jako překupník s motorovými vozidly, tyto nakupuje, opraví a prodává. V obci nemá oblibu a i bigotní lidé se pro tyto jeho povahové rysy dívají divně.“*
- **František Fiala (Velké Losiny, Velká Morava, Bohdík):** „*ve styku se státní správou je velmi úzkostlivý. Náboženské věci je cele oddán, i když úkony vykonává dosti střízlivě. Nebaží ani si nevynucuje nějaké mimořádné oslavy a podřizuje se situaci. Ve své funkci je obětavý. Osobně je roztržitý a nervózní, více samotářský a vyžívá se hlavně v rodině Königa, kdy manželka Königa mu dělá kuchařku a vede veškerou agendu, dá se říci, že žijí v manželském trojúhelníku. I když kolují v místě o této situaci různé narážky, jsou všichni /on, kuchařka a její manžel/ k tomu hluší.“*
- **Ladislav Žouželka (Horní Libina):** „*čte náš deník KSČ a mnohé pokrokové knihy, na dnešní události se dívá jinak, jak jeho kolegové. Je silně nábožensky založen, k církevním účelům však hlavně používá kaplana Ptáčka, sám se neexponuje. Schvaluje vymoženosti zřízení, k mezinárodní situaci nezaujímá však zásadní stanovisko. Je jeden ze staré gardy.“*
- **Alois Tylšar (Rapotín, Dubicko, Zábřeh na Moravě):** „*s MNV velmi málo spolupracuje, funkcionáře přehlíží, i když naoko je vůči nim velmi uctivý, hlavně pokud se týká komunistů. Styk s ONV z vlastní iniciativy nevyhledává, přitom se však dopustil více věcí, které mu byly vytknuty a pak kajícně přiznává vinu, že se nepřišel poradit. Jedná se o náboženského náruživce, přitom však vykonává funkci dosti řemeslně. Svou oblibu staví na svých strhujících kázáních, která*

dovede podat. V místě nemá mnoho osobních přátel a je obklopen jen několika jednotlivci. Zato má styky mimo své působíště s mnoha významnými lidmi, hodně z uměleckého světa. Sám je velmi dobrý hudebník. Osobně je velmi zbabělý a ustrašený a v takových chvílích slibuje hory doly, ovšem splnění slibů nikdy neprovede.“

- **František Přecechtěl (Loučná nad Desnou):** „ve styku se státní správou se jeví jako ignorant. Na besedách duchovních klade velmi záladné otázky. V místě se od veřejné správy izoluje, obklopuje se bigotními lidmi. Projevuje se jako nacista – šovinista /otázka Slováků, Němců/. Ve svém jednání je velmi záladný, dělá ze sebe nevědomého, i když je o všem velmi dobře informován a rád různé věci ironizuje ve skrytých narážkách. Je jeden z těch, který přivítal velmi návrat bývalého děkana Koplíka a byl u něj několikrátě hostem, a se kterým si zřejmě dobře rozuměl. Po náboženské stránce je náruživý a využívá každé příležitosti ke zvyšování návštevnosti kostela.“
- **Theodor Meitner (Hraběšice):** „ke všem akcím státní správy přistupuje s porozuměním a ničemu se nevyhýbá. Je německé národnosti a vykonává německé bohoslužby v Šumperku jedenkrát za měsíc. V místě svého působení se nijak nesnaží, aby pozvedl náboženskou náladu, dělá to nejnútnejší. Kázání má kladná, omezuje se však více na náboženská témata. Má pochopení pro dnešní změny. Na MNV dělá pokladníka a v JZD dělal účetního. Je ve všech směrech nápomocen občanům MNV. Osobně je tichý, neprůbojný, nemocný cukrovkou a po operaci plic.“
- **Jan Šnajder (Sobotín):** „s ONV zaujímá určitý odstup, přesto se však neuzavírá. Ve funkci si počíná dosti náruživě. K politickým otázkám se otevřeně nepostaví, je opatrný. Po stránce zemědělské orientuje se hlavně z místního hlediska, využívá přízně hlavně družstevníků a staví se dosti kladně. Sám manuálně pomáhá na polích.“
- **František Hofírek (Zábřeh na Moravě, Ruda nad Moravou):** „ve styku se státní správou je odměřený, obrací se hlavně tehdy, když něco potřebuje. S MNV se snaží vycházeti, ovšem číší z něho falešnost. Je náboženský horlivec, který udržuje náboženské zanícení v této starousedlické obci. Fara, ačkoliv šlo o nejbohatší farnost, byla zaostalá a po jeho příchodu se jí snaží všemožně zmodernizovat (zavést vodovod apod.), hlavně ovšem z osobního pohodlí. Jeho kázání jsou hlavně náboženská, i když někdy použije zemědělského námětu, ovšem

tvrdím, že tak činí hlavně z prospěchářských důvodů, bližšího poměru k tomu nemá. Je mazaný a nerad by si znepřátelil věřící.“

- **Matěj Jašek (Dolní Bohdík):** *„státní správu vyhledává jen v nutnosti. Oproti dřívějšímu jako by se osamostatnil. Je náboženský horlivec – služebník. V místě působí již dlouhá léta z první republiky a má mezi věřícími svou oblíbenost a nedá mu mnoho práce, aby naplňoval kostel. Nesnaží se však nějak bohoslužby rozšiřovat – je úzkostlivý, aby nevybočil z mezí zvyklostí. Povahou je morousovitý, bez zájmu a také tak se staví k politickým problémům – uzavírá se a nerad o věci hovoří. K zemědělství se staví kladně, sám pomáhá mnoha lidem, ovšem v socializaci vidí jen nutnou nevyhnutelnost, bez vřelejšího poměru k ní.“*
- **František Hamrala (Vysoké Žibřidovice):** *„pokud něco potřebuje, obrací se na ONV, ovšem je velmi mazaný a pohotový ve všech situacích, takže je to velmi zřídka. S MNV vychází velmi dobře. Ve své funkci je horlivý, vykonává ji však více nenuceně, takže budí zdání v činnosti vlažného. Přitom však jeho počiny jsou velmi vychytralé. Nesnaží se bohoslužby rozšiřovat, v činnosti je obětavý. Svá kázání zaměřuje vcelku kladně, ovšem ne konkrétně. Režiruje divadla místních ochotníků, tím si také získal oblibu. V politické oblasti z něho číší určitá pochybnost, jeho názory nejsou přesvědčivé.“*
- **Bohumil Steiger (Vojtíškov):** *„svou podivínskou povahu a uzavřenost přenáší i na styk se státní správou. Svou funkci vykonává vlažně, avšak s vytrvalostí, neboť v místě není nijak oblíben a spíše se obrací do obcí přifařených. Svá kázání má dogmatická, bezvýrazná, světských věcí se nedotýká.“*
- **Jan Vitovský (Staré Město pod Sněžníkem):** *„přízpůsobuje se dnešním poměrům, není oblíben u jiných kněží, vybízí občanstvo k budování republiky. Mezi MNV a jím je vytvořena určitá přehrada nedůvěry, i když jsou na MNV i lidé náboženské věci oddaní. Ve své funkci je svědomitý, nesnaží se však bohoslužby nějak rozšiřovat a přidržuje se zaběhlým pobožnostem. Ve svém jednání je ironický, což přenáší i na politické otázky, takže nikdy není jisté, kdy mluví vážně nebo si utahuje. Na zemědělskou otázku má svůj osobitý názor, který však není kladný. Svá kázání dělá v dogmatickém duchu.“*
- **František Heger (Hanušovice):** *„ve svém jednání je úzkostlivý a opatrný, ve své funkci horlivý, ale pompu přidává jen o místní pouti, kdy zve cizí duchovní. K politickým otázkám projevuje zvláště v poslední době přístupnější stanovisko s kladnými prvky. Na druhé straně však projevuje velkou snahu dostat se z Hanušovic a nelze nepřipustiti domněnku, že tento jeho postoj je ovlivněn právě*

touto snahou. Pokud se týče např. socializace vesnice, došel jistě k závěru, že i pro tvrdohlavce není východiska a pro lepší výrobu zde že je nutná kolektivizace a zde, jak se vyjadřuje, dává přednost hospodaření v JZD, než v ČSSS a odívodňuje to tím, že kdyby lidé dobře uvažovali, že by museli přijít na to, že v JZD si dělí celý výtěžek hospodaření a v ČSSS pobírají jen plat, ovšem lidé mnozí utíkají od odpovědnosti a volí raději ČSSS.“

- **Ladislav Knížátko (Šumperk):** „nevynechá jediné příležitosti, aby pohovořil se státní správou o svých problémech a o politické situaci. Bohoslužby vykonává jednou týdně – střízlivě. K politické a zemědělské otázce se staví kladně.“
- **Oldřich Vávra (Hostice):** „byl přístupnější do té doby, než požádal o vyškrtnutí ze strany. Od té doby je uzavřenější. Ve své funkci se snaží být horlivý – je pro věc zánícen, o náboženských otázkách dovede dlouho debatovat. Kázání zaměřuje částečně světsky.“
- **Jan Langhamer (Hanušovice):** „styku se státní správou se nevyhýbá, v úzkém kontaktu je s MNV. Ve své funkci se projevuje jako horlivec, přímo až náruživý a dovedl podchytit celou věřící veřejnost a pozvedl zde religiozitu. Hodně času věnuje mládeži. V místě je zapojen jako cvičitel žáků v Tělovýchovné jednotě, zapojuje se při oslavách (1. Máj atd.) a je ochoten vykonávat vše, jen aby si získal důvěru, ovšem sleduje tím hlavně svůj cíl: získat oblibu.“
- **Miloš Šourek (Šumperk):** „je náboženský náruživce – fanatik, který otázku náboženství staví nade vše. K politickým otázkám se staví povrchně – bez zájmu. V těchto hovorech rád převádí řeč na náboženská přirovnání. Celý jeho postoj vykazuje negativnost.“
- **Antonín Kryl (Ruda nad Moravou, Branná):** „vyloženě reakční kněz, nemá kladný poměr k lidově demokratickému zřízení.“
- **Karel Hruzík (Ruda nad Moravou, Olšany):** „velký vliv na něj měl kaplan Kryl, doposud není viditelná žádná změna.“
- **Karel Pospíšil (Ruda nad Moravou):** „kaplan je ve vleku svého faráře Hruzíka, přesně se řídí jeho pokyny. Jest tvrdohlavý.“
- **František Hlouška (Šumperk):** „velmi nervózní kněz, nedá se s ním vůbec o ničem hovořit, nemá kladný poměr – jezuita.“
- **Karel Vymětal (Pusté Žibřidovice):** „při každém styku s funkcionáři jest velmi ochoten ve všem vycházet vstříc. Jest již starší. Rád má klid ve vesnici.“

- **Vincenc Šalša (Šumperk):** „podepsal zdravici ve škole a prosil, že by nerad aby byl uveřejněn, že na faře by to podepsat nemohl. U jmenovaného je vidět velká změna. Bude asi přeřazen do kategorie pokrokových kněží.“
- **Ignác Lakomý (Hanušovice):** „byl přeložen z Prostějovska kvůli milostným pletkám. Oblibu v bývalé farnosti si získal tím, že manuálně pracoval při opravě kostela, fary a při stavbě hřbitova. Je třeba ho hlídat v akci VN a využít jeho ostudy k tomu, aby byl poslušný a pracoval pro nás.“

18.1. Kádrové připomínky

Spolu s kádrovými posudky zasílali také OCT svým nadřízeným kádrové připomínky, které reagovaly na aktuální problémy a měly za úkol neprodleně uvědomit KCT o zásadních událostech. Jako příklady jsou citovány některé kádrové připomínky tajemníka Smyčka z roku 1957 a 1958. Citace tentokrát nebyly opravovány.

Kádrová připomínka z 11. března 1957 vůči faráři Matěji Jaškovi: „[...] Při pohovoru jsem zahlédl, že má na nočním stolku dopis z ciziny, proto jsem požádal p. faráře je-li mu možno, aby mně tuto známku dal. Svoji žádost jsem odůvodnil, že moje manželka sbírá známky. Známkou přikládám a domnívám se, že by se mohlo provést patřičné opatření, aby bylo zjištěno v jakém smyslu se dopisuje. I když p. farář při hovoru dává na jevo, že má kladný poměr k dnešnímu zřízení, podle mého názoru, je to jen přetvářka, proto je naší povinností, abychom byli ostražití.“

Kádrová připomínka z 2. května 1957 vůči Aloisi Rygalovi: „[...] Na můj dotaz jaký má názor na volby, které se budou konat do NV, odpověděl velmi stručně, že stejně se nic nezmění a zůstane všechno po staru. Je vidět, že není spokojen s dnešním zřízením, s každého slova vyplývá nespokojenost, pravděpodobně přál by si časy dřívější, kapitalistické. Hovořil také o býv. OCT Matouškovi, který ho prý omezoval v nauce náboženství a při hovoru na ONV, když se farář bránil proti tomu, tak mu výhružně řekl OCT ať tak nemluví, že by ho to mohlo s ním špatně dopadnout. [...]“

Kádrová připomínka z 20. června 1957 vůči děkanu Cyrilu Zárubovi: „[...] Mimo jiné jsme přešli k rozhovoru o resoluci ÚV-KSČ, kde se hovoří o ideologické práce strany při dokončení socialistické výstavby atd. V rozhovoru naznačil děkan svůj souhlas s resolucí bez výhrad, kterou, si přečetl s velikým zájmem už 2x a možná, že si ji přečte ještě po třetí. Rozhodně není pro rozšiřování nesocialistických vlivů na lidi a zvláště na školní děti a mládež, nemá v úmyslu obvlivňovat někoho, aby účast na VN byla větší a

podobně. Nesouhlasí s těmi duchovními, kteří se zaměřují mezi mládež, protože nepřispívají k výchově socialistického člověka. Děkan poslední dobu chce mě všemožně přesvědčit o kladném postoji k budování socialismu a dokonce církev by neměla být překážkou, ale naopak pomocníkem.“

Kádrová připomínka ze 4. července 1957 vůči faráři Matěji Jaškovi: „[...] Při jednání vytáhnul z aktovky litrovou sklenku medu, kterou mně dával, jako z první úrody. Požádal jsem faráře, aby by si med dal zpět do aktovky, proto, že když jej budu potřebovat mohu si med koupit v obchodě. Farář na mé slova nedbal a postavil med a urychleně se odebral a odešel. Bylo by to bez účelné, abych faráře honil po chodbě. Zavolala jsem děkana Zárubu, aby si přišel pro med a předal farářovi Jaškovi.“

Kádrová připomínka z října 1957 vůči Františku Reichlovi: „[...] Velmi zajímavě byla vedena debata o umělé družici, která byla vypuštěná SSSR a obíhá naší zeměkouli. Farář se vyjádřil o vypuštění umělé družici jako, že není v rozporu s učením Kristovým, protože v písmě svatém v jedné kapitoli se uvádí zkoumejte a ovládněte zemi a pod. [...] Dále hovořil, hmota bez ducha nebo naopak by neznamenala nic. [...]“

Kádrová připomínka z 11. listopadu 1957 vůči faráři Františku Fialovi: „[...] Při odchodu mně chtěl nabídnout sušené hříby, které jsem samozřejmě odmítnul s poukazem, že dnes je možno i toto dostat koupit.“

Kádrová připomínka z 11. listopadu 1957 vůči faráři Františku Přecechtělovi: „Dne 8. listopadu t. r. jsem navštívil faráře Přecechtěla v Loučné. Potkal jsem ho na proti farní budovy a požádal aby šel se mnou do kanceláře k projednání různých věcí. Na to mě odpověděl, že nemá čas, protože zhání dřevo na zimu, což je důležitější. Měl jsem se předem ohlásit kdy přijedu, aby si mohl udělat volno. Slušně jsem ho upozornil, že jeho povinností je aby vždy si našel čas k jednání se státní správou, když o to je požadován a v případě kdyby se to znovu opakovalo byl bych nucen z toho vyvodit patřičné důsledky. Pak ihned byl ochoten se mnou jít do kanceláře. K tomu chci říci, že jeho postoj je dosti záporný ke státní správě od doby kdy jsem mu zakázal promítání filmu a doučování vyuky náboženství ve farním úřadě. Znovu mě připoměl, že s. Matoušek věděl o tom a ničeho nenamítal, až prý moje osoba nastoupila, hned jsem vyvodil důsledky.“

Kádrová připomínka z roku 1958 vůči faráři Františku Přecechtělovi: „Děti, které se zúčastnily dětského karnevalu k oslavám MDŽ, byly nuceny za pokání se zúčastnit křížové cesty v kostele. Dokonce farář vykonává na dospělé nepřímý nátlak, když byla pořádána kolona na ukončení tanečního kursu, obrátil se farář k přítomným v kostele a řekl, a teď se pomodlíme za ty, kteří včera zhřešili. [...] Zde je třeba přikročit

k ráznějšímu opatření vůdčí faráři a proto navrhuji, aby KNV odebral státní souhlas alespoň na půl roku, aby duchovní také věděli, že nemohou dělat to co se neslučuje s lidem. zřízení.“

19. OSOBY CÍRKEVNÍCH TAJEMNÍKŮ

Do roku 1968 působily na šumperském ONV čtyři osoby vykonávající funkci OCT. Jelikož se jednalo o poměrně prestižní pozici, bylo samozřejmé, že tito lidé byli vybíráni z řad „kovaných soudruhů“ s mnoha lety praxe. Z archivních materiálů obsahujících mnoho situačních hlášení a dalších podobných zpráv, které OCT vytvářeli, lze podle stylistiky a vyjadřování tajemníků odhadnout, jakou úroveň vzdělání získali a kam až sahal jejich mentální horizont. Stejně tak je možno vyvodit i míru jejich nasazení pro věc a uvědomělost vůči státu.

19.1. Jaroslav Waisr

Prvním zaměstnancem ONV Šumperk na úseku církevním se stal Jaroslav Waisr. Narodil se 29. listopadu 1908 v Bludově. Jeho rodný dům však již dávno nestojí a podle kusých zpráv bludovských žije pravděpodobně už jen část jeho rodiny v Šumperku. Pocházel ze tří dětí, jejich matka provozovala trafikou. Sestra Božena v roce 2010 zemřela.³¹⁰ Druhá sestra Marie se provdala jako Langrová a pracovala na kádrovém oddělení v Depu Šumperk. K její pracovní náplni patřilo mimo jiné přesvědčování nestraníků ke vstupu do KSČ a vyhotovování zaměstnaneckých posudků.³¹¹

Jaroslav Waisr byl ženatý a měl tři děti: Evu (1934), Vlastislava (1941) a Oldřicha (1950). V roce 1926 pracoval rok v sudkovské přádelně, pět let sloužil na vojně a od roku 1934 do roku 1939 působil ve finanční strážní na Zemském finančním ředitelství v Brně. Dalších šest let pracoval u zásobovací služby a 25. února 1946 nastoupil k hospodářské kontrolní službě jako vrchní respicient finanční stráže při okrskové celní správě v Šumperku. Odtud přešel na pozici církevního tajemníka. Těžištěm jeho činnosti byly tehdy záležitosti církevně politické, kádrové, kultové a informační. V naléhavých případech řešil i církevně hospodářské problémy. V roce 1950 spadl do osmé pracovní třídy, šestého platového stupně a při dlouholeté praxi devatenácti roků pobíral neuvěřitelných 6120 Kč (!) měsíčně.³¹² O výši jeho platu nám nejvíce napoví srovnání s průměrnou hrubou měsíční mzdou zaměstnanců v civilním sektoru národního hospodářství, kteří brali v rozmezí let 1950–1955 částku ve výši 1192 Kč.³¹³

³¹⁰ Osobní svědectví Jaroslavy Juránkové ze dne 14. srpna 2011, archiv autorky.

³¹¹ Osobní svědectví Boženy Jurkové ze dne 8. října 2011, archiv autorky.

³¹² Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, in. č. 653.

³¹³ Srov. <http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/>, (5. prosince 2011).

Ve funkci OCT zůstal Waisr do 31. července 1952. Od srpna téhož roku byl vyslán na dlouhodobou brigádu (tři roky) do Ostravy. V březnu 1954 zaslal úsekový důvěrník ROH Úderky Josefa Tesly na ONV Šumperk pochvalu. Brigádník Waisr pracoval na jámě Šalamoun, pobočný závod jámy Hlubina v Ostravě, jako havíř. Kolektiv jej řadil mezi nejlepší pracovníky z důvodu „čestného plnění všech svěřených úkolů, při jejichž plnění chápal potřeby naší republiky.“³¹⁴ Vykonával v Úderce dokonce funkci vedoucího stranické skupiny. Po celou dobu brigády byl veden v kmenovém stavu zaměstnanců ONV Šumperk, a to až do 30. června 1955, kdy mu dlouhodobá brigáda skončila. Po návratu z Ostravy se do zaměstnání u ONV již nevrátil a zemřel v lednu 1968.³¹⁵ Archiv nevydal žádné svědectví, proč musel OCT Waisr odejít do ostravských dolů, ale dá se předpokládat, že Ostrava byla trestem za nějaký „průšvih“.

V jeho hlášeních se objevuje obrovské množství gramatických chyb a celkový písemný projev je na velmi nízké úrovni. Je tedy na první pohled evidentní, že neměl ani středoškolské vzdělání. Bez nadsázky lze bohužel v tomto případě říci, že faktickým vládcem nad církví, tedy nad vysokoškolsky vzdělanými duchovními, se stal omezený hlupák.

19.2. Vladimír Matoušek

Jeho nástupcem se stal Vladimír Matoušek. Narodil se 27. července 1921 v Královém nad Tisou. Patrně byl pokřtěn, neboť v dotazníku uvádí náboženství římskokatolické. Do státních služeb nastoupil v roce 1945, pracoval na SNB Šumperk a od 15. srpna 1952 pak vykonával přímo funkci OCT. Byl ženatý s Karlou, rozenou Wasserburgerovou, s níž měl dva syny: Karla (1942) a Vladimíra (1951). S rodinou žili v Rapotíně č. 374. Nástupu do funkce OCT předcházelo šest let praxe a tři roky se věnoval politické práci. V srpnu 1952 mu byl přiznán měsíční plat ve výši 4810 Kčs, ale už v září téhož roku byl zařazen do pátého platového stupně s platem 5900 Kčs.³¹⁶ K vykonávání pozice OCT všeobecného odboru rady ONV Šumperk nespĺňoval požadavek úplného středoškolského vzdělání (měl čtyři roky měšťanské školy), proto mu byla 14. června 1955 udělena výjimka odůvodněná jeho dobrými pracovními výsledky. Plat mu tedy nebyl snížen, ale vzdělání si měl doplnit do konce roku 1960.³¹⁷

³¹⁴ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, in. č. 653..

³¹⁵ Srov. BALÍK: Miloval jsem okrasu domu tvého, 82.

³¹⁶ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, in. č. 3169.

³¹⁷ Srov. SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, k. 676, in. č. 3560.

V roce 1953 si podal žádost o změnu pracovní doby: namísto od 7.30–16.30 hod požadoval v zimních měsících, kdy nebude moci dojíždět z Rapotína na kole, upravit pracovní dobu od 6.40–16.20 hod. I v jeho písemnostech lze najít pár hrubek, ovšem ve srovnání s jeho předchůdcem je jejich výskyt takřka neznatelný. Z dalších zpráv se dovídáme, že OCT Matoušek v únoru 1957 vážně onemocněl. Zpět do práce se vrátil 16. září 1957, ale jen proto, aby si vyčerpal devět dnů dovolené převedených z roku 1956. Dnem 25. září 1957 ukončil na vlastní žádost pracovní poměr u ONV Šumperk.³¹⁸ O jeho dalším osudu jsem nic bližšího nezjistila.

19.3. František Smyček

Již v době nemoci Vladimíra Matouška převzal funkci OCT **František Smyček**, a to od března 1957. Bohužel jeho osobní spis není ve spisovně Městského úřadu Šumperk evidován, a tak lze jen nepřímo ze situačních zpráv zjistit, že po skončení funkce OCT v roce 1963 odešel jako tajemník MNV do Hraběšic. Tímto veškeré stopy po něm mizí. Z jeho poznámek vyplývá, že se jednalo o nejagilnějšího a nejpřísnějšího OCT, chladně úřednického a nezdravě zapáleného pro věc. Mnoho státních souhlasů, které rozdal jeho mírnější předchůdce, po prošetření případu odebral. Veškeré maličkosti a přestupky hlásil svému nadřízenému a měl pocit vlastní důležitosti ve funkci. Dokonce ani o dovolené nezaháležel a hledal v cizích okresech církevní závady, které by mohl příčinnivě ohlásit a tím přesvědčit KNV Olomouc o své úslužnosti a stranickosti.

19.4. Karel Jäckel

Posledním církevním tajemníkem ve sledovaném období se stal Karel Jäckel. Narodil se 18. listopadu 1919 v Bludově. Navštěvoval obecnou školu a poté jednu třídu měšťanské školy v Bludově. Vystudoval státní reálné gymnázium v Šumperku, maturoval v roce 1939. Od roku 1947 se stal členem KSČ. Uměl německy a rusky, částečně pak francouzsky.³¹⁹

Svatbu s Albínou Novotnou³²⁰ měli 26. října 1946 a žili ve Velkých Losinách, Kosmonautů 469. Tento dům na stáří prodali a žili až do smrti pana Jäckela v paneláku.

³¹⁸ Srov. SOKA Šumperk, fond ONV Šumperk, in. č. 3169.

³¹⁹ Srov. NA Praha, fond Ministerstva kultury (1967–1992), osobní karta.

³²⁰ Albína Novotná se narodila 10.11.1923 jako Moláčková. Matka ji ve čtyřech letech dala k adopci a její novou maminkou se stala Bedřiška Novotná. Albína vystudovala v Šumperku Obchodní akademii. Doposud žije v domově důchodců, ale je zcela slepá a na mnoho věcí z minulosti si již nepamatuje. [Osobní svědectví dcery Jany Novákové ze dne 27. listopadu 2011, archiv autorky.]

Karel Jäckel pracoval po studiu nejdříve jako dělník na pile Šumperk a následně jako úředník v karosárně Šumperk u Heinricha Evanschofa (1. srpna 1939–30. dubna 1945). V květnu a červnu 1945 se stal příslušníkem Národní gardy při MNV Loučná nad Desnou. Ve stejné obci se stal při MNV úředníkem od července 1945 do srpna 1946. Od srpna 1946 do dubna 1948 pracoval jako účetní ve velkoobchodě vínem A. Dvořáka v Šumperku. Příslušníkem SNB při ministerstvu vnitra³²¹ se stal od 1. května 1948 do 31. března 1958 a poté do konce roku 1959 byl vedoucím osobního oddělení v národním podniku Velamos v Petrově nad Desnou. Od 1. ledna 1960 pracoval jako tajemník MNV ve Vernířovicích. Od 1. února 1963 do roku 1971 se stal OCT při ONV Šumperk, od 1. března 1971 působil jako vedoucí odboru kultury (v této době byl OCT Stanislav Sova) a od 1. srpna 1974 se vrátil opět na původní pozici OCT, ve které zůstal až do důchodu, tedy do 31. prosince 1980.

V letech 1951–1953 absolvoval večerní školu KSČ, v roce 1964 pak Oblastní školu KSČ v Brně, obor filosofie. Stal se členem aktivu OV KSČ, lektorem OV KSČ, propagandistou OV KSČ, vedoucím stranické skupiny OV Svazu pro spolupráci s armádou, členem Sboru pro občanské záležitosti. Obdržel celou řadu vyznamenání, několikrát po sobě „Za službu vlasti“, v roce 1972 „Za obětavou práci 1. stupně“, dále „Za rozvoj organizace Svazu pro spolupráci s armádou“ a několik pamětních plaket. V jedné z žádostí o zvýšení platu je OCT charakterizován svými spolupracovníky takto: „*Soudruh Jäckel patří mezi politicky vyspělé a třídně uvědomělé pracovníky. [...] Pracuje koncepčně a cílevědomě. Protože jde o pracovníka s mimořádnými schopnostmi a vynikajícími pracovními výsledky, předkládáme návrh na přiznání osobního platu k posouzení.*“³²²

Jak již bylo výše řečeno, Karel Jäckel pracoval u ONV Šumperk v odboru pro školství a kulturu jako pracovník pro církevní věci. Zpočátku pobíral plat 1620 Kčs (osobní příplatek 150 Kčs je v této částce započten), od srpna 1964 se mu plat zvýšil na 1800 Kčs, v listopadu 1967 pobíral 2000 Kčs a v září 1968 proběhlo znovu navýšení platu na 2250 Kčs. Od roku 1978 až do svého odchodu do starobního důchodu v roce 1980 mu náležel plat ve výši 3500 Kčs. I v důchodovém věku se nechal zaměstnat u ONV Šumperk jako odborný referent odboru kultury, kterému bylo přiznáno od 1. listopadu 1981 měsíčně 720 Kčs. Pracovní poměr mu definitivně skončil až 31. května 1982.³²³

---

³²¹ Z tohoto postu musel odejít, protože příbuzní jeho manželky žili v Německu a Kanadě. Nebylo možné, aby příslušník SNB byl spřízněn s osobami žijícími „na Západě“. [Osobní svědectví dcery Jany Novákové ze dne 27. listopadu 2011, archiv autorky.]

³²² SOkA Šumperk, fond ONV Šumperk, in. č. 6400.

³²³ Srov. tamtéž.

V mládí se angažoval v bludovském skautu jako kronikář (1945–1948).³²⁴ Mezi tehdejšími skauty proto vyvolala velký údiv zpráva, že jeden z jejich bratrů s pověstí „správného chlapa“ skončil jako OCT.³²⁵ Na okolí působil jako tišší a zadumaný typ, ovšem s čestným a přímým vystupováním. Jeho spolužačka z gymnázia na něj vzpomíná jako na rovného člověka, který splnil, co slíbil. V roce 1968 ho navštívila na ONV Šumperk s prosbou, zda by její přítel, francouzský kněz, nemohl dostat státní souhlas k celebrování mše v Bohdíkově při návštěvě naší republiky. Karel Jäckel se jí ihned snažil vyjít vstříc a dal podle zákona státní souhlas k tiché mši zahraničního kněze. Ačkoliv to byl komunist a tělem i duší, jako na člověka na něj bylo spolehnutí.³²⁶ Další z pamětnic, která s tajemníkem Jäckelem přišla do styku v jeho úřadě, na něj vzpomíná jako na staršího pána, který s ní „pěkně jednal“, když kolem roku 1980 prosila o setrvání šumperského kaplana Hrubíše v šumperské farnosti.³²⁷

Rodiče Karla Jäckela (Karel a Marie, rozená Kostroňová) pracovali v mládí ve Francii, kde si přivydělávali na živobytí. Byli bez vyznání a vedli k tomu i své dvě děti, Karla a Věru. Jäckelových šest dětí, které jsou všechny nepokřtěny, muselo chodit do Pionýra, o skautských ideálech se doma nehovořilo. Když se ho ptali, proč nechodí do kostela a nejsou pokřtěni, odmítl se k tomu vyjadřovat. Stejně skoupý na slovo byl i ohledně své práce.³²⁸ Z šesti dětí jich žije již jen pět, syn Petr (1950) zemřel na leukémii. Informace o jejich otci jsem čerpala od Jany (1947) a Soni (1952), další dcera Světlá (1948) žije v Rapotíně, Dagmar (1958) v Olomouci a Vladimír (1959) v Orlové. K největšímu koníčku pana Jäckela patřily letecké modely radiově řízené; vedl dokonce kroužek modelářů ve Velkých Losinách na základní škole. Maloval také obrazy a byl vášnivým čtenářem. Ačkoliv byl zarytým komunistou, své děti ke vstupu do strany nenutil a přestože dcera Jana nebyla členkou KSČ, nikdy jí to nevyčítal. O jeho introvertní povaze svědčí i to, že si s ním tato nejstarší dcera po celý život vykala a nikdy si mezi sebou nevytvořili blízký vztah. A to i přes to, že se o něj do smrti starala. Karel Jäckel zemřel 19. srpna 1996.³²⁹

V tomto případě šlo o nejvzdělanějšího tajemníka, který působil v mnoha dalších funkcích, vzdělával se a neustále na sobě pracoval. Jeho hlášení vykazují vysokou úroveň vyjadřování, navrhoval koncepce okresní církevní politiky, promýšlel další strategii v této oblasti a svou práci vykonával svědomitě. Dnes si můžeme jen domýšlet, kolik dobrého

³²⁴ Osobní svědectví dcery Soni Bartošové ze dne 25. listopadu 2011, archiv autorky.

³²⁵ Osobní svědectví Karla Straky ze dne 8. října 2011, archiv autorky.

³²⁶ Osobní svědectví Zory Fričové ze dne 25. listopadu 2011, archiv autorky.

³²⁷ Osobní svědectví Anny Kozielové ze dne 5. listopadu 2011, archiv autorky.

³²⁸ Osobní svědectví dcery Soni Bartošové ze dne 25. listopadu 2011, archiv autorky.

³²⁹ Osobní svědectví dcery Jany Novákové ze dne 27. listopadu 2011, archiv autorky.

by mohl vykonat, kdyby zůstal věrný skautským ideálům a svůj smysl pro čest vložil do boje proti komunismu, nikoliv do jeho posílení.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se pokusila na příkladu okresu, ve kterém žiji, ukázat mocensko-administrativní opatření směřující v letech 1948–1968 k omezení katolické církve. V na první pohled zapadlém regionu, kde se vcelku nic převratného nedělo, je až děsivé sledovat výčet všech kněží, kteří byli postiženi za svou službu. Během dvaceti let vlády totalitní strany skončili ve vězení tito duchovní: otec Dýmal, Hamrala, Hub, Jedelský, Koplík, Kostera, Koutný, Kryl, Rygal, Šenkyřík a Železník. Kněží Hofírkovi, Přecechtělovi a Ptáčkovi se žalář vyhnul, ale skončili na několik let v dost podobném zařízení, a sice u nechvalně proslulých PTP. Téměř všichni z výše jmenovaných se po svém návratu do normálního života ocitli bez státního souhlasu. Někteří měli štěstí, že jim byl odňat jen na pár let, jiným do konce života. Pokud kněz přišel o státní souhlas, znamenalo to pro něj, že se stal člověkem na okraji společnosti, často ztratil střechu nad hlavou. Takový člověk velmi těžko sháněl práci, což ve společnosti, kde měl každý povinnost pracovat, bylo problematické. Kněží proto pracovali v profánních zaměstnáních na velmi podřadných pozicích. Za těchto podmínek je tedy velmi ukvapené posuzovat kolaboraci kněží podle toho, zda byli členy sdružení, která byla oporou totalitnímu režimu, nebo nebyli. Odolat agresivní ateistické ideologii bylo obtížné, soudobý vývoj nepřinášel jakoukoliv naději na změnu. V letech, o nichž pojednává tato práce, se zdálo, že režim nemůže být nikdy poražen.

Většina kněží, o kterých píše, volila cestu pasivity a ačkoliv nekolaborovali, nebylo jim umožněno naplnit své kněžské poslání a předat víru dalším generacím. Další sice dělali ústupky režimu, aby se udrželi na svých místech, ale vykonali mnoho dobrého. Míru zavinění každého z nich může měřit pouze jeho vlastní svědomí. Mravní hodnotu jednání pak může dokonale poznat jen Bůh sám. V mnoha případech bylo třeba doslova heroické statečnosti k odpuštění, ovšem takové odpuštění je spojeno s uznáním odpovědnosti. Církev se stala během komunistického režimu izolovanou společenskou menšinou a katolíci byli považováni za druhořadé občany. Jak uvádí Zdeněk Demel ve své knize „Pod dohledem církevních tajemníků“, dodnes se tento postoj u některých katolíků projevuje jakýmsi komplexem společenské méněcennosti. Cílem práce nebylo posuzování jednotlivců, ale o pochopení mechanismů kontroly a ovládnutí katolické církve za totalitního režimu. Čtenář tak má možnost poznat mnohdy i pokleslou literární kulturu pracovníků státního dozoru nad církvemi.

Jean Améry ve své knize „Bez viny a trestu“ tvrdí, že nelze srovnávat komunismus s nacismem. Zatímco komunismus byl veden ve svém násilí alespoň

nějakou ideou, nacismus byl prostým ztělesněním sadismu jako filozofie, negací druhého člověka. Mnozí z kněží šumperského okresu by mu však oponovali, že co platí v ideologické rovině, na té lidské se redukovalo na stejnou úroveň. Améry dochází ve své knize k obhajobě kolektivní viny a mezi provinilé počítá i řady mlčících.

Oproti tomu docentka Růžena Ostrá vyřkla myšlenku,³³⁰ že existence Ústavu pro studium totalitních režimů brání vybudování něčeho hezkého. Je ústavem pro vzpomínání, pro otevírání starých ran, pro uchovávání zloby v našich srdcích, díky které je odpuštění ztíženo. Upozorňuje, že už v pohusitské době bylo v kompaktátech zakotveno „nevzpomínat zlého“.

Podle mého názoru by bylo velmi tragické zcela zapomenout, vymazat minulost z mysli. Je třeba přinášet spravedlivou interpretaci dějin. Dějin, které jsou plné příběhů odvahy i zbabělosti, pravdivosti i prolhanosti, lidské slabosti i solidarity a altruismu. Je dobré pokoušet se o trpělivé, lidsky důstojné a objektivní očišťování paměti. Není tedy možné pohlížet na všechny církevní tajemníky, na jejichž činnost je tato práce zaměřena, záporně. I oni se lišili svým jednáním s církví a i oni byli lidmi z masa a kostí, prožívající vlastní těžkosti. Spravedlivě vše posoudí jen Bůh. Nám nezbyvá, než podávat svědectví o skutečnostech, které jsou různými historickými metodami prokazatelné. Znalost historie je nesmírně důležitá, pomáhá nám poznat a vysvětlit mnoho ze současnosti a může nás varovat před opakováním věcí, které nevedou k obecnému dobru. Snad i tato práce napomůže k odhalení jedné části téměř zapomenutých dějin a k vyrovnání se s nimi.

---

³³⁰ ČT2: Vzkaz Růženy Ostré. Pořad byl vysílán dne 25. září 2011 v 18 hod.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSFR	Československá federativní republika
ČSR	Československá republika; Česká socialistická republika
ČSSR	Československá socialistická republika (od roku 1960)
ČSSS	Československý státní statek
in. č.	inventární číslo
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
k.	karton
KCT	krajský církevní tajemník
KNV	krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu
MAV NF	Místní akční výbor Národní fronty
MDŽ	Mezinárodní den žen
MHKD	Mírové hnutí katolických duchovních
MNV	místní národní výbor
NA	Národní archiv
NF	Národní fronta
OCT	okresní církevní tajemník
ONV	okresní národní výbor
OV KSČ	Okresní výbor Komunistické strany Československa
PTP	Pomocné technické prapory
ROH	Revoluční odborové hnutí
Sb.	sbírka (zákonů)
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOkA	Státní okresní archiv
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
ÚAV NF	Ústřední akční výbor Národní fronty
ÚV	Ústřední výbor
VB	Veřejná bezpečnost
VN	výuka náboženství

SEZNAM PRAMENŮ

Archivy:

Národní archiv Praha: fond Ministerstva kultury (1967–1992).

Státní okresní archiv Šumperk: fond Místního národního výboru Bludov.

Státní okresní archiv Šumperk: fond Okresního národního výboru Šumperk.

Psané prameny:

FILIP, Zdeněk: Léta 1968–1970 na Šumpersku (elaborát pro Komisi vlády ČSFR pro analýzu událostí let 1967–1970). Strojopis, 1991.

KRONIKA FARNÍHO ÚŘADU ŠUMPERK sepsaná Janem Gregorkem v letech 1963–1964, archiv farnosti Šumperk. Nепublikováno.

PAMĚTNÍ KNIHA OBCE BLUDOVA, SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, I. díl. Nепublikováno.

PAMĚTNÍ KNIHA OBCE BLUDOVA, SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, II. díl. Nепublikováno.

Osobní svědectví:

ANNA KOZIELOVÁ (nar. 14.6.1940), svědectví ze dne 5. listopadu 2011, Šumperk.

ANNA VYCHOPEŇOVÁ (nar. 14.2.1941), svědectví ze dne 4. října 2011, Šumperk.

BOŽENA JURKOVÁ (nar. 5.3.1936), svědectví ze dne 8. října 2011, Bludov.

JAN JANKŮ (nar. 3.7.1921), svědectví ze dne 11. září 2011, Hanušovice.

JANA NOVÁKOVÁ (nar. 8.10.1947), svědectví ze dne 27. listopadu 2011, Velké Losiny.

JAROSLAVA JURÁNKOVÁ (nar. 24.6.1928), svědectví ze dne 14. srpna 2011, Bludov.

KAREL STRAKA (nar. 17.9.1933), svědectví ze dne 8. října 2011, Bludov.

MARIE SMĚŠNÁ (nar. 22.2.1932), svědectví ze dne 22. října 2011, Bludov.

MIROSLAV POSPÍŠIL (nar. 12.6.1929), svědectví ze dne 6. listopadu 2011, Hostice.

SOŇA BARTOŠOVÁ (nar. 12.3.1952), svědectví ze dne 25. listopadu 2011, Bludov.

ZDENĚK SUCHOMEL (nar. 25.2.1939), svědectví ze dne 17. října 2011, Šumperk.

ZORA FRIČOVÁ (nar. 24.11.1921), svědectví ze dne 25. listopadu 2011, Bludov.

SEZNAM LITERATURY

BALÍK Stanislav: Miloval jsem okrasu domu tvého. Bludovský monstrproces v letech 1950–1952. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000.

BALÍK Stanislav, HANUŠ Jiří: Katolická církev v Československu 1945–1989. Brno:

DEMEL Zdeněk: Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945–1989 na příkladu jihočeského regionu. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.

DUKA Dominik, BADAL Milan: Bílá kniha církve s černou kapitolou. 20 let svobody 1989–2009. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

GRAUBNER Jan: Kněžské osobnosti. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2010. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007.

KAPLAN Karel: Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956. Brno: Barrister & Principal, spol. s r.o., 2005.

KAPLAN Karel: Stát a církev v Československu 1948–1953. Brno: Doplněk, 1993.

KRATOCHVIL Antonín: Žaluji I. Svědectví a myšlenky o deformacích stalinské justice v Československu. Praha: Dolmen, 1990.

NEZBEDOVÁ Lenka, POSPÍŠIL Miroslav: 200 let kostela v Rudě nad Moravou. Ruda nad Moravou: římskokatolická farnost, 2006.

VAŠKO Václav: Dům na skále 1. Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.

VAŠKO Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I. Praha: Zvon, 1990.

VAŠKO Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II. Praha: Zvon, 1990.

Periodika:

BALÍK Stanislav: Šedesát let od bludovského politického monstrprocesu, in: Bludovan 9 (2011).

PALA Josef: Zemřel P. Bohumír Konečnick, in: OLDIN 19 (2009).

PETRÁČEK Tomáš: Kněží a státní moc, in: Salve 1 (2011).

PIŠKULA Jiří: Založení Křesťanské mírové konference v kontextu zahraniční politiky KSČ, in: Církevní dějiny 6 (2010).

SPURNÝ František: Za prof. dr. Václavem Medkem, in: Vlastivědný sborník Severní Morava 45 (1983).

STŘÍBRNÝ Jan: Katolická církev čtyřicet let pod komunistickou mocí, in: Salve 1 (2011).

ZVĚŘINA Josef: Svěcení neděle, in: Katolík 51 (1947).

Internetové zdroje:

<http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/>, (5. prosince 2011).

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-tajny-projev-n-s-chruscova-na-xx-sjezdu-ksss-o-kultu-osobnosti-j-v-stalina-25-2-1956-1723/>, (15. října 2011).

http://www.totalita.cz/cirkev/cir_1002.php, (30. září 2011).

<http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-slansky>, (18. listopadu 2011).